

Onsdagen den
7 april 1976

Onsdagen den 7 april

Kl. 10.00

*Utrikesdeparte-
mentets organisa-
tion*

§ 1 Justerades protokollet för den 30 mars.

§ 2 Föredrogs och hänvisades

Skrivelse

1975/76:141 till utrikesutskottet

Propositioner

1975/76:146 till kulturutskottet

1975/76:202 till justitieutskottet

§ 3 Föredrogs och hänvisades

Motion

1975/76:2380 till inrikesutskottet

§ 4 Föredrogs men bordlades åter

konstitutionsutskottets betänkande 1975/76:45

utbildningsutskottets betänkande 1975/76:24

trafikutskottets betänkande 1975/76:11

inrikesutskottets betänkande 1975/76:37

civilutskottets betänkande 1975/76:24

§ 5 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna

1975/76:168 och 169.

§ 6 Utrikesdepartementets organisation

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1975/76:12 med anledning av propositionen 1975/76:96 om viss ändrad organisation för utrikesdepartementet m. m. jämte motioner.

Herr TURESSON (m):

Herr talman! De två utredningarna om utrikesdepartementets organisation resp. personalpolitik lade fram sina betänkanden i fjol. Dessa betänkanden innehöll bl. a. analyser av orsakerna till det missnöje som förekommit och som då och då gets stort utrymme i press, radio och TV.

Utredningarna föreslog olika åtgärder, som skulle vara ägnade att undanröja missnöjesanledningarna. Förslagen som utredningarna lade

Onsdagen den
7 april 1976

*Utrikesdeparte-
mentets organisa-
tion*

fram fick i stort sett ett positivt mottagande av berörda personalgrupper. På många håll emotsåg man verkligen den kommande propositionen med stora förväntningar. Departementschefen har emellertid i den proposition som vi nu behandlar ansett att flertalet av de kontroversiella frågorna tillhör avtalsområdet. Några förslag framläggs följaktligen inte i propositionen beträffande dessa frågor. Det rör t. ex. den utlandsstationerade personalens sociala förmåner i vissa avseenden, rätten till årliga hemresor, barnens skolproblem och medföljande makars möjligheter att fortsätta eller att återinträda i yrkesverksamhet. Det är väl ingen hemlighet att propositionen därför blev en besvikelse för många av utrikesdepartementets anställda. Man tyckte nog på sina håll att berget fött en råtta.

Utskottet fäster självfallet stor vikt vid att tillfredsställande lösningar nu kan erhållas genom de aviserade avtalsförhandlingarna rörande dessa frågor.

I ett särskilt yttrande till utrikesutskottets nu behandlade betänkande har herr Wijkman och jag uttryckt farhågor för att verkligheten kan bli den svåraste fienden vid förverkligande av förslaget om en enhetlig utrikes tjänst och gemensam ansökningsprocedur för handläggande personal. Olika typer av tjänster kommer nämligen även i framtiden att kräva olika kompetensnivåer. Vid gemensam antagning av ny personal måste man utgå från att var och en av de antagna skall kunna användas på vilken befattningstyp som helst. För att en sökande skall kunna antas måste vederbörande därför ha den kompetens som behövs för de mest krävande tjänsterna. Lämpliga kandidater för andra typer av tjänster kommer då att kunna utestängas om de inte har dessa kvalifikationer.

Ett sådant förfarande kan naturligtvis föra med sig olägenheter av skilda slag. Sådana hade kanske kunnat undvikas, om man bibehållit det hittillsvarande systemet men satsat hårdare än f. n. på ökade möjligheter till fortsatt utbildning och avancemang för därtill lämpade tjänstemän, vilken kategori de än tillhör.

Vi har emellertid på moderat håll inte velat gå emot den föreslagna nya ordningen, som naturligtvis ur andra synpunkter är ganska harmlös. Men vi förutsätter att man noga följer utvecklingen och utvärderar de erfarenheter som man vinner. Om de befarade olägenheterna visar sig besvärande, måste man nämligen vara beredd att snabbt vidta därav föranledda förändringar.

Till sist, herr talman, vill jag samtidigt som jag yrkar bifall till utrikesutskottets hemställan uttala, att det var tillfredsställande att utskottet kunde enas om att rätta till det utslag av klåfingrighet som innebar, att man i propositionen även ville likforma utrikesdepartementets tjänstetitlar, bl. a. genom att avskaffa den traditionsrika och trevliga kabinetssekreterartiteln, som ju verkligen fyller den uppgift en titel skall ha, nämligen att placera in befattningshavaren på ett bestämt ställe.

I detta anförande instämde herr Strindberg (m).

Onsdagen den
7 april 1976

*Televisions- och
ljudradioanlägg-
ningar*

Fru LEWÉN-ELIASSON (s):

Herr talman! Den föregående talaren herr Turesson, ledamot av utrikesutskottet, har ju inte något annat yrkande än utrikesutskottets. Jag skall fatta mig kort. Jag kan inte underlåta att beklaga att utrikesutskottets ordförande vid detta tillfälle är förhindrad att närvara. Han har nämligen lagt ned en oerhörd möda och ett energiskt arbete på denna reform. Han har både deltagit i utredningsarbetet och sedan också i utskottet låtit oss göra en mycket ingående prövning av detta ärende.

Jag hyser alltså den tillförsikten att det betänkande som utrikesutskottet avgivit är så bra som det någonsin kan vara.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7 Föredrogs kulturutskottets betänkande 1975/76:32 med anledning av propositionen 1975/76:100 såvitt gäller investeringsanslag till televisions- och ljudradioanläggningar m. m. jämte motioner.

Punkten 1

Televisions- och ljudradioanläggningar

Regeringen hade i propositionen 1975/76:100, bilaga 10 (utbildningsdepartementet) under punkten I:B2 (s. 517-526) föreslagit riksdagen att

1. medge att televerket lämnades det beställningsbemyndigande som förordats i propositionen,
2. till Televisions- och ljudradioanläggningar för budgetåret 1976/77 anvisa ett investeringsanslag av 41 300 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:409 av herr Ahlmark m. fl. (fp), vari hemställts att riksdagen medgav att Sveriges Radio för den allmänna programverksamheten fick ta i anspråk 40 milj. kr. ur radiofonden utöver vad regeringen föreslagit,

1975/76:410 av herrar Börjesson i Falköping (c) och Johansson i Skärstad (c),

1975/76:576 av herr Johansson i Skärstad m. fl. (c),

1975/76:1314 av fru Andersson i Hjärtum (c) och fru Wiklund (c),

1975/76:1320 av herr Börjesson i Glömminge (c),

1975/76:1335 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade

Onsdagen den
7 april 1976

*Televisions- och
ljudradioanlägg-
ningar*

1. att Sveriges Radio anvisades 762 000 000 kr. för allmän programverksamhet och 41 200 000 kr. för lokalradios driftkostnader, alltså en ökning med 55 000 000 resp. 4 900 000 kr. mot vad som föreslagits i propositionen,

2. att dragningsrätten upptogs till 30 000 000 kr. i stället för föreslagna 15 000 000 kr.,

1975/76:1353 av fru Mogård m. fl. (m), vari hemställdes att riksdagen beslutade att Sveriges Radio gavs möjlighet att under budgetåret 1976/77 rekvirera ett belopp av högst 45 milj. kr.,

1975/76:1372 av herrar Sundman (c) och Gustafsson i Byske (c), vari hemställdes att riksdagen medgav att Sveriges Radio AB för sin allmänna programverksamhet fick disponera ytterligare 40 milj. kr. ur radiofonden utöver vad som föreslagits i budgetpropositionen,

1975/76:1387 av herrar Westberg i Ljusdal (fp) och Sellgren (fp),

1975/76:2014 av herr Bohman m. fl. (m), vari hemställdes att riksdagen skulle

1. ge regeringen till känna vad som anförts om vikten av att Sveriges Radio respekterade gällande regler för programverksamheten,

2. hos regeringen anhålla att radioutredningen fick i uppdrag att beakta vad som anförts om den framtida radio- och TV-verksamhetens organisation,

1975/76:2147 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga hemställdes att riksdagen beslutade uttala att åtgärder vidtogs för att utöka programtiden i radio och TV på invandrarspråk (yrkande 1), och

1975/76:2151 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen beslutade att hos regeringen anhålla om förslag till åtgärder för att förverkliga det tjugopunktsprogram för kamp mot kvinnodiskriminering som redovisats i motionen innebärande såvitt här var i fråga att radioavtalet reviderades så att Sveriges Radio förpliktades motverka diskriminerande kvinnoosyn.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:100 samt motionerna 1975/76:409, 1975/76:1335, yrkande 1 såvitt gällde medelsanvisningen till Sveriges Radios allmänna programverksamhet, 1975/76:1353 och 1975/76:1372 som sin mening uttalade att Sveriges Radio för den allmänna programverksamheten under nästa budgetår borde erhålla 742 milj. kr. ur radiofonden,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1335, yrkande 1 såvitt

Onsdagen den
7 april 1976

*Televisions- och
ljudradioanlägg-
ningar*

gällde medelsanvisningen till lokalradion,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1335, yrkande 2,
4. att riksdagen medgav att regeringen lämnade televerket det beställningsbemyndigande som förordats i propositionen 1975/76:100,
5. att riksdagen till Televisions- och ljudradioanläggningar för budgetåret 1976/77 anvisade ett investeringsanslag av 41 300 000 kr.,
6. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1314,
7. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1320,
8. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2014,
9. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2151,
10. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:410,
11. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:576,
12. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2147, yrkande 1,
13. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1387.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande anvisande av medel till Sveriges Radios allmänna programverksamhet av herrar Andersson i Lycksele och Green, fru Johansson i Uddevalla, fru Rönnung och fru Jordan samt herr Johansson i Arvika (santliga s) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:100 och med avslag på motionerna 1975/76:409, 1975/76:1335, yrkande 1 såvitt gällde medelsanvisningen till Sveriges Radios allmänna programverksamhet, 1975/76:1353 och 1975/76:1372 som sin mening uttalade att Sveriges Radio för den allmänna programverksamheten under nästa budgetår borde erhålla 707 milj. kr. ur radiofonden,

2. beträffande anvisande av medel till Sveriges Radios allmänna programverksamhet av fru Nordlander (vpk) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:100 samt motionerna 1975/76:409, 1975/76:1353 och 1975/76:1372 ävensom med bifall till motionen 1975/76:1335, yrkande 1 såvitt gällde medelsanvisningen till Sveriges Radios allmänna programverksamhet, som sin mening uttalade att Sveriges Radio för den allmänna programverksamheten under nästa budgetår borde erhålla 762 milj. kr. ur radiofonden,

3. beträffande anvisande av medel till lokalradion av fru Nordlander (vpk) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1335, yrkande 1 såvitt gällde medelsanvisningen till lokalradion, som sin mening uttalade att till lokalradions verksamhet under nästa budgetår borde anvisas 41,2 milj. kr. ur radiofonden,

4. beträffande omfattningen av den s. k. dragningsrätten av fru Nordlander (vpk) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen skulle bifalla motionen 1975/76:1335, yrkande 2,

Onsdagen den
7 april 1976

*Televisions- och
ljudradioanlägg-
ningar*

5. beträffande gällande regler för programverksamheten samt den framtida radio- och TV-verksamhetens organisation av herr Nilsson i Agnäs (m) och fru Mogård (m) som ansett att utskottet under 8 bort hemställa

att riksdagen skulle bifalla motionen 1975/76:2014,

6. beträffande motverkande av diskriminerande kvinnoyn av fru Nordlander (vpk) som ansett att utskottet under 9 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:2151 hos regeringen skulle anhålla att åtgärder vidtogs så att det i ett kommande nytt radioavtal infördes en klar föreskrift om att radioföretaget skulle vara skyldigt att motverka en diskriminerande kvinnoyn,

7. beträffande program på invandrarspråk av fru Nordlander (vpk) som ansett att utskottet under 12 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:2147, yrkande 1, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anført om programverksamheten under den kommande nya avtalsperioden.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s):

Herr talman! Frågor rörande Sveriges Radio har ägnats åtskilliga debattimmar i riksdagen. Det har då företrädesvis gällt synpunkter på programverksamheten och dess innehåll. Viss tid har väl också ägnats åt organisationsfrågor.

Däremot har riksdagen inte funnit anledning att diskutera Sveriges Radios ekonomi under de senaste åren. Den debatt som har förevarit i ekonomiska frågor har klarats av i kulturutskottet, som under en följd av år lagt fram enhälliga förslag, med undantag för en reservation från vpk i fjol.

Enigheten i riksdagen har inte varit uttryck för något slentrianmässigt godkännande av regeringens beräkningar. Tvärtom har Sveriges Radios ekonomi ägnats stort intresse och ingående överläggningar i kulturutskottet under de år jag haft nöjet att vara med där. Utskottet har gjort en rad uttalanden angående vikten av kostnadsansvar inom företaget på alla nivåer.

Mot den bakgrunden är utskottets ställningstagande till frågan om Sveriges Radios ekonomi mycket överraskande. Den stramhet som utskottet tidigare i år har uppvisat mot överbud är nu helt borta. Detta är så mycket mer överraskande som vi snart erhåller radioutredningens förslag. I det läget tycker jag att det finns all anledning att ta det försiktigt med utbyggnaden av verksamheten.

Innan jag ytterligare kommenterar det betänkande som vi nu skall ta ställning till vill jag något referera kulturutskottets och riksdagens tidigare uttalanden i fråga om Sveriges Radios ekonomi.

År 1971 genomfördes en höjning av mottagaravgifterna. Det förekom då motioner som yrkade avslag på förslag om höjning. Utskottet betonade

angelägenheten av kostnadsbesparande rationaliseringar inom Sveriges Radio. Man anknöt därvid till statsutskottets uttalande året innan om kostnadsansvarighet och underströk att det redan inledda rationaliseringsarbetet inom företaget måste bedrivas snabbt, energiskt och målmedvetet. Det bör resultera i konkreta beslut om rationaliserings- och besparingsåtgärder. Man bör, skrev utskottet, beakta behovet av sådana organisatoriska förändringar som hos företagets anställda på olika avdelningar kan beräknas främja känslan av kostnadsansvar och viljan att medverka vid ett fortlöpande rationaliseringsarbete. Detta uttalande ställde sig riksdagen enigt bakom och gav det till känna för Kungl. Maj:t.

År 1974 ledde regeringens budgetproposition i fråga om Sveriges Radio till en våldsam allmän debatt. I flera motioner framfördes krav om ökad medelstillelning. Överbuden begränsade sig emellertid till belopp mellan 12 och 16 milj. kr.

Utskottet och riksdagen kom fram till ett enhälligt ställningstagande när man avvisade motionerna. I betänkandet underströks ånyo vikten av att man från företagets sida snarast klargör omfattningen av de rationaliseringar och besparingar som genomförts på grund av översynsutredningens arbete samt redogör för kommande beräknade effekter. En särskild skrivning gjordes angående möjligheten att i den mån Sveriges Radio styrker ett behov av medel till driftkostnader utöver vad som förutsatts i propositionen bör den s. k. dragningsrätten om högst 15 milj. kr. kunna utnyttjas.

Med anknytning till denna skrivning avgav fru Ryding ett särskilt yttrande till utskottsbetänkandet som det är av intresse att notera i dag. Hon skrev då i anledning av möjligheten att nyttja dragningsrätt: "Med detta följer att Sveriges Radio också har möjligheter att uppfylla sitt särskilda kulturpolitiska ansvar liksom sina förpliktelser mot medarbetarna". – Det var 1974.

I sin anslagsframställning för innevarande budgetår anhöll Sveriges Radio om drygt 30 milj. kr., motiverat med behovet av att höja kvaliteten på programmen. Denna begäran avvisades i propositionen, och utskottet och riksdagen följde regeringens förslag. Mot det beslutet reserverade sig vpk. Övriga partier var eniga om att avvisa kravet på särskilda pengar för höjning av programkvaliteten. – Det var 1975.

Jag minns mycket väl diskussionen i utskottet på den här punkten. Vi frågade oss hur man kan mäta kvalitetsförbättringar genom att uttrycka dem i penningbelopp på detta sätt. Nog vet vi att många uttrycker kritik mot programverksamheten och menar att många program har för låg kvalitet. Den typen av kritik är inte ny, och den har förvisso också uttalats i riksdagsdebatter. Men att Sveriges Radio själv skulle inbjuda riksdagen att uttala att programmen håller en kvalitetsnivå som är 30 milj. kr. för låg var för många av oss litet överraskande. Riksdagen antog inte heller denna inbjudan i föl.

I årets anslagsframställning har emellertid inbjudan återkommit. Men nu anger Sveriges Radio att programkvaliteten ligger på en så låg nivå

Onsdagen den
7 april 1976

*Televisions- och
ljudradioanlägg-
ningar*

att ett betydligt högre belopp erfordras. Tillsammans med vissa medel för invandrarprogram och utbyggnad av regional TV önskar företaget för förbättrad programkvalitet 61 milj. kr. Det belopp som här har äskats ligger ovanpå de medel som erfordras för täckande av automatiska kostnadsstegringar.

Regeringen har medgett en ökad medelstildelning av 97,4 milj. kr. för nästa år. Det innebär en ökning från 609 miljoner till 707 miljoner. Det är således en väsentlig ökning som medges. Det beloppet beräknas lämna full täckning för kostnadsstegringar och därtill möjliggöra vissa förstärkningar när det gäller invandrarprogrammet. De begärda beloppen för utbyggnad av regional TV och för förbättringar av programkvaliteten har regeringen i år liksom i fjol inte ansett sig böra tillstyrka.

Kulturutskottets majoritet har emellertid till min stora förvåning plötsligt gått ifrån sitt tidigare resonemang i de här frågorna. Utskottet är nu berett att godta mycket stora överbud. De borgerliga har skrivit sig samman om 35 milj. kr. medan vpk vill ge Sveriges Radio 55 milj. kr. utöver de 97 miljoner som regeringen föreslår. Det finns nu inte ett ord i utskottets majoritetsskrivning om kostnadsansvar, vilket utskottet tidigare varit så angeläget om att framhålla.

Ett annat förvånande inslag i majoritetens behandling av den här frågan är att den inte tar hänsyn till att radioutredningen snart kommer att lägga fram sitt betänkande. Ifrån den socialdemokratiska gruppen har vi anfört att ett så kraftigt medelstillskott som här föreslås av motionärerna och reservanterna kommer att påverka utbyggnaden av radioföretaget och på ett olyckligt sätt föregripa radioutredningens förslag. Vi menar att frågan om utbyggnad av programverksamheten bör anstå under den korta tid som nu är kvar till dess att radioutredningens förslag föreligger.

Slutligen har vi i reservationen I framhållit att en ökning av medelstildelningen av den storleksordning som föreslagits måste få konsekvenser för mottagaravgifterna. När utskottsmajoriteten, så långt som den nu gör, tillmötesgår motionärerna borde den också ha föreslagit en höjning av mottagaravgifterna.

Jag måste säga att här uppvisar såväl motionärer som utskottsmajoritet ett påfallande lättsinne.

I motionen från vpk heter det att deras förslag om anslagshöjning kan bekostas med medel från radiofonden, varför det inte skulle medföra vare sig skattehöjning eller licenshöjning. Ja, så kan man naturligtvis se saken kortsiktigt. Men radiofonden är minsann ingen outtömlig källa att ösa ur.

Vi har nu kommit i det läget att vi börjar skönja botten på fonden. Driftkostnaderna överstiger redan med regeringens förslag kraftigt intäkterna till radiofonden. Den ökade medelstildelningen till Sveriges Radio som utskottet nu tillstyrker är ingen engångsanvisning. Den får till följd att verksamheten läggs upp på en kostnadsnivå som kommande budgetår är 35 milj. kr. högre än f. n. För påföljande år skall kostnads-

stegringarna räknas upp från denna högre nivå.

Allt detta innebär att kostnadskurvan nu – om riksdagen följer utskottsmajoriteten – uppvisar en betydligt brantare lutning. Och det innebär att en licenshöjning måste komma snabbt. Den måste bli kraftigare än vad den eljest skulle behöva bli.

Om allt detta säger utskottsmajoriteten ingenting. Det är enligt min mening ett uttryck för lättsinne och opportunism. Att framstå som alla goda gåvors givare kan förstås vara angenämt. Men man kan ju inte låtsas som om gåvorna inte kostar något.

Moderaternas ledamot i radioutredningen, Anders Björck, har nyligen gått ut och förkunnat att licenserna måste höjas kraftigt, ja drastiskt. Från 320 kr. till 580 kr. tror jag det var han sade. Jag vet inte vilken täckning han har för ett sådant uttalande. Men uttalandet ger mig än en gång anledning att påpeka att riksdagen bör avvakta radioutredningens betänkande innan den vidtar åtgärder som ytterligare accelererar kostnadsutvecklingen inom Sveriges Radio.

Med det anförda vill jag, herr talman, yrka bifall till reservationen 1 i utskottets betänkande.

Fru DIESEN (m):

Herr talman! I den för några veckor sedan avlämnade kulturpropositionen refereras kulturrådets uppfattning om Sveriges Radio: "Kulturrådet betraktar Sveriges Radio som en av de viktigaste kulturinstitutionerna för många konstnärsgrupper, både som forum för konstnärlig verksamhet och som inkomstkälla." Någon reaktion från det ansvariga statsrådet på detta uttalande återfinns inte i propositionen.

I motionen 1975/76:1353 – en av de motioner som behandlas i föreliggande betänkande från kulturutskottet – anförde vi från moderata samlingspartiet att vi fann det anmärkningsvärt att departementschefen, så sent som några månader innan han avsåg att framlägga en proposition om kulturskaparnas levnadsvillkor, inte observerat och inte i budgetpropositionen kommenterat Sveriges Radios mycket stora betydelse för kulturskaparnas arbetsmarknad.

Vi har alltså nu fått bekräftat att detta inte var ett förbiseende. Utbildningsministern, som tillika är kulturminister, saknar förståelse för Sveriges Radios kulturpolitiska roll. En annan, och inte heller otänkbar, förklaring är att han betraktar kulturskaparna som en ganska betydelselös grupp för de nya kulturpolitiska strävandena.

Moderata samlingspartiets uppskattning av företaget Sveriges Radio är som bekant förenad med en rad kritiska synpunkter på dess verksamhet. I och för sig finner vi det uppenbart att företaget har skyldighet att upprätthålla en hög programkvalitet inom de ekonomiska ramar som statsmakterna beslutar. Men som bekant är inte alla statliga och s. k. samhällsnyttiga företag exemplariskt skötta. Sveriges Radios långsiktiga budget och finansieringsproblem behandlas f. n. av radioutredningen, och vi tycker inte det finns anledning att nu gå in på tänkbara orsaker till

Onsdagen den
7 april 1976

*Televisions- och
ljudradioanlägg-
ningar*

företagets ekonomiska situation och på vilka lösningar som skall tillgripas.

Under tiden fram till dess radioutredningen presenterat sina förslag kan vi inte passivt acceptera rådande förhållanden. I folkpartiets radiomotion redovisas utförligt effekter av de nedskärningar som i olika avseenden skett. Så påpekas t. ex. att utnyttjandet av fristående skådespelare, musiker m. fl. under de tre fyra senaste åren har minskat med ungefär hälften. Kostnaderna för utomstående medverkande har minskat med drygt 3 milj. kr. sedan 1972/73, trots stigande löner, vilket i fast penningvärde innebär en minskning med en tredjedel.

De socialdemokratiska reservanterna – det gäller reservationen 1 – har, trots att vi i utskottet försökt få dem att begripa problemen, inte förstått att här föreligger en för fristående kulturskapare allvarlig nedskärning. Av reservationen att döma föreställer de sig att utskottsmajoritetens förslag om ökad medelstilldelning innebär att vi önskar en utbyggnad av programverksamheten. En sådan har över huvud taget inte diskuterats. Enigheten är nog total i utskottet om att en sådan diskussion måste få anstå tills radioutredningen har fullgjort sitt uppdrag. Vad det här handlar om är att ge företaget möjlighet att åtminstone i någon mån återställa produktionen till det normala. Pengar finns i radiofonden. Att, som reservanterna föreslår, nu höja mottagaravgifterna vore enligt min mening också att föregripa radioutredningens förslag.

Jag yrkar således bifall till utskottets förslag om ökad medelstilldelning till Sveriges Radio för det kommande budgetåret.

Till utskottets betänkande finns fogad en reservation av de moderata ledamöterna. Från moderat håll anser vi det dess värre befogat att riksdagen ännu en gång erinrar Sveriges Radio om vikten av att företaget iakttar respekt för gällande regler, framför allt om saklighet och opartiskhet. I en avsevärd mängd fall har man klart kunnat märka att de fastlagda reglerna för programverksamheten inte har följts i erforderlig utsträckning. Enligt vår mening är det riksdagens skyldighet att för företaget påpeka att detta inte kan accepteras. Utskottsmajoriteten tar lätt på dessa allvarliga problem. Den anser det tillräckligt att tala om för motionärerna att reglerna återfinns i radiolagen och radioavtalet och att det finns en radionämnd. Vi tackar för dessa upplysningar, men kan inte undertrycka en önskan att få veta vad utskottsmajoriteten tycker om företagets sätt att följa dessa regler.

I motionen 1975/76:1979 med följdmotionen 2014 har vi lämnat synpunkter på den nuvarande monopolsituationen och angivit vår uppfattning om hur den framtida organisationen av radio- och TV-verksamheten bör se ut. Vi har vidare föreslagit att radioutredningen skall få i uppdrag att beakta det som anförts; en naturlig åtgärd, kan man tycka. Den sittande radioutredningen bör väl i sitt arbete beakta vad olika grupper i vårt samhälle anser. Utskottsmajoriteten avstyrker utan motivering vårt yrkande. De moderata representanterna har reserverat sig också mot detta.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen 5 vid utskottets betänkande.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag komplettera mitt tidigare inlägg med en sak som jag glömde. Bakom reservationen 1 står den socialdemokratiska gruppen i kulturutskottet, men där har namnet herr Johansson i Arvika fallit bort i betänkandet.

Fru Diesen hävdar att utskottsmajoritetens förslag på 35 milj. kr. mer inte innebär någon utbyggnad av programverksamheten. Det är ju vad Sveriges Radio har begärt, och där går ni företaget till mötes i stor utsträckning. Vad vi föreslår är täckning för kostnadsstegringar i förhållande till tidigare verksamhetsår. Det belopp som ni lägger ovanpå kostnadstäckningen måste väl rimligtvis betraktas som pengar för en utbyggd verksamhet.

Nej, säger fru Diesen, det är bara pengar för att återställa programkvaliteten. Den frågan hade vi uppe till behandling i fjol. Då var vi överens om att man inte kunde hantera detta så att man lägger på speciella pengar som rubriceras som kvalitetspengar. Jag utgår ifrån att hela beloppet måste in i den bilden när det gäller att bedöma kvalitet, och där har Sveriges Radio enligt vårt förslag 707 milj. kr. att röra sig med. Inom den ramen bör det gå att åstadkomma mycket av kvalitet. Det kan ju inte vara så att dessa 35 milj. kr. skall vara kvalitetspengar och de andra pengarna något slags grundbelopp.

Att yttra sig om höjda avgifter, säger fru Diesen, vore att föregripa radioutredningen. Det är en mycket bristfällig logik i det resonemanget. Ni vidgar frikostigt utgiftsramen för Sveriges Radio och menar att det inte är att föregripa radioutredningen. Däremot hävdar ni att om man höjer inkomsterna för Sveriges Radio, så är det att föregripa radioutredningen. Jag kan inte förstå den sortens logik, utan jag betraktar det fortfarande som undanflykter. Man vill inte ta de obehagliga bitarna av detta paket utan bara de bekväma och överlämna åt andra att klara de svårigheter som uppkommer.

Fru DIESEN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill hävda att det inte i första hand är en utbyggnad av programverksamheten som det här rör sig om, utan det är en höjning av programkvaliteten. Jag tror också att det inte bara är vi här i riksdagen utan alla TV-tittare som har kunnat märka den påfallande sänkning av programkvaliteten som ägt rum i och med att man på Sveriges Radio har tvingats avstå från att göra egna program och i stället i allt större utsträckning får fylla ut programtiden med inköpta serier. Det gäller här också sambandet med att bereda kulturskaparna möjligheter att medverka i Sveriges Radio i större utsträckning än vad som sker i dag. Nu är ju de möjligheterna närmast obefintliga. Jag menar att det är Sveriges Radios kulturpolitiska ansvar som måste betonas i detta sammanhang.

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Frågan om televisionen och ljudradion har stått på riksdagens föredragningslista under många år, det är riktigt. Och att vän-

Onsdagen den
7 april 1976

*Televisions- och
ljudradioanlägg-
ningar*

sterpartiet kommunisterna hittills har drivit en konsekvent linje i denna fråga har utskottets vice ordförande här redogjort för. Vi är i vårt parti medvetna om den påverkan massmedierna utövar, inte minst då radio och TV, som når ut med sina program till den övervägande delen av svenska folket. Det "kulturutbud" som görs och den upplysningsverksamhet som bedrivs i dessa medier är kanske det enda som erbjuds många människor. Och då måste man enligt vår mening skapa garantier för ett kvalitetsmässigt gott utbud.

Vänsterpartiet kommunisterna känner en allvarlig oro över vad som händer med Sveriges Radio. Den kvalitetsförsämring och utarmning av programmen som blivit en följd av anslagspolitiken har varit till allvarlig skada för hela det svenska kulturlivet. Först och främst drabbas publiken. Den nuvarande programutvecklingen mot allt fler utländska import, mera skvalprogram, drastiska paniknedskärningar, ökat gehör för kommersiellt tänkande hos ansvariga chefer och mindre utrymme för experiment med nya programformer går stick i stäv med den kulturpolitiska målsättning som antogs av riksdagen 1974.

Sveriges Radio tvingas köpa alltför många "billiga" program från utlandet, i första hand från USA och England. Många av dessa program präglas av reaktionärt innehåll, underhållningsvåld och falsk lyckomoral, presenterat i utländska dåliga seriefilmer. Det är vad vi erbjuder i allt större omfattning. Och det strider mot de värderingar av kultur som arbetarrörelsen i vårt land alltid har haft.

Även om enbart höjda anslag inte garanterar ett bättre programutbud står det klart att genomförandet av de krav vi ställer fordrar ett ökat ekonomiskt underlag. Vänsterpartiet kommunisterna har år efter år varit ensamt om att här i riksdagen kräva större anslag för programverksamheten i radio och TV, för åtgärder mot nedskärningarna och den försämrade programkvaliteten.

Nu är vi inte längre ensamma om den bedömningen. Enligt utskottsmajoritetens mening är det ofrånkomligt att medelsbehovet för nästa budgetår bedöms med utgångspunkt i den faktiska situationen när det gäller programverksamheten. En väsentlig synpunkt härvidlag är att radio och TV spelar en viktig roll i strävandena att förverkliga kulturpolitiska mål.

Skillnaden är bara den att utskottsmajoriteten vill öka anslaget med 35 milj. kr., medan vi anser att Sveriges Radio och TV skall få hela det belopp som man där anser nödvändigt för ett förbättrat programutbud.

Det förbättrade programutbudet vill man uppnå genom insatser på tre områden, nämligen för utnyttjande av utomstående, kvalificerade krafter, för mera genomarbetade program och för vidareutveckling av den egna personalen. Detta sammanfaller helt med vårt partis uppfattning.

Utöver detta framhålls behovet av en vidgad programverksamhet för invandrare, vilket vpk också stöder i en motion.

Vissa krav ingår i överenskommelsen, sammanfattade i radioavtalet. I övrigt är alla partier ense om den centrala roll radio och TV har

som kulturförmedlare. Såvitt jag har kunnat bedöma är vi också eniga om att en programutarmning skett under senare år.

Jag skall inte föregripa behandlingen av proposition 135 om den statliga kulturpolitiken, som till stor del behandlar skilda kulturarbetares ekonomiska trygghet. Men jag vill säga att det av många motionsyrkanden framgår att detta görs bäst genom skapandet av flera arbetstillfällen, vilket också stämmer överens med kulturarbetarnas egna önskemål.

Det finns i dag såväl enskilda som fria grupper, såväl författare, musiker, dansare och dramatiker som teatergrupper med artister av olika slag som inget högre önskar än att ställa sin förmåga och sina kunskaper till förfogande för program. Det finns anställda inom Sveriges Radio, vilkas yrkeskunnande inte utnyttjas för skapande programverksamhet.

Egenproduktionen för TV inom Sveriges Radio har minskat kraftigt, både i fråga om antalet sändningstimmar och i relation till den totala sändningstiden. Minskad egenproduktion betyder färre arbetstillfällen och färre möjligheter till engagemang för kulturarbetarna.

Under de senaste åren har konstaterats ett minskat utnyttjande av de fria kulturskaparna. Kulturarbetarna som drabbas av de minskade arbetsmöjligheterna har genom sina fackliga organisationer försökt göra de ansvariga uppmärksamma på sina problem. Ytterst har de riktat sig till regeringen och de riksdagspartier som hittills vägrat ge tillräckliga anslag för programverksamheten.

Vpk stöder kulturarbetarnas kamp för sina intressen. Det är samtidigt en kamp mot kommersialiseringen, som spelar en tilltagande roll inom hela kultursektorn. Massproduktionskultur där inte kvalitet utan lönsamhet och vinst är avgörande måste stävjas, här liksom på andra kulturområden. Detta måste bevakas av arbetarrörelsen tillsammans med de kulturarbetare som vill bevara och utöka den progressiva kulturen. Det finns ingen rimlig anledning att samla pengar i en fond samtidigt som man konstaterar en sedan länge pågående nedrustning av programverksamheten.

Samma motivering kan användas när det gäller lokalradion, som skall fylla behovet av en allsidig täckning av lokala händelser och rörelser i den egna trakten. Det gäller också att utnyttja lokala kulturkrafter i egenproducerade program. Då behövs både tekniska och personella förstärkningar, dels för att kunna framställa egna självständiga program, dels för att programmen skall kunna utnyttjas både lokalt, regionalt och på rikspanelet, om de har ett allmänt intresse. I exempelvis Norrlandsdistriktet har man ingen anställd som kan vara samordnare av den lokala programverksamheten, vilket enligt vår mening är nödvändigt. Det är viktigt att man i uppbyggnadsskedet får möjligheter att arbeta med kvalificerad och tillräcklig personal och fullgoda tekniska resurser.

Utbildningsminister Zachrisson sade i debatten om lokalradion den 9 april 1975:

”--- Om förslaget om lokalradio antas av riksdagen i dag, får vi åtminstone vissa garantier för lokal debatt och allsidig information, även

Onsdagen den
7 april 1976

*Televisions- och
ljudradioanlägg-
ningar*

om nätet av tidningar redan har tunnats ut.

Lokalradion får emellertid enligt min mening inte bara bli en rapp nyhetsradio. Den bör spegla områdets kulturliv. Den bör kunna bygga upp nya kontakter och låta fler människor komma till tals.”

Vi är överens med utbildningsministern om att det är så lokalradion skall fungera men tvivlar på förutsättningarna med de begränsade ekonomiska resurser som finns.

Beträffande dragningsrätten har vi gått på Sveriges Radios förslag att den upptas till 30 milj. kr. 1976/77. Alla vet att det i dagens läge kan vara svårt att göra hållbara kostnadsberäkningar, och dragningsrätten skulle då kunna bli den garanti som säkrar planerad verksamhet så att man kan undvika paniknedskärningar. Sveriges Radio har byggt sina beräkningar på en kostnadsökning med 15 % men kan först vid oktober månads ingång göra en tillförlitlig uppskattning av kostnadsökningarna. En summa på 30 milj. kr. är ju liten om man ser till hela kostnaden för Sveriges Radios verksamhet.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 2, 3 och 4 som är fogade vid kulturutskottets betänkande.

Herr SUNDMAN (c):

Herr talman! Som flera talare redan har påpekat är ljudradion och framför allt televisionen ett kärt debattämne såväl i pressen som i åtskilliga församlingar och här i riksdagen. Debatten under det senaste decenniet har kretsat kring programmets innehåll, kring radioverksamhetens uppbyggnad och organisation. De senaste åren har, som herr Andersson i Lycksele påpekat, debatten i hög grad rört sig kring Sveriges Radios behov av ytterligare medel för att hålla programutbudet på en hygglig nivå. Det har, som herr Andersson också framhöll, inte diskuterats så mycket i kammaren men desto mer i pressen och i kulturutskottet.

I år befinner vi oss i den situationen att den radioutredning som arbetat sedan 1974 har lovat komma med sina förslag i höst. Radioföretagets akuta ekonomiska problem har därför varit det väsentligaste i år och kanske också förra året. Men det är inget nytt problem. Redan verksamhetsåret 1969/70 hade antalet egenproducerade, hemmaproducerade, program i TV proportionellt minskat i jämförelse med hur det var året före, 1968/69, sista året då vi hade bara en TV-kanal. Som jag ser det har situationen inte förbättrats därefter annat än något enstaka år. Utvecklingen har i stort sett varit den motsatta. Det har naturligtvis ett direkt samband med kostnadsökningarna.

Utskottet och riksdagen har, som herr Andersson påpekade, intagit en tämligen kärv hållning när det gäller Sveriges Radios äskanden om ytterligare medel. Det har förts en ganska intensiv debatt under åren om huruvida Sveriges Radio slösar eller inte slösar med sina medel. Många vädrar sina personliga erfarenheter av hur det går till vid programinspelningar och liknande. Samtidigt har Sveriges Radio självt genomfört en omfattande rationaliseringsutredning och visat klara am-

bitioner att göra vad företaget kan för att förbättra den ekonomiska situationen och vidta åtgärder som har besparande konsekvenser. I år har vi alltså inte funnit skäl att inta samma strikt snäva och strama hållning som tidigare. Vi har stannat vid att granska den aktuella ekonomiska situationen, och det är den som har föranlett utskottsmajoritetens ställningstagande.

Det är odiskutabelt att antalet egenproducerade program minskat under de senaste åren och att de riskerar att minska ytterligare. Det är också alldeles klart att man av kostnadsskäl har tvingats minska antalet medverkande krafter utanför radiohuset. Man måste minska antalet medverkande i enskilda program. Teaterförbundet har använt året 1971/72 som jämförelseår – det var första året då vi hade en fullt utbyggd kanal 2 – och konstaterar att nästa verksamhetsår, 1976/77, kommer Sveriges Radio att kunna erbjuda bara hälften så många sysselsättningstillfällen för skådespelare, regissörer, författare, musiker osv.

Detta är beklagligt av flera skäl. Det gäller Sveriges Radios möjligheter att fylla sina kulturpolitiska uppgifter, att ge ett gott program till tittarna runt om i landet. Men det har också en annan tråkig effekt, som har påpekats av både fru Diesen och fru Nordlander, nämligen att antalet arbetstillfällen har minskat kraftigt för frilansarna, för dem som står utanför Sveriges Radio. Det har också resulterat i att det i vinter har uppstått en konfliktsituation mellan Teaterförbundet och Sveriges Radio. Teaterförbundet vilar f. n. på hanen i avvaktan på riksdagens ställningstagande om någon timme.

Det är på grund av den här situationen, att programutbudet odiskutabelt fått en försämrad kvalitet, som utskottsmajoriteten föreslår en höjning av anslaget till den allmänna programverksamheten med 35 milj. kr. utöver propositionens förslag. Socialdemokraterna i utskottet ställer sig avvisande. De vill nöja sig med det belopp som föreslås av regeringen. De anser att det innebär full kompensation för såväl icke förutsedda kostnadsökningar under innevarande budgetår som beräknade kostnadsstegringar under budgetåret 1976/77.

Under utskottsbehandlingen fick vi ta del av ett rikt siffermaterial, framlagt av såväl departementet som Sveriges Radio. Ytterligare material har lagts fram under diskussionen i pressen. Jag tror att det är meningslöst att här ytterligare gå igenom sifferunderlaget och beräkningarna. Utskottets majoriteter ifrågasätter på goda grunder att den i propositionen föreslagna anslagsökningen täcker kostnadsökningarna, i synnerhet om man tar hänsyn till den ökning av tiden för sändningar till invandrargrupper som radion kommer att genomföra och dessutom tillkomsten av lokalradion – den medför ju ökade kostnader för Sveriges Radio för bevakning av lokalnyheter av riksintresse. Allt detta talar för att den höjning av anslaget som socialdemokraterna vill vara med om inte täcker kostnadsökningarna. Men jag tror, som sagt, att det är meningslöst att här bolla med siffror som ingen kan hålla i minnet – man behöver en svart tavla och en bra bunt kriterior för att klara av den saken.

Onsdagen den
7 april 1976

*Televisions- och
ljudradioanlägg-
ningar*

Utskottsmajoritetens förslag innebär att Sveriges Radio får möjligheter att vidta vissa åtgärder i syfte att höja programverksamhetens kvalitet. Här hänvisar utskottet till Sveriges Radios anslagsäskanden. Där sägs att man vill förbättra programkvaliteten genom ett vidgat utnyttjande av utomstående kvalificerade krafter och att man önskar ökade resurser för att göra mer genomarbetade program och större insatser för vidareutveckling av den egna personalen.

Enligt reservationen 1 och vad herr Andersson i Lycksele nyss sade skulle detta på ett olyckligt sätt föregripa de förslag om en utbyggnad som just nu slutbehandlas inom 1974 års radioutredning. Jag tror inte att man kan tala om en *utbyggnad* – på den punkten instämmer jag helt med bl. a. fru Diesen. Det är inte fråga om att bygga ut verksamheten, utan det gäller att *återställa* den kvalitet som har gått förlorad under senare år. Jag kan återigen peka på det faktiska förhållandet som Teaterförbundet har påvisat: med den kostnadsutveckling som skett har Sveriges Radio inte haft råd att engagera utomstående krafter i den utsträckning som man tidigare kunde göra, och om propositionens förslag går igenom kommer man under nästa år att kunna sysselsätta bara hälften så många konstnärer ur olika grupper som man kunde göra för ett antal år sedan. Det är alltså inte fråga om en utbyggnad, utan det är fråga om att i görligaste mån återgå till tidigare programstandard.

Utskottsmajoriteten vill alltså bättra på Sveriges Radios driftbudget med så där 5 %. Om det på ett olyckligt sätt påverkar radioutredningens kommande förslag, som herr Andersson i Lycksele påstår, begriper jag sannerligen inte vad 1974 års radioutredning sysslar med! Jag har utomordentligt svårt att föreställa mig att man på något vis kan föregripa utredningens förslag genom denna åtgärd i marginalen.

Herr Andersson var fundersam över hur man mäter kvalitet. Vad är kvalitetspengar? frågade han. I år vill Sveriges Radio ha 61 milj. kr. för att bättra på kvaliteten i jämförelse med närmast föregående år och uppnå en tidigare programstandard. Vad är 35 milj. kr. extra kvalitet i år, om nu utskottets förslag går igenom? 35 milj. kr. kvalitet – finns det? Ja, det finns, herr Andersson. Vi har diskuterat detta ingående i utskottet. Har man råd att engagera flera kvalificerade människor, får man faktiskt ett bättre programutbud. Har man möjlighet att låta de enskilda producenterna, när de lägger upp sin budget för olika program i Sveriges Radio, få litet mer pengar att röra sig med så att de kan lägga ner mer tid och arbete på att fullfölja sin produkt, blir produkten bättre. Det finns ett utomordentligt klart och enkelt samband mellan kvalitet och pengar. Det är därför vi över huvud taget driver en kulturpolitik i detta land.

I reservationen 1 tar man också upp mottagaravgifterna. Man anser att det är rimligt att föreslå en höjning av mottagaravgifterna, eftersom de anvisade medlen till Sveriges Radio ökas med 35 milj. kr.

Det är riktigt att rundradiofonden håller på att tunnas ut. Det är ingen nyhet. Men det faktiska förhållandet är att reservanterna föreslår att fon-

den totalt skall belastas med något under en miljard kronor – de kostnader som Sveriges Radio enligt propositionen drar kommande år. Vi i utskottsmajoriteten vill förbättra denna miljard med ytterligare 35 milj. kr. Procentsatsen kan vem som helst räkna ut. Det kan naturligtvis inte innebära någon radikal försämring av fondens situation just nu!

Men visst måste mottagaravgifterna höjas – däri har herr Andersson fullständigt rätt – och de måste höjas snabbt. De har varit låsta och legat på samma nivå sedan oktober 1971. Fonden håller på att tunnas ut så att det snart inte är någonting kvar av den. Om inte radioutredningen redan aviserat att den skall föreslå en höjning av mottagaravgifterna, licenserna, hade utskottsmajoriteten utan tvekan nu föreslagit en höjning. Det vore då ofrånkomligt. Men nu kan vi i lugn och ro vänta på utredningens förslag.

Min förhoppning är f. ö. att utredningen skall föreslå att mottagaravgifterna höjs successivt efter någon lämplig indexskala eller liknande. Det kan inte vara klokt att låta avgifterna ligga stilla i fem sex år för att sedan göra en drastisk höjning och därefter åter låta dem ligga stilla i fem sex år. Jag hoppas på ett klyftigt förslag från radioutredningen.

I reservationen 3 har fru Nordlander tagit upp lokalradion. Sveriges Radio har äskat 41,2 milj. kr. för lokalradions driftkostnader. I propositionen har detta prutats ner till 36,3 milj. kr., vilket utskottets majoritet har accepterat. Det är naturligtvis en avvägningsfråga. Mycket talar för att lokalradioverksamheten bör få en förstärkning. Men utskottets majoritet har enats om att lägga hela höjningen, 35 milj. kr., på den allmänna programverksamheten. Det kan väl betraktas såsom ett led i den strama ekonomiska hållning som utskottet intar gentemot Sveriges Radio.

I reservationen 4 tar fru Nordlander upp den s. k. dragningsrätten. Den avser sedan länge 15 milj. kr., och Sveriges Radio har begärt att den skall utökas till 30 miljoner. Reservanten stöder företagets framställning, men utskottet i övrigt har inte funnit skäl att föreslå någon ändring vad gäller det belopp som dragningsrätten skall omfatta.

Systemet med dragningsrätt har alltid varit ett otympligt försök att klara de ekonomiska bekymmer som kan drabba radioföretaget mot slutet av verksamhetsåret. Dragningsrättens existens hänger samman med att Sveriges Radio tilldelas medel för ett år i taget, en ordning som inte medger en effektiv långtidsplanering och som förhindrar radion att så att säga av egen kraft möta oförutsedda kostnadsökningar. Det är min varma förhoppning att radioutredningens betänkande skall innehålla sådana förslag om finansiering av verksamheten att dragningsrätten nu diskuteras för sista gången i kammaren.

Reservationen 5 av fru Mogård och herr Nilsson i Agnäs – fru Mogård är dess värre sjuk och inte här i dag – innehåller två önskemål. Reservanterna önskar stora förändringar i etermediepolitiken i Sverige. De föreslår att riksdagen bifaller motionen 2014, där det i yrkande 2 hemställs att riksdagen hos regeringen anholder att radioutredningen får i uppdrag att beakta vad som i motionen 1979 anförts om den framtida radio-

Onsdagen den
7 april 1976

*Televisions- och
ljudradioanlägg-
ningar*

och TV-verksamhetens organisation.

Det vore en förgäveshandling att nu ge 1974 års radioutredning helt nya och omfattande direktiv. Utredningen har ju kommit in i slutarbetet. Reservanterna är för sent ute.

I reservationen sägs också att Sveriges Radio inte på ett korrekt sätt följer gällande programregler, och reservanterna föreslår därför ett uttalande av riksdagen. Det är en recidivreservation som bygger på en recidivmotion, och utskottets ställningstagande är ett recidivställningstagande. Det har ju diskuterats gång på gång hur radion respekterar avtalet med staten om programverksamheten. Fru Diesen frågade hur utskottsmajoriteten såg på frågan, om Sveriges Radio verkligen följer reglerna i avtal och lag. Utskottsmajoriteten har inte gjort något uttalande på den punkten, men jag tror jag kan säga att man tycker att radioföretaget har följt avtalet ganska hyfsat. Som ledamot av radionämnden kan jag för min del säga att jag tycker att Sveriges Radio har följt avtalet riktigt hyfsat.

Här bör naturligtvis erinras om att regeringen förebådat att den ämnar säga upp avtalet mellan staten och Sveriges Radio till den 30 juni nästa år, då det löper ut. En formulering i budgetpropositionen kan knappast tolkas på annat sätt. Jag bör väl också påminna om att en utredning lagt fram förslag om en ny organisation för radionämnden som skall ge oss en effektivare radionämnd. Det förslaget har lämnats till radioutredningen för beaktande. Jag gissar att det kommer förslag om en förstärkning av radionämndens resurser.

I reservationen 6 påpekar fru Nordlander att det är angeläget att programmen i ljudradio och television inte medverkar till att sprida diskriminerande uppfattningar kring kvinnan. Reservanten yrkar att riksdagen bör uttala att ett stadgande i ett nytt avtal bör innehålla regler som förhindrar sådan diskriminering.

Vi är naturligtvis alla i utskottet ense om att en diskriminerande programverksamhet inte skall förekomma, oavsett den nu riktar sig mot kvinnor eller män. Om en sådan förekom i dag, skulle det utan tvivel utgöra ett brott mot gällande avtal, främst det avsnitt där det sägs att Sveriges Radio i sin verksamhet skall hävda de grundläggande demokratiska värdena. I övrigt finner naturligtvis utskottet att det är mindre välbetänkt att nu göra ett uttalande om vad ett nytt avtal bör innehålla. Radioutredningen befinner sig som sagt i upploppet av sitt arbete.

I reservationen 7 önskar fru Nordlander ökad sändningstid i såväl ljudradio som television på invandrarspråk. Sveriges Radio har som bekant – det har sagts många gånger i kammaren – stor självständighet i sin programverksamhet, dvs. en självständighet inom de huvudregler som dragits upp av riksdagen. Av det skälet har riksdagen alltid avstått från uttalanden vad gäller enskilda drag i programpolitiken. Det tillkommer som bekant radionämnden att i efterhand granska enskilda program, programinslag eller programområden och undersöka om de följer de givna huvudreglerna.

Radionämnden har granskat just den programverksamhet som vänder sig till invandrarna. Enligt 7 § i avtalet skall Sveriges Radio också tillgodose minoritetsgruppers intressen. Radionämnden fann vid sin granskning att programverksamheten var tillfredsställande vad angick de finsktalande grupperna i landet, men man konstaterar också att övriga grupper – jugoslaver, greker, turkar – kommit på undantag.

Det här uttalandet gjordes i maj förra året. Program riktade till dessa språkgrupper har ökat sedan dess. Och för verksamhetsåret 1976/77 har radioföretaget, som redan påpekats, begärt ökade medel för att just ytterligare förbättra programmen på detta område.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till vad utskottet hemställt.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag uppfattar att herr Sundman nu intog den positionen att utskottet visserligen tidigare enhälligt visat en kärv attityd när det gäller Sveriges Radios ekonomi men att majoriteten inte hade funnit att det nu fanns skäl att behålla denna kärva attityd. Detta är något märkligt mot bakgrund av att regeringens förslag redan det innebär en kraftig höjning av medelsanvisningen. Därtill kommer den utbyggnad av lokalradion som nu sker. Vidare skall radioutredningen inom kort lägga fram sitt betänkande.

Sedan kommer herr Sundman in på Sveriges Radios kulturpolitiska uppgifter och säger att det finns naturligtvis ett samband mellan kulturpolitik och pengar. Ingen förnekar det. Men Sveriges Radio erhåller enligt reservationens förslag 707 milj. kr. att röra sig med, och inom den ramen bör det rymmas rätt mycket av kulturpolitiska insatser.

Den här diskussionen liknar rätt mycket bilden av att plocka russin ur kakan. Jag minns mycket väl diskussionen i utskottet 1974. Herr Sundman och några till ville ha ytterligare 16 miljoner till Sveriges Radio. Vi fick då från Sveriges Radios sida veta att om man inte fick de här pengarna skulle de och de programmen bortfalla. Man inbjöd alltså riksdagen att "reagera", därför att sådana här populära program kan man naturligtvis inte vara med om att plocka bort. Det var nämligen populära program som man redovisade såsom hotade. Detsamma var förhållandet i fjol när man ville höja med 30 miljoner.

Vid båda tillfällena intog utskottet en avvisande attityd och menade att man kan inte gå in på den här sortens diskussion och säga att ni behöver litet extra pengar för att plocka in några goda russin i kakan, utan frågan måste ses i sin helhet.

Självfallet har Sveriges Radio ett stort kulturpolitiskt ansvar – inom ramen för de rätt generöst anslagna medlen på 707 milj. kr. Det innebär enligt vårt sätt att se full kostnadskompensation. Det vill nu herr Sundman inte gå in och diskutera. Han tycker att det är meningslöst och säger att utskottsmajoriteten ifrågasätter om det är full kompensation. Jag har inte kunnat hitta något uttalande om det i utskottets skrivning, men jag kan heller inte minnas att det under vår diskussion i utskottet

Onsdagen den
7 april 1976

*Televisions- och
ljudradioanlägg-
ningar*

anfördes någon tveksamhet på den punkten.

Sedan vill jag påpeka att i reservationen också anvisas att om kostnadsstegringarna blir oväntat högre, finns möjligheten – liksom fallet har varit i år – att i efterhand kompensera det. Detta är alltså täckt i reservationen.

Herr SUNDMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill hävda att utskottet även i år intar en kärvhet och stramhet vad gäller hållningen i ekonomiska hänseenden gentemot Sveriges Radio. Sveriges Radio ville ha mer pengar än utskottets majoritet vill gå med på. Den kärvheten tror jag är väl avvägd just i år. Det är ett lagom mått av kärvhet. Vi har gjort det övervägandet att det – för att behålla och i någon mån höja programkvaliteten – behövs litet mer pengar. Det vill vi skjuta till.

Frågan om kompensation för kostnadsökningarna är ett besvärligt kapitel att resonera om. Jag sade förut att det har presenterats så mycket siffror att vi knappast kan diskutera dem här i kammaren. Vi behöver en svart tavla och en stor bunt kriterior för att klara den saken. Det är faktiskt på det viset att kostnaderna föregående år ökade med 17 %, medelsanvisningen med 16 %, året dessförinnan var kostnadsökningen 15 % och medelsökningen 12 %, ännu ett år tidigare var kostnadsökningen 12 % och ökningen av medel 6 %, om jag tolkar mina anteckningar rätt.

Så kan vi hålla på i timmar och lägga fram sådana här siffror. De kan diskuteras från olika håll och kanter – de här siffrorna har jag fått från radiochefen – och det är den diskussionen som jag menar att det är meningslöst att föra här i kammaren. Siffrorna kommer bara att fladdra förbi. Vi har övervägt siffrorna i utskottet och tagit ställning med utgångspunkt i våra överväganden. Vi tvekar om kostnadsökningarna kommer att täckas genom det förslag budgetpropositionen innehåller; i vart fall är vi övertygade om att man – om man skall hålla kvaliteten hygglig – måste öka anslaget i enlighet med utskottsmajoritetens förslag.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s) kort genmäle:

Herr talman! Ytterligare några ord om kompensationen för kostnadsökningar. Herr Sundman tycker att detta är besvärligt att diskutera. Ja, det är riktigt, vi kan inte dra siffrorna här. Men en deklaration kan väl herr Sundman ändå kosta på sig! Vi har diskuterat i utskottet och där har vi haft siffrorna att tillgå. Vi reserverar menar att Sveriges Radio, med den skrivning vi har, ges full kompensation för kostnadsökningarna. Det framgår mycket tydligt av reservationen 1, där vi säger:

”Om kostnadsökningen för budgetåret 1976/77 kommer att bli större än den som beräknats i propositionen utgår utskottet från att kompensation härför kommer att beräknas i nästa års budgetproposition i likhet med vad som har skett i årets budgetproposition.”

Jag vill fråga herr Sundman rakt på sak: Bestriker herr Sundman att

en medelstilldelning enligt vår reservation skulle ge full kompensation åt Sveriges Radio för kostnadsökningarna? Vi behöver inte siffror: Vi behöver bara en deklARATION: Vi menar att full kompensation för kostnadsökningarna ges.

Sedan vill jag ta upp frågan om mottagaravgifterna, som herr Sundman talade om i sitt huvudanförande. Det står ingenting om dem i majoritetsskrivningen, men här har herr Sundman deklarerat: Visst måste mottagaravgifterna höjas. Jag tycker att det var en bra deklARATION. Jag tycker bara att det är synd att herr Sundman och övriga på den borgerliga sidan inte har tagit konsekvenserna av det ställningstagandet och skrivit in det i betänkandet. Det måste ändå vara en mycket viktig bit i den här diskussionen.

De borgerliga medverkar mycket aktivt till att påskynda en licenshöjning genom det bud de här lägger för Sveriges Radios ekonomi. Licenshöjningen kommer snabbare och den kommer att bli kraftigare än den eljest skulle behöva bli. De konsekvenserna kan ni inte smita undan genom att bara hänvisa till att radioutredningen har aviserat kostnadshöjningar och licenshöjningar. Vi får diskutera radioutredningens betänkande i dess helhet när det läggs fram. Nu föregriper ni radioutredningen på en punkt, nämligen när det gäller kostnadsutvecklingen inom Sveriges Radio, men ni tar inte konsekvenserna av det genom att anvisa hur Sveriges Radio skall täcka kostnadsökningarna med motsvarande inkomster.

Herr SUNDMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles självklart att avgifterna måste höjas på litet sikt. Det kan vem som helst räkna ut genom att bara titta på siffermaterialet.

Om nu höjningen med 35 milj. kr. mot bakgrunden av kostnadsbelastningen på radiofonden med 1 miljard får en så avgörande och drastisk betydelse, blir jag verkligen litet förvånad. Det är klart att radiofonden tunnans ur litet snabbare om man ökar på uttaget med 35 milj. kr., men det medför ingen kris för det närmaste året, och sedan räknar vi med att det kommer att bli en höjning.

Vi har diskuterat detta ingående i utskottet. Vi har beräknat vad den nuvarande avgiften 320 kr. för färg-TV motsvarar i 1971 års penningvärde, dvs. när avgiften fastställdes. Jag vill minnas att svaret är 140 kr. Vad som hänt är alltså att under fem till sex år mottagaravgiften i realiteten varje år har sänkts. Om man jämför med prishöjningarna på t. ex. kvällstidningar, kan man se hur stora förändringarna varit. Det är min bestämda uppfattning att det är olyckligt att mottagaravgiften varit låst under en så lång period – jag talar på den punkten för mig själv och inte för utskottsmajoriteten – och det är tråkigt att vi nu måste genomföra en drastisk höjning. Det hade kunnat undvikas.

Men när nu utredningen aviserat att man tänker lägga fram förslag om höjning av avgifterna och sannolikt också – det är min förhoppning

i varje fall – om ett system med en kontinuerlig höjning av avgifterna från år till år, så att man håller jämna steg med penningvärdeförsämringen, finns det naturligtvis inget skäl för utskottet att komma med ett förslag. Det vore ju meningslöst i det här sammanhanget.

Sedan frågade herr Andersson i Lycksele inledningsvis om inte reservationen 1 innebar full kostnadskompensation med tillägget att man får ytterligare 15 miljoner genom dragningsrätten. Det är möjligt att det blir en hygglig kostnadskompensation, om man anvisar ytterligare 15 milj. kr. med hjälp av dragningsrätten.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Radio och TV når in i nästan varje svenskt hem med sina program. Praktiskt taget varje hushåll har en eller flera radiomottagare, och TV-apparater finns i ca 90 % av hushållen. Distributionsnätet täcker hela landet. För ljudradions del är det nu utbyggt för total täckning med samtidig sändning av tre program. Också vad gäller TV 1 är täckningen i det närmaste fullständig, och TV 2 kan ses av drygt 99 % av befolkningen.

Detta gör självfallet radio och TV till det ledande kultur-, underhållnings- och informationsmediet i landet. I stort sett alla kan ta del av programutbudet. En operaföreställning i TV når miljoner människor, av vilka de flesta normalt inte har möjlighet att se opera. Utvecklingen i olika delar av världen kan följas via radions och televisionens nyhets- och informationsprogram. Ledande svenska och utländska artister kan avnjutas i underhållningsprogram utan att man måste betala höga entréavgifter.

Radio och TV rymmer alltså utomordentliga möjligheter att göra människor delaktiga av ett brett kulturutbud, att skänka underhållning och förströelse och att sprida information om vad som händer i nuet. Men förutsättningen är att programverksamheten är av hög kvalitet, är omväxlande och tillgodoser olika smakriktningar.

Ett mångsidigt programutbud är viktigt också från en annan utgångspunkt. Yttrandefriheten är en hörnsten i demokratin. Den är det främsta medlet mot maktmissbruk och förstelning. Därför är det viktigt att massmedierna speglar samhällsdebatten i vid mening och ger utrymme för olika åsikter. Det gäller i synnerhet ett företag som Sveriges Radio med dess ensamrätt. Programverksamheten i radio och TV måste därför präglas av stor bredd både i fråga om åsikter och i fråga om ämnen. Ett villkor för det är att det finns utrymme att engagera utomstående programskapare och medverkande. Avtalet mellan staten och Sveriges Radio anger några huvudpunkter för programverksamheten:

Sveriges Radio skall upplysa om nuets händelser och orientera om viktigare kultur- och samhällsfrågor.

Programmen skall vara omväxlande till karaktär och innehåll samt skänka god förströelse och underhållning.

Mindre grupperns intressen av mer särpräglad natur skall i möjlig mån

tillgodoses.

Programverksamheten skall präglas av skäligen balans mellan olika åsikter och intressen och av opartiskhet och saklighet.

Möjligheterna att uppfylla dessa punkter är givetvis till stor del beroende av de ekonomiska resurser som ställs till företagets förfogande.

Kostnaderna för radio- och TV-verksamheten betalas – med vissa undantag – av tittarna och lyssnarna själva genom mottagaravgifter. Avgifternas storlek och disposition fastställs dock av riksdagen, som därmed bestämmer den ekonomiska ramen för Sveriges Radios verksamhet.

De senaste åren har kostnaderna för Sveriges Radio stigit kraftigt till följd av den allmänna pris- och löneutvecklingen. Det har skett trots att antalet anställda varit i stort sett oförändrat sedan 1973. De medel som riksdagen ställt till förfogande har inte motsvarat de ökade kostnaderna. Kostnadsutvecklingen har därför fått mötas med rationaliseringar och inskränkningar som i hög grad gått ut över programverksamheten. Jag vill peka på några konsekvenser:

Den totala sändningstiden i TV har minskat. 1972/73 var TV 2 fullt utbyggd. Då sände de båda kanalerna tillsammans ca 90 timmar i veckan. Därefter har sändningstiden successivt skurits ner och är i år endast ca 80 timmar i veckan. Nedskärningen har gått ut över de flesta områden:

Tiden för film och teater har minskat med 25 %.

Tiden för nöjesprogram har minskat med 30 %.

Tiden för politik, samhälle, teknik och ekonomi har minskat med 20 %.

Tiden för sportprogram har minskat med 20 %.

Det har skett en förskjutning mot billigare programformer med två medverkande. Filmer får ersätta teaterpjäser; i stället för showprogram sänds magasinprogram osv.

Utbudet av radioteater har också minskat. 1972/73 sände ljudradion tio föreställningar i veckan, inkl. repris. Fr. o. m. februari i år har man bara råd att sända sex och ytterligare nedskärningar är planerade.

Egenproduktionen för TV inom Sveriges Radio har minskat kraftigt både i fråga om antalet sändningstimmar och i relation till den totala sändningstiden. 1972/73 svarade egna produktioner för 43,5 timmar av sändningstiden varje vecka. Förra året var motsvarande siffra 38,1 timmar per vecka och i år kan en ytterligare nedgång med närmare 2 timmar per vecka förutses. Den minskade egenproduktionen har inte motsvarats av ökade inköp från fristående svenska producenter. I stället har också de minskat.

För tittare och lyssnare har den beskrivna utvecklingen inneburit att de haft tillgång till färre program än tidigare, att de måste välja inom ett smalare utbud, att de haft färre chanser att få se ledande svenska och utländska artister och att de haft allt mindre möjligheter att få speciella intressen tillgodosedda.

Men det är inte bara tittare och lyssnare som drabbats av nedskärningarna för Sveriges Radio. Verkningarna har varit kännbara också för skådespelare, musiker, författare och andra för vilka Sveriges Radio har

Onsdagen den
7 april 1976

*Televisions- och
ljudradioanlägg-
ningar*

varit och är en viktig uppdragsgivare. Billigare program innebär att man inte anlitar utomstående i samma utsträckning som tidigare. Minskad egenproduktion innebär färre möjligheter till engagemang för skådespelare och andra kulturarbetare. Under de tre fyra åren har utnyttjandet av fristående skådespelare, musiker och andra kategorier minskat med ungefär hälften. Det återspeglas i kostnaderna för utomstående medverkande som minskat med drygt 3 milj. kr. sedan 1972/73 trots stigande löner. I fast penningvärde innebär det en minskning med närmare en tredjedel.

Det är mot bakgrund av alla dessa skäl som den icke-socialistiska majoriteten i kulturutskottet föreslagit en uppräknig av medelstillgången till Sveriges Radio med 35 milj. kr. Vi har inte kunnat acceptera en snäv medelstilldelning som har fått helt oacceptabla konsekvenser. Sveriges Radio måste få tillräckliga resurser för att kunna erbjuda tittare och lyssnare bra program. Därmed skapar man också arbetsmöjligheter för skådespelare, musiker, författare och andra.

Nu har herr Georg Andersson i sitt inlägg framfört en rad invändningar mot majoritetens hållning och jag vill kortfattat belysa dem.

Sveriges Radio har i sina petita begärt ungefär 60 milj. kr. för att förbättra programverksamheten. Det kravet har fått ett starkt stöd från personalen på Sveriges Radio, från kulturarbetarnas organisationer och från många kulturskribenter och tittare och lyssnare. Jag vill fråga: Anser herr Georg Andersson att Sveriges Radios krav saknar grund?

Herr Andersson sade att majoriteten på ett otillåtligt sätt föregriper radioutredningens förslag. Ja, den minnesgode erinrar sig att herr Sundman och jag för tre år sedan – var det väl – motionerade om att en radioutredning skulle tillsättas. Den motionen avslogs av herr Andersson och hans partivänner, möjligen därför att den väcktes av herr Sundman och mig.

I debatten då sade jag att man kunde förutse att en radioutredning i alla fall skulle tillsättas och att den skulle komma att tillsättas för sent. Det har visat sig att så har blivit fallet, och dyrbar tid har förlorats. Nu måste troligen avtalet förlängas ytterligare ett år. Utredningens arbete forceras till det olidliga, vilket utredningens ledamöter kan vittna om.

Men kan man då ovanpå detta komma med kravet att Sveriges Radio skall hållas på svältkost till dess att den utredning som majoriteten inte ville vara med om att på ett tidigare stadium tillsätta blivit färdig med sitt arbete?

Herr Andersson ansåg att majoritetens ståndpunkt var dikterad av påfallande lättsinne och opportunism. I utskottet föreslog socialdemokraterna under hand att utskottet skulle ta initiativ till en licenshöjning. Men det är inte nödvändigt i år. Ännu räcker radiofondens medel till. Självfallet är vi inom majoriteten, som herr Sundman bekräftade, beredda att ta vårt ansvar för finansieringen den dag det blir nödvändigt med en licenshöjning.

Men nu förljudes att det i budgetpropositionen ursprungligen avise-

rades en licenshöjning men att denna ströks i den sista vändan därför att departementet hade klart för sig att den inte behövdes i år.

Då är min fråga till herr Andersson: Är det alltså dessa 35 miljoner, som vi föreslår, som gör en licenshöjning nödvändig redan i år? Är det så smala marginaler? Kan vi inte vara överens om att departementschefens bedömning var riktig och att det inte är nödvändigt med en licenshöjning i år? Det blir det inte heller med vårt förslag. Men självfallet är vi alla överens om att vi får ta vårt ansvar när en licenshöjning så småningom behövs.

Det lät som om herr Andersson bestred att ökade resurser ger möjligheter till kvalitetsförbättringar. Det är ett säreget argument. Det är väl ändå klart att kulturpolitik inte bara får bestå av ord utan också måste bestå av pengar? Anser inte herr Andersson att 35 miljoner mer till Sveriges Radio ger möjligheter till fler program om Sveriges Radio så vill, förbättrade program, bättre nyhetsbevakning och fler arbetstillfällen för kulturarbetarna inom och utom Sveriges Radio? Eller antyder herr Andersson att Sveriges Radio bara skulle lägga de 35 miljonerna på administrationen och att det inte skulle märkas någonting i programverksamheten? Det är en ganska fantastisk antydan.

Vi menar att Sveriges Radio inte minst mot bakgrund av denna debatt kommer att göra sitt yttersta för att utnyttja dessa pengar just för att förbättra programkvaliteten. Och det var det Sveriges Radio bad om ökade medel för.

Herr Sundman berättade om sina erfarenheter från radionämnden. För några veckor sedan lämnade jag den och skrev i en artikel i Expressen i fredags mer i förbigående något om mina erfarenheter av nästan nio år i nämnden.

Jag vill mycket kort säga följande. Jag har under de här åren upplevt att radionämnden i stort sett har fungerat som ett skydd för Sveriges Radio mot allehanda påtryckningar och opinioner, som ofta gått tillbaka på ett allmänt missnöje med Sveriges Radios programsättning.

Självfallet har enstaka program lett till kritik och anmärkning från radionämndens sida, och i allmänhet har radionämnden då varit överens om detta. Men mitt huvudintryck är ändå att Sveriges Radios programverksamhet i stort är bra.

Sveriges Radio behöver och tål öppet framförd kritik. Men kritik som yttrar sig i avsiktligt snål medelstillelning finner jag litet olustig. Och jag kan inte komma ifrån intrycket av att det bakom den socialdemokratiska utskottsminoritetens hållning i den här frågan ligger en sådan dold och outtalad kritik.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wikström talar om att vi socialdemokrater vill hålla Sveriges Radio på svältkost. Nu har herr Sundman alldeles nyss medgett att vår reservation innebär full kostnadstäckning i förhållande till tidigare år. Och tidigare års anslag har det rått enighet om mellan folkpartiet,

Onsdagen den
7 april 1976

*Televisions- och
ljudradioanlägg-
ningar*

moderaterna, centerpartiet och oss. Var det inte svältkost i fjol så är det inte svältkost i år heller. Det är en 12-procentig ökning av medelsramen. Därtill kommer extra pengar för att möjliggöra insatser för invandrarsprogram – en ökning med 7 milj. kr. om jag minns rätt. Dessutom lämnas nya medel för lokalradioutbyggnaden. Så det händer en del saker på detta område.

Men hur Sveriges Radio disponerar sina pengar kan inte riksdagen, kulturutskottet och regeringen lägga sig i. Det är ju det som är litet av problematiken i den här sortens debatt, och det är i det sammanhanget jag har tagit bilden av kakan utan russin. Om Sveriges Radio uppvisat en sådan kaka för riksdagen och sagt att nu behöver man några miljoner till för att få in russin i den här kakan så har riksdagen avvisat sådana inviter tidigare. Men nu har de borgerliga partierna fallit undan för detta sätt att resonera.

Slutligen har vi det här med licenshöjningen. Är det så smala marginaler när det gäller medelstillgången? frågar herr Wikström troskyldigt. Jag läste under mina barnår i skolan den bekanta berättelsen om gumman som var och hämtade ved. Hon plockade på vedpinnar och sade: "Orkar jag det här så orkar jag en till, och orkar jag den så orkar jag en till." Så lastade hon på till dess att det inte alls gick att komma någon vart. På det sättet kan man naturligtvis lasta på med mera pengar till Sveriges Radio – 30 milj. kr. var det i fjol, 16 milj. kr. för två år sedan. Nu är man uppe i 35 milj. kr., och plötsligt säger man att det orkar vi, det innebär inga konsekvenser för licenshöjningen. Men om vi är nära botten i radiofonden, spelar ett påslag på 35 milj. kr. väldigt stor roll. Det är då marginalet effekten slår igenom. Och det är bra att ni i alla fall från borgerlighetens sida här i dag deklarerat att det blir licenshöjning och att ni tar på er ansvaret för att den kommer snabbare och blir kraftigare.

Herr WIKSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag sade faktiskt ordagrant att Sveriges Radio kan inte leva på svältkost till dess radioutredningen blir färdig, och det är ert ansvar på socialdemokratiskt håll att radioutredningen sattes till för sent och att dess arbete måste forceras under olidliga arbetsförhållanden.

Självfallet skall inte riksdagen lägga sig i hur Sveriges Radio använder sina medel. Men herr Andersson i Lycksele talar om russin i kakan. Bättre program för lyssnarna och tittarna, större egenproduktion, flera arbetstillfällen för de svenska kulturarbetarna – är det för herr Andersson russin i kakan? Eller kan det möjligen ha något att göra med synen på kulturpolitik?

Och så det här med licenshöjning. Om regeringen gör den bedömningen att vårt bud innebär ett krav på en omedelbar höjning av licenserna, så finns det ju möjlighet att återkomma mycket snabbt till riksdagen med detta. Jag har emellertid tolkat det så att departementschefen funnit att det i år inte var nödvändigt med en licenshöjning. Jag litar på hans

bedömning och tror inte att marginalen är så snäv som 35 milj. kr. Eller vill herr Andersson i Lycksele verkligen bestrida att radiofondens medel fortfarande räcker till?

Herr ANDERSSON i Lycksele (s) kort genmäle:

Herr talman! Inom ramen för de 707 milj. kr. som anvisas för Sveriges Radio och därtill utbyggnaden av lokalradion bör det rymmas väldigt mycket russin i form av kulturpolitiskt ansvarstagande.

Herr WIKSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker det är en viktig slutsats av herr Andersson i Lycksele. Den icke-socialistiska oppositionen känner ett stort ansvar för Sveriges Radios programkvalitet, för kulturarbetarnas arbetsvillkor och även för att medel kan ställas till förfogande. Vi för vår del är beredda att ta det ansvaret.

Herr WERNERDAL (vpk):

Herr talman! I motionen 2151 yrkar vi att radioavtalet revideras så att Sveriges Radio förpliktats motverka diskriminerande kvinnoyn. Utskottet presterar i anslutning härtill en s. k. positiv skrivning, men sådana riskerar ofta att bli till intet förpliktigande. Utskottet säger att föreskrifterna i nuvarande radiolag om att Sveriges Radio skall iaktta saklighet och opartiskhet inte är förenliga med en könsdiskriminerande behandling vare sig den riktar sig mot kvinnor eller mot män. Detta har också understrukits av herr Sundman i ett tidigare inlägg.

Om jag tolkar detta välvilligt, så innebär det att radion skall avstå från könsdiskriminerande behandling. Men vad vi kräver är att Sveriges Radio i sin programverksamhet skall motverka könsdiskriminering, vilket är en avgjort aktiv insats.

Herr Sundman har understrukit att skrivningen i betänkandet är tillräcklig och att den täcker vad utskottet anser. Men, herr Sundman, eftersom avtalet med Sveriges Radio är uppsagt bör man väl redan nu ha en bestämd uppfattning om hur kommande avtal skall se ut. Utskottets påstående om att inte heller könsdiskriminering av män får förekomma, uppfattar jag som ett slag i luften. Könsdiskriminering av män är ju inte precis det stora diskrimineringsproblemet. Visserligen finns det en förljugen mansroll, men den är snarare en följd av kvinnoförtryck och kvinnodiskriminering än en självständig företeelse.

Varför kräver då vpk att Sveriges Radio aktivt skall motverka en könsdiskriminerande behandling av kvinnan? Det är väl så att hela vårt samhälle, och den förhärskande ideologin där präglas av en diskriminerande syn på kvinnan. Idéer, traditioner och livsmönster, som förstärks och har en gammal grund i kvinnans ställning i arbetslivet, allt försämrar kvinnornas möjligheter och deras ställning socialt, ekonomiskt och kulturellt. Kvinnodiskriminering är inte bara de uppenbara orättvisorna med sämre arbetsmöjligheter, lägre löner och sämre befordringsmöjligheter.

Onsdagen den
7 april 1976

*Televisions- och
ljudradioanlägg-
ningar*

Det förekommer också ett vardagligt förtryck av kvinnorna som är inbyggt i den rådande ideologin. Vad jag menar är att kvinnor oftast behandlas som bihang till män, att deras åsikter inte alltid tas på allvar därför att de är kvinnor, att de framställs som hjälplösa, villrådiga och virriga. Detta anser jag vara en kvinnosyn som löper genom en mängd olika kanaler, inte minst genom olika massmedier.

En förpliktande formulering bör finnas med i radioavtalet om att Sveriges Radio i sin programverksamhet skall aktivt behandla dessa frågor, att företaget skall avslöja kvinnodiskriminerande myter och vanföreställningar och att det skall undvika filmer och andra program med inslag av kvinnodiskriminering. Och där sådana program ändå av olika skäl visas – vår värld och omgivning präglas ju så av kvinnodiskriminering att Sveriges Radio helt naturligt inte kan komma ifrån programinslag med sådan, om än oavsiktlig diskriminering – så måste ändå innehållet i programmen aktivt motverkas. Med det inflytande som radio och TV har över vad som diskuteras mellan människor skulle ett aktivt motverkande av könsdiskriminering i dessa medier spela en viktig roll i kampen för kvinnornas jämställdhet.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationen 6 vid utskottets betänkande.

I motionen 2147 föreslår vi att sändningstiden på invandrarpråk i radio och TV skall utvidgas. Detta är en angelägenhet för att bryta invandrarnas kulturella isolering. Utskottet har yrkat avslag på motionen med motiveringen att någon styrning av programverksamheten inte skall förekomma från statens sida. Denna motivering anser jag inte vara hållbar. Det är en sak att statsmakterna inte skall blanda sig i programinnehållet utan att Sveriges Radio skall få verka som en obunden och kritisk granskare också av statsmakterna, men det är faktiskt en helt annan sak att statsmakterna hos Sveriges Radio kräver vidgad programtid på invandrarpråk för att invandrarnas intressen bättre skall tillgodoses.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall också till reservationen 7 vid kulturutskottets betänkande nr 32.

Herr SUNDMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara helt kort replikera herr Werner dal.

Det önskemål som herr Werner dal framförde var att Sveriges Radio i sin programpolitik i ett nytt avtal skulle motverka diskriminering av kvinnorna. Naturligtvis har vi ingenting emot detta i och för sig. Men om man uttrycker sig i negativa termer, så leder det till orimligheter. Då skulle man inte bara motverka diskriminering av kvinnor, utan man skulle också motverka rasdiskriminering och diskriminering av vissa yrkesgrupper, sexuella avvikare etc. Då skulle vi behöva räkna upp en hel katalog över vad man aktivt skulle motverka. Det är givetvis lättare och riktigare att ange reglerna i positiva termer. Och den positiva term som vi redan har är att hävda de grundläggande demokratiska värdena i programverksamheten. Enligt min och de flestas bestämda mening

täcker det också det önskemål som vpk har framfört.

I förbifarten vill jag sedan också säga till herr Andersson i Lycksele att jag måste ha uttryckt mig mycket oklart, om herr Andersson fick den uppfattningen att jag medgav att förslaget i reservationen 1 innebär fullständig kostnadstäckning. Jag framhöll tvärtom att det är diskutabelt om det kan innebära någon kostnadstäckning och att full klarhet inte kan vinnas med de siffror som har presenterats men att utskottet i sin allmänna värdering av det material som föreligger har kommit fram till att vi måste lägga på litet pengar. Jag ansåg emellertid att om de 15 milj. kr. som finns i dragningsrätten disponeras, så är det möjligt att det blir fråga om full kostnadstäckning.

Herr WERNERDAL (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Självfallet är vi från vänsterpartiet kommunisterna emot allt förtryck, även rasförtryck. Men eftersom diskussionen nu gäller en speciell fråga, nämligen förtrycket av kvinnorna, så är det angeläget att hålla sig inom den ramen f. n.

Fru SUNDBERG (m):

Herr talman! Jag finner det glädjande att utskottsmajoriteten för den allmänna programverksamheten vid Sveriges Radio under nästa budgetår vill anvisa 35 miljoner utöver vad som förutsatts i propositionen. Jag skulle bara med några ord vilja beröra uttrycket "den allmänna programverksamheten".

Utskottet har i sin motivering hänvisat till Sveriges Radios äskande om medel för vidgat utnyttjande av utomstående, kvalificerade krafter och om ökade resurser för att göra mera genomarbetade program. Herr Sundman har liksom fru Diesen klargjort behovet av en förbättrad programverksamhet. Givetvis instämmer jag i deras synpunkter. Men jag vill erinra om vad som står i Sveriges Radios äskande om ett högre anslag. Där begär man 61 milj. kr. till förbättring av programutbudet, till invandrarprogram samt för distriktens nyhetsbevakning för riksprogrammen och en utbyggnad av de regionala TV-nyheterna till att omfatta hela landet.

Förslaget i propositionen om en höjning på 97,4 miljoner och en ökad dragningsrätt täcker enligt vad som framgår av propositionen kostnadsökningarna och kostnaderna för invandrarprogram. Däremot återstår kravet på förbättring av programmen och distriktens nyhetsbevakning. Lokalradion skall vid sin tillkomst ta över huvuddelen av de anställda på nyhetssidan inom de regionala distrikten. Lokalradioredaktionerna kan inte överta ansvaret för nyhetstjänsten i ljudradions riksprogram, som distrikten i dag svarar för. Varken lokalradioredaktionernas dimensionering eller inriktningen av deras verksamhet medger det. För nyhetstjänsten i televisionen är det naturligtvis helt uteslutet.

Å andra sidan innebär överförandet av regionalradions resurser till lokalradion att distrikten kommer att sakna möjlighet att inom sina ramar

Onsdagen den
7 april 1976

*Televisions- och
ljudradioanlägg-
ningar*

svara för nyhetstjänsten i riksprogrammen. Distrikten har haft en långtgående integrering av olika arbetsuppgifter inom radio och TV mellan riks- och regionalnyheter. Men den neddragning av distriktens resurser när det gäller nyhetsbevakningen för riksprogrammen som blir en följd av lokalradions tillkomst är naturligtvis mycket stor.

Visst kan det tänkas att lokalradion kan leverera ett eller annat nyhetsprogram till riksradien. Men lokalradion skall ju, med till bristningsgränsen utnyttjad personal, sända på vissa fixerade tider, tidigt på morgonen, mitt på dagen och mellan fem och sex på kvällen, medan riksenheterna har sändningar i stort sett hela dagen och inte minst på kvällarna. Radion skall utnyttja sin snabbhet. Hur skall lokalradion, som knappt orkar med sitt eget pensum, hinna bevaka alla dessa sändningar och utsträcka sin vaktlista till kvällarna, särskilt i Skåne, där också bevakningen av vad som sker i grannlandet Danmark tillkommer. Problemen på TV-sidan är naturligtvis ännu större.

Sveriges Radio har i sina äskanden när det gäller den allmänna programverksamheten begärt en förstärkning av den regionala nyhetsbevakningen på riksplanet. Att blanda ihop riksradiens och lokalradions uppgifter medför nämligen en risk för att båda förfuskas. Resultatet kan bli att vi kommer att veta mer om vad som händer i Madrid och Beirut än om det som händer i landet utanför Stockholm. Den decentraliserade nyhetsbevakningen inom länen via lokalradion är i och för sig mycket positiv. Men den hotar att medföra en återgång till den till Stockholm centraliserade riksenhetsförmedling som licensbetalarna ute i landet tidigare klagat så mycket över. Förbättrad länsinformation riskerar att medföra försämrade inrikesrapportering, och Sverige kan nyhetsmässigt bli som ett antal isolerade små öar, om inte också riksbevakningen får behålla en hög kvalitet. I Skåne kommer vi att vara dåligt underrättade – om ens underrättade alls – om vad som händer i Karlstad, Sundsvall och Göteborg. Och det kanske också kan ifrågasättas om man i Malmö kommer att veta vad som händer i Kristianstad.

Herr talman! Jag har med detta velat säga att jag förutsätter att utskottsmajoriteten i sitt förslag om ett ökat anslag till Sveriges Radio och formuleringen "den allmänna programverksamheten" har inbegripit vad Sveriges Radio sade i sitt anslagsäskande, nämligen att detta också gäller distriktens nyhetsbevakning för riksprogrammen och möjligheten för de regionala TV-nyheterna att åtminstone hålla den sändningstid de har i dag.

Herr JOHANSSON i Skärstad (c):

Herr talman! Det är en hela svenska folkets angelägenhet som vi behandlar här i dag. Radio-TV och dess programutbud är en tillgång för de svenska medborgarna. Programutbudet har mötts både positivt och negativt. När det nu är fråga om finansiering av Sveriges Radio kommer också programutbudet in i bilden. Det finns så många olika grupper som utnyttjar massmedia, och det gäller för dem som har hand om ledningen

att ta hänsyn till alla dessa grupper. Jag har intresserat mig för några, bl. a. de hörselskadade, men deras problem skall en av mina kamrater i kammaren ta upp. Jag tänker i stället tala om programmen för den kyrkliga och frikyrkliga delen av vårt folk.

De kyrkliga programmen är ett exempel på att det finns sektorer som har fått sämre resurser än andra. De kulturbetonade och kyrkliga inslagen i barnprogrammen är av ringa omfattning.

I det hittillsvarande avtalet mellan staten och Sveriges Radio angående programverksamheten sägs i 7 § att programmen skall vara omväxlande till karaktär och innehåll, att de i skälig omfattning skall tillgodose olika intressen bl. a. när det gäller religion, musik, teater, konst, litteratur och vetenskap. Det sägs vidare att programmen skall skänka god förströelse och underhållning med beaktande av olika smakriktningar. Även mindre gruppers intressen av mera särpräglad natur skall i görligaste mån tillgodoses.

Kulturella och religiösa inslag har förekommit i mycket ringa omfattning i program för barn och ungdom. Dessa medborgargrupper har rätt att kräva att avtalet med Sveriges Radio följs och sålunda i skälig omfattning innehåller även religiösa program.

Erfarenhetsmässigt tycks programledare och producenter ha stått villrådiga så fort det handlar om barn- och ungdomsprogram med religiösa inslag. Sveriges Radio har tyvärr inte producerat barnprogram med religiösa inslag i den omfattning som är önskvärd och rimlig. Sändningstiderna för sådana program måste ökas, och hela den programsektorn bör ges större resurser.

Kyrkan och frikyrkorna representerar majoriteten av svenska folket. Därför är det ett berättigat krav att de kyrkliga rörelserna får sin del av programutbudet. Sveriges Radio kan antingen göra egna program eller välja bland de program som i dag finns i den kyrkliga eller frikyrkliga verksamheten. Vidare kan man sända gudstjänster i olika stilarter utan att man därför glömmer de gudstjänster som samlar den största publiken. En gudstjänst varje vecka är ett rimligt krav, inte minst med tanke på de gamla, sjuka och handikappade som inte kan besöka gudstjänstlokalerna och med tanke på alla de människor som med glädje skulle hälsa en TV-kyrka i sina hem.

Stora medborgargrupper här i landet väntar nu på kristna barn- och ungdomsprogram. Bland dem råder i dag ett starkt missnöje. Sveriges Radio har allt att vinna på att tillmötesgå önskemålen därvidlag från tusentals föräldrar i vårt land som frågar sig varför inte kristna värderingar och inslag i större utsträckning än nu får prägla barnprogrammen. Detta är så mycket mer anmärkningsvärt som många tvivelaktiga värderingar och inslag, ägnade att prägla de unga till ett helt annat och ofta mycket förkastligt beteendemönster, får slå igenom i andra program. En stark strävan att skapa jämlikhet i det avseendet skulle stå i överensstämmelse med vad svenska folket känner och tycker.

Det är min förhoppning att det nya avtalet ger sådana förbättringar

i programutbudet, inte minst när det gäller barnprogrammen, som majoriteten av svenska folket önskar. Jag är övertygad om att svenska folket är villigt att på olika sätt vara med om att finansiera Sveriges Radio/TV, om man får valuta för pengarna.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! I föreliggande betänkande behandlas även motionen 1975/76:410 av mig och herr Johansson i Skärstad. I motionen framförs det gamla välkända kravet om en utökning av de textade TV-programmen för att därmed bereda döva och hörselskadade möjligheter att ta del av programutbudet i TV.

Jag skall inte närmare kommentera motionen – det är inte så värst länge sedan vi diskuterade dessa frågor här i riksdagen. Jag har endast begärt ordet för att understryka vad utskottet anför i sitt betänkande. Utskottet hänvisar till att man i sitt betänkande nr 18 förklarade sig kunna "förutsätta att allvarliga ansträngningar skulle göras för att i ökad utsträckning göra TV-programmen tillgängliga för döva och hörselskadade". Utskottet säger vidare: "Mot den bakgrunden finner utskottet inte att det finns anledning att göra något nytt uttalande i denna fråga."

Herr talman! Jag tar fasta på vad utskottet anför om att allvarliga ansträngningar skall göras för att TV-programmen skall bli tillgängliga för de döva och hörselskadade i större utsträckning än vad som nu är fallet. Det är min förhoppning att detta klara uttalande når fram till ledningen för Sveriges Radio/TV. Även om ganska mycket redan har gjorts för att underlätta för döva och hörselskadade att ta del av programutbudet, återstår rätt mycket innan denna stora grupp av tittare kan känna sig nöjd och tillfredsställd.

Till sist en önskan, som jag hoppas når fram till dem som har hand om programverksamheten i Sveriges Radio/TV. Det är en rimlig begäran från den grupp människor som det här är fråga om, nämligen de döva och hörselskadade. Även de har behov av att ta del av vad som händer och sker inom och utom landet.

Ett textat nyhetsprogram per dag är ett minimikrav från denna grupp.

Jag vill med det sagda, herr talman, understryka vad utskottet anfört i denna fråga och samtidigt markera att jag följer den även i fortsättningen. De döva och hörselskadades berättigade önskemål i detta avseende kan och får inte nonchaleras.

Jag har inget särskilt yrkande.

Herr SUNDMAN (c):

Herr talman! Jag vill gärna framhålla att utskottet känner varm sympati för det problem som herr Börjesson i Falköping har fört fram och att utskottet är angeläget om att man uppnår en lösning. De dövas och hörselskadades situation måste naturligtvis uppmärksammas. Nu lägger man även inom Sveriges Radio stor vikt vid att nå fram till en bra lösning på detta problem. Det är inte löst bara genom att sända ett större antal

textade program. Det för med sig komplikationer. Den tekniska utvecklingen går emellertid snabbt. Inom en ganska nära framtid kommer det att vara möjligt att för dem som så vill få ett program textat i bildrutan med en lämligen enkel tillsats till mottagaren. Utvecklingen ligger rätt långt framme, och det dröjer inte så länge innan de döva och hörselskadade kan få tillgång till den hjälpen.

Sedan vill jag säga ett par ord med anledning av fru Sundbergs yttrande. Hon framhöll att etablerandet av lokalradion innebär vissa risker beträffande nyhetsbevakningarna i landsorten för sändningar i riksprogrammet. Det är riktigt. Etablerandet av lokalradion innebär försämrade resurser för Sveriges Radio att bevaka stora och små nyheter runt om i landet. I de 35 milj. kr., som utskottsmajoriteten har föreslagit i höjning, ingår – det är kanske inte sagt helt i klartext – förbättringar inom vissa områden som har preciserats i Sveriges Radios anslagsframställning. Däri ingår bl. a. en förstärkning av regionalradions möjligheter att bevaka lokala och regionala nyheter av riksintresse. En del av dessa 35 milj. kr. skulle alltså kunna användas härför.

Detta är åter ett exempel på att vad socialdemokraterna kallar för utbyggnad i själva verket är en kompensation för att man skall kunna bibehålla en tidigare standard.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar med både tacksamhet och tillfredsställelse det svar som herr Sundman lämnade mig. Jag skall villigt erkänna att jag förstår att problematiken inte är så enkel. Å andra sidan måste man även förstå de dövas och hörselskadades berättigade önskemål att få möjligheter att ta del av vad som sänds via TV. Vid de kontakter jag har med de döva och hörselskadade kommer gång efter annan fram en begäran om ökat antal textade TV-program. Det är en stor fråga för denna grupp människor. De är inte så få. Jag vet inte exakt deras antal men skulle uppskatta att det rör sig om ca 600 000 människor.

Herr SÖRENSON (s):

Herr talman! Jag hade egentligen inte tänkt gå upp i den här debatten, men nu har flera talare, från herr Wikström och framåt, gått in på det som vi inte skulle ta upp en stor diskussion om, eftersom det egentligen ligger utanför vad riksdagen har att syssla med, nämligen det programutbud som Sveriges Radio ensamt skall svara för.

Det framgår av det material som finns tillgängligt att man inom Sveriges Radio för en diskussion där man knyter an till relationen mellan hushållens disponibla inkomster och vad vi själva satsar på kulturområdet i form av kostnader för dagstidningar, radio- och TV-licens, teater- och biobiljetter osv. Jag har kunnat konstatera att Sveriges Radio tycks ha rätt i att relativt till hushållens disponibla inkomster har mottagaravgiftens andel minskat något under den senaste tioårsperioden. Däremot blir problemet litet annorlunda om vi ser till det programutbud som TV

och radio har lyckats åstadkomma inom ramen för disponibla resurser.

Sveriges Radio har gjort en sammanställning över sändningstiden i TV för femton programkategorier – där finns rubriker som Nyheter, Program för invandrare och Övrigt – och där visar det sig att med de omprioriteringar som företaget självt gjort har det blivit en ökning för området Nyheter från 8,9 timmar per vecka 1971/72 till 10,1 timmar 1974/75, vilket jag noterar som positivt. Vidare har det blivit en ökning för området Kultur från 1971/72 då sändningstiden uppgick till 5,4 veckotimmar till 6,8 timmar 1974/75. Natur och vetenskap har ökat från 1,9 veckotimmar 1971/72 till 2,6 veckotimmar 1974/75, vilket jag också noterar som positivt. Sändningstiden har ökat även för Barnprogram, Vuxenundervisning och Program för invandrare. För ungefär hälften av programkategorierna redovisas ett ökat antal sändningstimmar per vecka. Det här är omprioriteringar som Sveriges Radio självfallet har rätt att göra, men det är omprioriteringar som många bland dem som tittar på TV inte heller uppfattar som någonting negativt.

Den totala sändningstiden har fördubblats under en tioårsperiod. Det kan nämnas att ljudradion 1971/72 sände 334 timmar per vecka och att sändningstiden 1974/75 hade ökat till 347 timmar i veckan. Förstasändningarna i TV har precis som det redan sagts minskat något i förhållande till det totala utbudet. Däremot har förstasändningarna av distriktens egenproduktion ökat. Där har det skett en decentralisering som varit värdefull och som lett till en ökning av den relativa andelen från 22 % 1971/72 till 31 % 1974/75. För ljudradion är motsvarande siffror 23 resp. 27 %.

Det har alltså skett flera saker på samma gång. Det har skett kvantitativa förändringar i positiv riktning och kvalitativa förändringar i positiv riktning^o inom ramen för de medel Sveriges Radio disponerat. När man diskuterar Sveriges Radios situation har det därför blivit möjligt att se från två håll på vad som faktiskt har ägt rum. Några har framställt det som om det har varit en total förändring i negativ riktning, medan det i själva verket har blivit såväl ökningar som minskningar i och med de omprioriteringar som skett. Beroende på egna värderingar kan man således lika väl bedöma det så att det är en från tittar- och lyssnarsynpunkt kvalitativt positiv förändring som sker inom ramen för de 707 miljoner som Sveriges Radio nu skall få. Vad därutöver är, dvs. om man skall få en total förändring både kvalitativt och kvantitativt, är självfallet – som har sagts här – också en fråga om kostnader. Men då skall vi givetvis göra en totalbedömning, och då är det väl – som bland andra herr Andersson i Lycksele har sagt – rimligt att riksdagen inväntar radioutredningen, som lägger fram material för oss, så att vi har beslutsunderlag när vi skall göra den totala bedömningen och inte gör den innan utredningen har lagt fram sitt material.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till reservationen 1.

Herr utbildningsministern ZACHRISSON:

Herr talman! Herr Andersson i Lycksele har redan pekat på den ekonomiska opportunist som präglar oppositionens insats i det utskotts-
betänkande som vi diskuterar. Tidigare år har oppositionen rest ganska betydande krav på kontroll. Ganska bestämda krav på besparingar har också varit vanliga från olika håll. Moderaterna ville för sin del bringa Sveriges Radios långsiktiga finansieringsproblem under kontroll, sade man. Fru Mogård förklarade i riksdagsdebatten att det knappast är möjligt att i längden lösa finansieringsproblemen med avgifter. En centerpartist var full av sparvilja och sade att det måste ske kraftiga prutningar på kostnadssidan. Radio och TV måste lära sig att rätta mun efter matsäcken. Det var ganska hårda sparsamhetsord, som utskottet, som väl är, i allmänhet avvisade.

I det här läget visar det sig emellertid att i år vill plötsligt samma borgerliga partier, som tidigare var så bckymrade för Sveriges Radios finansiering på sikt, tömma rundradiofonden mycket snabbt. Folkpartiet tror jag tar priset i en mycket egendomlig argumentation genom att hänvisa till årets ränta på de licensmedel som har kommit in. Som om det skulle vara några extra pengar som ingen har tänkt på och som folkpartiet nu har upptäckt! Det är i själva verket ingenting speciellt med räntetäkterna. De är ju redan inräknade i redovisningen av rundradiofondens storlek. Att öronmärka räntepengarna är därför bara att ägna sig åt enkla bokföringstricks.

Jag har frågat mig varför de partier som tidigare var så ängsliga för en blygsam licenshöjning, när den var på tal, nu är så angelägna att ytterligare öka uttaget ur rundradiofonden vilket, som har påpekats här, måste leda till att man antingen höjer licensavgiften tidigare eller också höjer den kraftigare när det sker. Att en höjning måste ske så småningom är i och för sig alla överens om.

Jag är inte säker på att centern riktigt vet vilken av alla linjer som den för tillfället följer, men i fråga om ett parti är strategin uppenbarligen klar. Det är knappast av omsorg om Sveriges Radio som ett självständigt icke-kommersiellt företag i allmänhetens tjänst som man på moderat håll säger att man nog inte i längden kan lösa finansieringsproblemen med avgifter. Det har ju för övrigt också i den debatt som förts utanför riksdagen av en moderat ledamot i radionämnden ifrågasatts om man inte skulle göra en utomordentligt kraftig licensavgiftshöjning, nämligen på inte mindre än 350 kr. Jag antar att ingen är beredd på några sådana dramatiska höjningar, utan detta är också en argumentation i samma riktning, uträknad efter samma modell, nämligen att man vill bädda för ett annat slags finansiering av Sveriges Radio. Utgiftsstegringen för Sveriges Radio snabbar man ju på i år genom att plussa på regeringens bud.

Jag tror att Sveriges Radio har all anledning att söka undvika den omfattning som samtidigt placerar en reklamlapp på ryggen.

Men, herr talman, jag begärde närmast ordet för att få göra en annan

Onsdagen den
7 april 1976

*Televisions- och
ljudradioanlägg-
ningar*

markering. Programinnehållet och frågan om Sveriges Radios integritet diskuteras då och då i kammaren. Om man ser till de frågor, interpellationer och motioner som presenterats genom åren kan man konstatera att en rad borgerliga riksdagsledamöter antingen inte har förstått innebörden i avtalet mellan Sveriges Radio och staten eller också inte låtsas om det av hänsyn till de politiska poäng man tror sig kunna plocka bland väljare som inte känner till avtalets villkor. Därför har utbildningsminister efter utbildningsminister och utskott efter utskott tålmodigt fått erinra om att Sveriges Radio enligt radiolagen och gällande radioavtal har ensamrätt till rundradioutsändningar, vilket bl. a. innebär att någon styrning av programutbudet inte skall förekomma från statsmaktens sida.

Nu är emellertid utskottet i sin motivering för årets inhopp i radiobudgeten farligt nära den gräns där programverksamhetens innehåll värderas som skäl för anslagsbeviljning. Längst gick fru Diesen. Hon är kanske något oerfaren på området, men hon var faktiskt ute och köpte ett visst slags program för pengarna. Herr Wikström hade också en hiskelig bragelista. Tar man den kommer man också nära, kanske ännu närmare den gräns där man går in och försöker dirigera till vad slags program de här pengarna skall användas. Herr Sundman var litet försiktigare, och han har kanske erfarenhet som gör det befogat. Men jag beundrar på sätt och vis herr Sundman som vet var gränsen för vad han kallar en lagom kärvhet går. Den kan han mäta till 35 milj. kr., till skillnad från de 61 miljoner som Sveriges Radio har begärt. Jag skall inte gå in närmare i en sådan debatt, men jag tycker att det är ganska löjligt att hävda att man med ett visst antal miljoner får en viss önskvärd kvalitet på clika sorters programverksamhet.

Herr talman! Med den markering som gjorts i utskottsmajoritetens skrivning har jag funnit det viktigt att än en gång gå upp i talarstolen och slå fast att Sveriges Radio har full frihet inom de ramar som ekonomi, radioavtal och radiolag fastställer. De ekonomiska ramarna har vi hittills fastställt år för år, och de programpolitiska riktlinjerna bestäms i samband med besluten om radiolag och radioavtal. Under avtalsperioden är det radionämndens uppgift att granska hur Sveriges Radio efterlever avtalets bestämmelser. Detta är i och för sig mycket elementära fakta, men det tycks tyvärr aldrig bli överflödigt att påminna om dem i den här kammaren.

Årets budgetproposition innebär för Sveriges Radio full kostnadskompensation för kända inträffade kostnadsökningar samt en oförändrad nivå för programverksamheten. Dessutom har vissa andra resurser ställts till förfogande vilket också har påtalats. Samtidigt bygger vi ut lokalradioverksamheten och sätter i gång med Sveriges utbildningsradio. Det är naturligt i ett sådant sammanhang att försöka hålla den allmänna verksamheten på den nivå den har, särskilt under ett år då vi väntar på ett betänkande från den sittande radioutredningen, som skall presentera sina förslag i höst, hoppas jag. Jag hoppas också att den skall ge oss

en plan för den framtida utvecklingen av rundradioverksamheten, ekonomiskt och programmässigt, som gör att inte den här sortens tillfälliga inbrott äventyrar en planering inom Sveriges Radio på lång sikt. Jag hoppas också att vi skall få förutsättningar för en mer långsiktig budgetplanering. I det hänseendet har jag ingen annan mening än herr Sundman.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Utbildningsministern var något mer försiktig än herr Andersson i Lycksele i sin karakteristik av det förslag som oppositionspartierna lagt fram och vunnit majoritet för. Men herr Zachrisson menade att vårt förslag var präglad av ekonomisk opportunist.

Jag har försökt motivera varför vi bedömt det som viktigt att Sveriges Radio får en större medelstillelning. Den totala sändningstiden har minskat. Utbudet på viktiga sektorer som kulturprogram, politiska program, idrott och annat har minskat kraftigt. Ett stort antal kulturarbetare, inom och utom Sveriges Radio, har fått minskade arbetsmöjligheter. Sveriges Radio har upplevt detta så allvarligt att man krävt mer medel från statsmakterna. Utbildningsministern säger att det inte är behövligt, vi skall vänta på radioutredningen. Vår ståndpunkt är att de långsiktiga frågorna naturligtvis skall lösas av radioutredningen, men frågan om programmets kvalitet och utseende under det kommande året måste vi ta ställning till nu. Det är en klen tröst för kulturarbetarna att säga att om två år skall vi ta ställning till vad radioutredningen föreslår. Deras situation är prekär i dag, och det är därför vi har velat göra en så kraftig uppräknig av de anslagsmedel Sveriges Radio får.

Herr Zachrisson säger att vi ligger farligt nära gränsen för att styra Sveriges Radios programverksamhet. Nej, det gör vi verkligen inte. Vi utgår från Sveriges Radios egna krav. Det måste ju vara möjligt här i kammaren att få ta ställning till de anslagsäskanden som förs fram. Den sortens påverkan är vad Sveriges Radio ber om. Inte minst medarbetarna på Sveriges Radio – programproducenterna – har ett mycket stort intresse av att vårt engagemang för Sveriges Radio inte bara kläds i vackra fraser utan att det ger dem resurser som skall möjliggöra bättre program.

Vad blir då de långsiktiga konsekvenserna? Det är klart att det är en annan anslagsnivå. Det kan man säga föregriper radioutredningen på det sättet att Sveriges Radio under ett eller ett par år får en programnivå som är högre, en kvalitet som är bättre än den regeringen föreslog. Det är kanske inte en så dålig utgångspunkt för radioutredningen heller. Jag nämnde i mitt anförande det faktum att för den överväldigande delen av svenska folket är detta den viktigaste och ofta den enda kontakten med centrala kulturaktiviteter, typ teater, opera, konserter m. m. Det är klart att det är en väldigt viktig fråga. Men det är inte fråga om någon styrning av Sveriges Radio. Vi utgår från de avtal som gäller och de krav som där ställs på Sveriges Radios programverksamhet och hävdar

Onsdagen den
7 april 1976

*Televisions- och
ljudradioanlägg-
ningar*

att vi måste ta vårt ansvar att anvisa medel för denna.

Kulturarbetarna har uttalat sig mycket kraftfullt om denna fråga. KLYS – konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd – har sagt att "nedskärningen av kulturinslagen i programverksamheten på SR dels leder till arbetslöshet och undersysselsättning av alla kategorier av kulturarbetare, dels leder till en utarmning av programutbudet. De nedskurna programmöjligheterna är en belastning inte bara på de fristående kulturarbetarna utan också på de anställda medarbetarna, vilkas möjligheter att göra sig själva och företaget rättvisa minskar i samma takt som medverkan och idéinflöde utifrån strypes." Det är klart att en sådan vädjan gör intryck.

Så säger herr Zachrisson att det är en svår fråga att bedöma vilken kvalitetsförbättring en ökad anslagstilldelning medför. Ja, det är det, men en sak kan vi vara alldeles klara över: får man mera pengar kan man göra mer.

Ta ett enda exempel. Sveriges Radio kännetecknas av höga fasta kostnader. Enligt en redovisning till radioutredningen utgörs nära två tredjedelar av budgeten för en TV-enhet av fasta kostnader – alltså programpersonal, teknikpersonal och liknande. Det innebär att man med en relativt måttlig insats av ytterligare medel utöver kostnadskompensation kan få ut relativt stora programeffekter. Teaterredaktionen på TV 1 anser sig t. ex. kunna tredubbla sin produktion med nuvarande personella och tekniska resurser bara man får pengar för att engagera skådespelare. Med ytterligare 1,5 milj. kr. till förfogande skulle man kunna sätta upp fyra till fem kostympjäser varje år i stället för som nu en om året. Detta är bara ett exempel. Det är klart att ökade resurser ger större möjligheter.

Vi kunde väl alltså vara överens om att för de långsiktiga lösningarna skall vi avvakta den radioutredning som tillsattes för sent och därför får forcera sitt arbete. För programverksamhetens kvalitet under det kommande året är anslagstilldelningen nu avgörande. Det är klart att 35 milj. kr. mer betyder mycket för programmets kvalitet och mycket för de kulturarbetare inom och utom Sveriges Radio som ingenting hellre vill än att få ge mera av sin skapande verksamhet till tittare och lyssnare.

Herr SUNDMAN (c):

Herr talman! Herr Wikström har redan sagt en hel del av vad jag hade tänkt säga. Låt mig bara därför ett ögonblick dröja vid herr utbildningsministerns artiga värdering av min djärvhet att jag tordes fastställa var lagom ekonomisk kärvhet låg någonstans – 35 milj. kr. utöver vad man ville medge att Sveriges Radio skulle få enligt budgetpropositionen. Jag tycker inte att det är djärvare än att, i likhet med reservanterna, fastställa att gränsen egentligen ligger vid 15 milj. kr. 15 miljoner är deras övre gräns utöver vad som föreslås i budgetpropositionen, alltså dragningsrätten. Skillnaden mellan vårt bud och budgetpropositionen plus dragningsrätten är alltså 20 milj. kr. Det är ungefär riskbeloppet. Vi räknar med att man skall klara sig med dessa 35 milj. kr.

utan att utnyttja dragningsrätten. När det alltså är fråga om en total medelsanvisning kring storleken I miljard kronor tycker jag att det känns lustigt att låta några tiotal miljoner kronor få en sådan avgörande och betydelsefull roll när det gäller licensavgifter och mycket annat.

För en stund sedan lade jag märke till en sak när jag tittade i reservationen. Jag tror att herr Andersson i Lycksele lurat oss en smula. Och vi har läst litet slarvigt i reservationen. Man avser inte att ta till dragningsrätten för den händelse de pengar socialdemokraterna vill anvisa inte räcker. I reservationens näst sista stycke säger man: "Om kostnadsökningen för budgetåret 1976/77 kommer att bli större än den som beräknats i propositionen utgår utskottet från att kompensation härför kommer att beräknas i nästa års budgetproposition i likhet med vad som har skett i årets budgetproposition." Man skall alltså inte använda dragningsrätten, dvs. ta ut förskott på nästa års medelsanvisning och sedan återbetala det. I stället skall man få ett tillskott i efterhand året därpå. Det var en liten intressant iakttagelse jag gjorde så här på slutet innan vi går till votering.

Fru DIESEN (m):

Herr talman! Herr Wikström har i stort sett redan bemött alla de svepande formuleringar som herr Zachrisson kom med. Han anklagade bl. a. den borgerliga majoriteten för ekonomisk opportunism. Jag tycker att jag i så fall med lika stort skäl kan kalla herr Zachrissons inställning här för kulturpolitisk nihilism.

Herr Zachrisson säger sedan att jag var ute och köpte program. När man framför vissa önskemål skulle det alltså vara en fara för Sveriges Radios integritet. Jag tycker nog ändå att vi här i riksdagen måste ha rätt att framföra vissa önskemål och att också framföra önskemål från hela den stora publiken som verkligen har iakttagit den sjunkande programkvaliteten hos Sveriges Radio.

Det enda jag kan instämma i som herr Zachrisson sade är väl förhoppningarna om att radioutredningen skall lägga fram ett acceptabelt förslag och att vi också så småningom skall få en långsiktig budgetplanering som kommer att göra det möjligt att lösa en del av de problem vi debatterat här i dag.

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Det finns en ökad tendens vid införandet av reformer och genomförandet av beslut i olika frågor som berör många människor att vi slår på stora trumman innan besluten fattas. Men när beslutet skall följas upp och reformerna genomföras då har man redan börjat urholka det ekonomiska underlaget som var förutsättningen för reformernas genomförande i enlighet med de fattade besluten. Så är det också med den fråga vi nu behandlar. Vi går ut med stolta löften som sedan inte kan hållas, och det blir halvmesyrer.

För vänsterpartiet kommunisterna är kulturpolitiken så viktig att den

Onsdagen den
7 april 1976

*Televisions- och
ljudradioanlägg-
ningar*

inte får förfuskas. Vi vill inte riskera ett överlämnande av kulturutbudet till monopolkapitalets massproduktion, som inte har med kultur att göra.

Lokalradion anställer nu ett stort antal chefstjänster, där det krävs höga kvalifikationer. Då måste man ställa frågan om man inte skall utnyttja dessa kvalificerade krafter lika väl som man måste utnyttja lokala kulturarbetares kvalifikationer. Detta gör man nu inte om man inte kan bedriva någon verksamhet.

Det har också talats om radioavtalet. Det finns onekligen bestämmelser i detta avtal som man kan hänvisa till. I 4 §, som fastslår vissa administrativa enheter, står det också följande: "Bolaget skall i första hand inrikta programverksamheten på program gemensamma för hela landet. Vid utformningen av sådana program har bolaget och de ansvariga programenheterna att så allsidigt som möjligt tillvarata det programstoff och de programmöjligheter i övrigt, som landets olika delar erbjuder. Därjämte skall programverksamheten innefatta regionala program."

I 6 § står det: "Programverksamheten skall bedrivas med beaktande av ljudradions och televisionens centrala ställning i samhället. Av detta följer bland annat skyldighet för bolaget att i lämplig form upplysa om nuets händelser och orientera om viktigare kultur- och samhällsfrågor samt stimulera till debatt kring sådana frågor."

Detta kan ju inte heller göras om man inte får de ekonomiska resurser som är nödvändiga för att man skall kunna fullfölja radioavtalet.

Herr utbildningsministern ZACHRISSON:

Herr talman! Herr Wikström gick i det inlägg han nyss levererade ännu något längre än i sitt tidigare anförande när det gäller att ställa ut garantier om vad pengarna skall användas till. Fru Nordlander var nu ute och beställde kulturpolitik för 35 miljoner.

Fru Diesen var litet ödmjukare i sitt andra anförande. Nu talade hon om önskemål. I det första anförandet ville hon ha riksdagen att utfärda beställningar av en speciell programsort. Herr Wikström säger att hans meningsfränder bara hänvisar till vad Sveriges Radio i sina anslagsäskanden har framfört. Det är en väldig skillnad! Det är fullt rimligt att Sveriges Radio begär högre anslag – liksom alla andra organisationer och myndigheter gör när de lämnar in sina petita – för den allmänna programverksamheten. Detta är helt O.K. Den rågången har herr Sundman kunnat hålla, men det har ingen av de andra riktigt lyckats med. Jag vet inte om det beror på okunnighet eller på en önskan att göra till viljes opinioner som i och för sig kan ha önskemål och ibland kanske t. o. m. berättigade önskemål om vissa programinslag. Men det viktiga är att om det avtal som gäller skall vi inte i den här kammaren ge oss in i diskussion förrän vi – förhoppningsvis någon gång under nästa år – har möjlighet att gå igenom hur det nya avtalet och det som hänger samman med detta skall se ut.

Herr Sundman säger att det här är inte så mycket att tala om – några miljoner till eller från spelar väl inte så stor roll. Och reservanterna vill

i stort sett detsamma; de har också en bild av vad som kan vara en lagom kärv kostnadsökning. Men det är ju en hisklig skillnad, herr Sundman, för reservanterna säger att med den summa som föreslås får man en oförändrad programverksamhet, och man får full kostnadstäckning för den verksamhet som Sveriges Radio skall bedriva. Men ni köper, precis som barnet en gång i visan, för 5 öre praktiskt taget hela världen. Med dessa relativt fåtaliga – jag håller med om det – miljoner utöver vad som är föreslaget i budgetpropositionen målar ni ut ett slags gyllene tillvaro, som jag antar att programmakarna på Sveriges Radio egentligen ber att få bli bevarade från.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag har inte utställt garantier för någon viss form av program. Jag har sagt att utskottsmajoriteten har utgått från och tagit fasta på Sveriges Radios egna önskemål.

Vi är självfallet helt överens om att de principer som nu gäller för Sveriges Radios programverksamhet skall gälla också i fortsättningen, intill dess radioutredningen eventuellt kommer med förslag till ändringar. Skillnaden oss emellan ligger inte på den punkten, utan den ligger i de resurser som ställs till Sveriges Radios förfogande. Vi vill inte köpa hela världen, herr Zachrisson, men vi har velat gå Sveriges Radios önskemål till mötes när man vill förstärka programkvaliteten och ge fler arbetstillfällen för producenter och kulturarbetare inom och utom Sveriges Radio. Det är detta det gäller.

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! När herr Zachrisson i detta sammanhang talar om att beställa program vill jag läsa upp ytterligare en paragraf i radioavtalet, 7 §, där det står:

”Programmen skall vara omväxlande till karaktär och innehåll. De skall i skäligen omfattning tillgodose olika intressen i fråga om bland annat religion, musik, teater, konst, litteratur och vetenskap. Programmen skall skänka god förströelse och underhållning med beaktande av olika smakriktningar. Även mindre grupperas intressen av mera särpräglad natur skall i görlig mån tillgodoses.

Bolaget och dess programenheter bör undvika, att alltför likartade program samtidigt utsänds i olika ljudradio- eller televisionsprogram.”

Det här är ju en överenskommelse.

Herr utbildningsministern ZACHRISSON:

Herr talman! Bara en sista kommentar.

Jag tycker att den ödmjukhet som herr Wikström visade i sin senaste replik var klädsam. Han log där tillbaka och sade att det är Sveriges Radio som skall bestämma hur programpengarna skall användas. Men det som präglat den hittillsvarande diskussionen har i hög grad varit ett försök att fastlägga hur den ena eller den andra gruppen skall få

Onsdagen den
7 april 1976

*Televisions- och
ljudradioanlägg-
ningar*

sina krav tillgodosedda med hjälp av de här miljonerna.

Slutligen vill jag till fru Nordlander gärna säga, att är det så att fru Nordlander inte anser att avtalet följs i den nuvarande programverk-samheten, så finns det ju ordningar för hur man skall klaga och för hur en sådan diskussion skall tas upp. Men vi skall inte i riksdagen utfärda beställningar om någon speciell programpolitik.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag har inte återgått till någon ståndpunkt. Min linje har varit helt entydig, och det kommer att framgå av kammarens pro-tokoll.

Överläggningen var härmed slutad.

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reser-vationen nr 1 av herr Andersson i Lycksele m. fl. samt 3:o reservationen nr 2 av fru Nordlander, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Andersson i Lycksele begärde votering, upptogs för bestämmande av kontrapropositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan fru Nordlander begärt votering även beträffande kontrapropositionen, upplästes och godkändes följande vo-teringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen an-gående kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten 1 mom. 1 antar reservationen nr 1 av herr Andersson i Lycksele m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit reservationen nr 2 av fru Nordlander.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Nordlander begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröst-ning gav följande resultat:

Ja - 139
Nej - 14
Avstår - 156

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och god-känd:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i be-tänkandet nr 32 punkten 1 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Andersson i Lycksele m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Andersson i Lycksele begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 167
Nej - 141
Avstår - 2

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av fru Nordlander, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten 1 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av fru Nordlander.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Nordlander begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 294
Nej - 13
Avstår - 3

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av fru Nordlander, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten 1 mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av fru Nordlander.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Nordlander begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 296
Nej - 13

M o m . 4-7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Onsdagen den
7 april 1976

*Televisions- och
ljudradioanlägg-
ningar*

M o m . 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Nilsson i Agnäs och fru Mogård, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Diesen begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten 1 mom. 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Nilsson i Agnäs och fru Mogård.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Diesen begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 264
Nej - 43
Avstår - 3

M o m . 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av fru Nordlander, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten 1 mom. 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av fru Nordlander.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Nordlander begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 295
Nej - 13
Avstår - 2

M o m . 10 o c h 11

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av fru Nordlander, och förklarades den förra propo-

sitionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten 1 mom. 12 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av fru Nordlander.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Nordlander begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 295
Nej - 13
Avstår - 1

M o m . 13

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8 Kostnader för medlemskap i UNESCO m. m.

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1975/76:34 med anledning av propositionen 1975/76:100 såvitt gäller anslag till internationellt-kulturellt samarbete jämte motioner.

Herr TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast den punkt, vid vilken under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 2

Regeringen hade i propositionen 1975/76:100 bilaga 10 (utbildningsdepartementet) under punkten 12 (s. 509-510) föreslagit riksdagen att till Kostnader för Sveriges medlemskap i UNESCO m. m. för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 5 138 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:1338 av fröken Hörnlén (fp) och

1975/76:1344 av herr Lindahl i Hamburgsund (fp), vari hemställts att

Nr 101

Onsdagen den
7 april 1976

*Kostnader för
medlemskap i
UNESCO m. m.*

Onsdagen den
7 april 1976

*Kostnader för
medlemskap i
UNESCO m. m.*

riksdagen beslutade att till årsbidrag till UNESCO för budgetåret 1976/77 anslå 3 870 000 kr.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1975/76:100 och med avslag på motionen 1975/76:1344 till Kostnader för Sveriges medlemskap i UNESCO m. m. för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 5 138 000 kr.
2. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1338.

Reservation hade avgivits av herrar Nilsson i Agnäs (m) och Sundman (c) samt fru Fränkel (fp) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:100 och med bifall till motionen 1975/76:1344 till Kostnader för Sveriges medlemskap i UNESCO m. m. för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 4 040 000 kr.

Fru FRÆNKEL (fp):

Herr talman! Förenta nationernas organisation för undervisning, vetenskap och kultur, UNESCO, grundades år 1945 i syfte att "utveckla det internationella samarbetet inom ramen för undervisning, vetenskap och kultur och därigenom främja respekten för lag och rätt, de mänskliga rättigheterna och den elementära friheten i enlighet med FN:s stadga".

UNESCO:s viktigaste organ är generalkonferensen, som består av representanter för medlemsstaterna och samlas vartannat år för att dra upp riktlinjer för verksamheten. Vid den senaste generalkonferensen, som hölls hösten 1974, antogs tre resolutioner i Palestinafrågan.

I en av dem fattades ett beslut som i praktiken uteslänger Israel från mycket av UNESCO:s arbete. I resolutionen, som antogs med enkel majoritet, förvägrades Israel som *enda* stat av 135 medlemsstater att ingå i någon av regionernas verksamhet. Majoriteten i UNESCO har därmed diskriminerat Israel på ett sätt som saknar motsvarighet för någon annan medlem av organisationen. Det var en handling som i sanning inte låg i linje med UNESCO:s syfte – jag upprepar: att främja respekten för lag och rätt, de mänskliga rättigheterna och den elementära friheten. Det var en allvarlig diskriminerande behandling av en medlemsstat i ett FN-organ. Dessutom drogs på detta sätt UNESCO in i det storpolitiska maktspillet. Det var ett led i en hösten 1974 tämligen ny systematisk kampanj för att göra Israel till en stat som "ingenstans bör vara med därför att landet ingenstans får finnas", som Libanons delegat i UNESCO uttryckte det. Det var första steget för att utesluta Israel ur hela det internationella samarbetet och till sist lyckas förinta Israel som självständig stat, vilket ju är meningen. Man fortsätter på den inslagna vägen – det visade Per Ahlmark i den utrikespolitiska debatten.

Som en reaktion på generalkonferensens resolution värdjade omedelbart kulturpersoner i Sverige och kulturpersoner i andra länder till sina resp.

regeringar att de inte skulle medverka till att höja anslaget till UNESCO så länge organisationen vidhöll sin diskriminerande åtgärd. Som svar på detta beslöt hösten 1974 parlamenten i Frankrike och Schweiz att tills vidare hålla inne 10 % av årsanslagen. Sverige däremot räknade 1974/75 upp anslaget med 830 000 kr. – det innebar 20 % mera – och i år föreslås en uppräknings på 768 000 kr.

I en reservation som är fogad till kulturutskottets betänkande föreslås – även i år, alltså – att till dess att UNESCO upphör med sin diskriminering av Israel det i budgetpropositionen föreslagna bidraget skall nedskäras med 10 %.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herr Lindahl i Hamburgsund (fp) och fru Åsbrink (s).

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Israel är en demokrati. Israel är ett land som intet annat i världen. Det är det enda hemmet för miljoner människor. En stor del av dem har kommit dit under de senaste decennierna. Många som vill komma dit finns ännu i andra länder utan möjlighet att resa till Israel. Skulle de slippa ut ur det politiska grepp som nu förlamar deras längtan blir de mottagna i Israel.

Israel upprättades 1948. För oss kristna som lever i Bibelns värld var det en uppfyllelse av profetior, en länge väntad och mycket glädjande händelse, en vändpunkt i historien. Vi glädde oss särskilt åt att det folk som Stalin och Hitler och andra despoter hatat och förföljt hade fått ett hem.

Skuggan av slavlägren, röken från koncentrationslägrens ugnar och skrien vi hört från alla olyckliga judar accentuerade vår glädje över att något nytt hade kommit.

Israel är det bästa som hänt i vår tid.

Nu tycks hatet mot Israel stiga som en flod. Även demokratier som Sverige svävar på målet då det gäller samtal om Israel. Mot de resolutioner i UNESCO som fördömde Israel röstade dock Sverige – alltså för de israeliska önskemålen, för den israeliska saken. Bakom förslaget att fördöma Israel stod i huvudsak arab- och öststater. Diktaturer och oljeriken förenades.

Då det gäller en belysning av sakfrågan ber jag att få hänvisa till kammarens protokoll den 21 mars 1975, där två talare grundligt redogör för vad som hänt, nämligen Bo Siegbahn och Per Ahlmark. Jag vill rekommendera kammarens ledamöter att bevara det protokollet.

Jag anser det onödigt att i dag, utöver det fru Fränkel har sagt, gå in på själva sakförhållandena.

För min personliga del vill jag med dessa ord i dag och med mitt namn under reservationen uttala min kärlek till demokratin och till Israel,

ja, uttala mitt förtroende för Israel. Jag är övertygad om att Israel inte förstör historiska minnesmärken i Jerusalem eller, som det hette i en av de resolutioner som fördömde Israel, framhärdar i att ändra Jerusalems historiska stadsbild.

Jag anser att Israels begäran vid UNESCO:s konferenser att få tillhöra den europeiska regionen bort bifallas.

Sachsenhausen och Auschwitz har jag besökt efter kriget. Europeiska folk har där rest monument över obegriplig grymhet mot Israel och en ofattlig rasism.

När Israel trots allt bekänner sig till Europa i tro på det som dock finns hos oss av kultur och idealitet griper det oss helt.

Israel har givit oss Bibeln. Vi som har Bibeln som fundament är alltid Israels vänner. Vi är medvetna om att alla stater är ofullkomliga, att ingen demokrati är utan svagheter – men få demokratier torde kunna mäta sig med Israel.

Om Förenta nationerna skall betyda någonting i framtiden, om FN:s grundläggande principer skall ligga fast, får icke ett dess organ handla som UNESCO gjort i det fall som föranlett motionen och reservationen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Herr talman! Jag kan instämma när Tore Nilsson säger att vi hade en lång debatt i fjol i denna fråga, att ingenting nytt har framkommit och att man skulle kunna hänvisa till den debatten. Men nu har vi ju fått en reservation, och reservanter har talat för densamma.

Då vill jag erinra om att Sverige inte har röstat för att Israel skulle utestängas från någon av de konferenser det här är fråga om. Sverige röstade ju emot, men blev i minoritet. Förra året lät kulturutskottet frågan också gå till utrikesutskottet för att få höra dess mening. Vi fick då veta att man även därifrån uttalade sitt ogillande av det beslut som hade fattats – att utestänga Israel.

Jag kan också vittna om att jag har besökt koncentrationsläger sedan kriget upphört, och visst är det hemskt. Men här är det ju fråga om huruvida vi på något sätt hjälper någon genom att minska anslaget. Vi har ändå iklätt oss en viss förpliktelse, och då skall vi väl inte springa ifrån den.

UNESCO skall främja internationellt samarbete. Om vi minskar på anslaget, minskar vi UNESCO:s möjligheter att arbeta med de frågor som UNESCO skall arbeta med. Det gäller utbildning, forskning och kultur.

Vi anser det som sagt inte vara rätt att utestänga Israel från regionala konferenser. Jag har givetvis förståelse för att man tycker att det är rusligt, rent ut sagt, att detta beslut har fattats, och vårt land har reagerat. Men vad blir det av FN och dess organisation om medlemsländer bestämmer sig för att minska på anslaget när de inte får sin vilja fram? Om vi nu drar in på anslaget, skulle det vara att hjälpa UNESCO? Vi

fördömer ändå det handlande det här är fråga om – att man har utestängt Israel från de regionala konferenserna.

Detta är givetvis lekmannasynpunkter. Men vi får ha klart för oss att internationella överenskommelser är viktiga. Om vi i vårt land börjar tillgripa sanktioner då vi inte får beslut som vi godtar, så kan många andra länder säga att kan Sverige, där man ändå under så många årtionden prövat demokrati, frågå sina överenskommelser, då kan vi också göra det.

Jag tror att det är viktigt att vi ännu en gång säger att vi anser att detta är en mot Israel diskriminerande handling – det sade vi också förra året – och att vi fördömer beslutet. Vi är tydligen eniga om att det beslut som UNESCO har fattat är en allvarlig diskriminerande handling mot en stat som är medlem i FN och ett FN-organ. Vi får innerligt hoppas att liknande beslut inte mer kommer att fattas.

Jag ber med detta att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru FRÆNKEL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vi har alltid förutsatt att UNESCO endast skulle syssla med icke politiskt kontroversiella frågor. Vid röstning räcker det därför med enkel majoritet. Det var bl. a. därför, herr Mattsson i Lane-Herrestad, som det inte hjälpte hur Sverige röstade.

Nu har oljeländerna upptäckt sin makt. De visar inte längre någon respekt för UNESCO, eftersom de använder organet för politiskt agerande.

Nu säger herr Mattsson i Lane-Herrestad att vi har förpliktelser gentemot UNESCO. Ja, men mig veterligt – jag har verkligen tagit reda på det – har vi inte åtagit oss att höja anslaget till UNESCO. Vi har i reservationen begärt att Sverige, för att markera sitt ställningstagande, inte skall höja anslaget.

Herr Mattsson i Lane-Herrestad hänvisar till vad som sades i fjol: "Vad utrikesutskottet anfört i ärendet ger emellertid ett klart stöd för att man från Sveriges sida energiskt verkar för ett upphävande av den diskriminerande behandling som Israel utsatts för." Nu vill jag fråga ordföranden i kulturutskottet: Hur har Sverige verkat och vad har vi gjort för att upphäva den diskriminerande handlingen?

Herr SIEGBAHN (m):

Herr talman! Jag tror det är riktigt att hävda att så gott som alla riksdagsledamöter är upprörda över det beslut som fattades vid UNESCO:s årskonferens 1974 och att alla skulle önska att få en ändring till stånd.

Nu har herr Mattsson i Lane-Herrestad framhållit att utrikesutskottet ansett det svårt att gå ifrån ett beslut som man har fattat och bundit sig vid. Man kan mycket väl föra det resonemanget, och det var väl

Onsdagen den
7 april 1976

*Kostnader för
medlemskap i
UNESCO m. m.*

orsaken till att inte en majoritet förra året röstade för den reservation som då förelåg. Reservationen fick dock röster från alla partier.

Däremot är det mer tveksamt när herr Mattsson i Lane-Herrestad frågar hur det skulle se ut om länder upphörde med sitt stöd till olika organisationer när de inte fick sin vilja igenom. Principiellt har han naturligtvis rätt, men i detta fall gäller det inte att få igenom sin vilja, utan det gäller att reagera mot att ett antal länder helt enkelt går emot de grundläggande förutsättningarna för hela UNESCO:s verksamhet och existens. Men det är självklart omöjligt att länder i andra sammanhang, när det passar dem, skulle få reagera genom att inte betala sin årskontribution, men det här är ett alldeles speciellt fall.

Den kritik som riktades mot Israel vid årskonferensen 1974 visade sig vara felaktig på alla punkter. De undersökningar som såväl UNESCO:s experter som en särskild organisation, grundad genom en internationell konvention, hade företagit visade att anklagelserna mot Israel för att förstöra de historiska minnesmärkena i Jerusalem var felaktiga. Ingen sakkunnig har någonsin stött detta påstående.

Det är alltså av eminent intresse att man stöder Israel i den här frågan, inte bara för Israels skull utan framför allt för UNESCO:s skull. Med UNESCO menar jag då alla medlemsstater.

Nu har det sagts här att om vi inte skulle betala till UNESCO, så skulle en hel del länder få minskad hjälp på kulturens och andra områden, som UNESCO är satt att syssla med. Det är naturligtvis av marginell betydelse vad Sverige gör. Förra gången frågan var uppe gällde det om vi skulle minska vårt bidrag med 10 %, i dag gäller frågan att inte höja vårt bidrag. Det rör sig om en förhållandevis liten summa.

Fru Frænkel nämnde vad Frankrike och Schweiz gjort. Där anser man sig kunna besluta om en liknande nedskärning. Men vad fru Frænkel inte nämnde, och som kanske är det verkligt centrala, är att Förenta staterna – som svarar för 25 % av UNESCO:s budget – betalar ingenting. Det betyder något!

Det är givet att ett sådant här förfarande kan skada, försvåra och framför allt försena den kulturella hjälpverksamheten och det kulturella utbytet för många länder, främst för u-länderna. Men det är en sak som man skulle ha tänkt på när man lade sin röst.

Förra gången, 1974, tog man först budgeten, och därefter togs frågan om diskrimineringen av Israel upp. Härigenom kom Sverige och andra länder i en tvångssituation. Jag vill uttrycka den mycket varma förhoppningen att svenska regeringen – vilken regering som än sitter när denna fråga kommer upp i generalförsamlingen i höst – i god tid i förväg tar kontakt med de länder som betalar avsevärda belopp till UNESCO:s verksamhet och även de länder som får ta emot de pengarna och för vilka det kan vara ett livsintresse att få hjälp med undervisning och andra verksamheter och diskuterar igenom problemen. Man skall då tala om att vi inte tänker medverka i UNESCO:s verksamhet i framtiden, om sådana här åtgärder vidtas som strider mot UNESCO:s principer. Då

kanske de berörda länderna kommer att rösta på ett annat sätt.

Jag kommer att stödja reservationen i dag, men jag tror att det viktigaste är att vi ser framåt och försöker medverka till att UNESCO:s framtida verksamhet inte försvåras, att inte hela UNESCO:s idé i realiteten åsidosätts, till största nackdel just för de länder som har röstat för diskrimineringen mot Israel – och som då gått i ledband hos vissa rika oljationer.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Herr talman! Det är inte mycket att tillägga i denna diskussion. Jag vill bara poängtera ett par saker.

UNESCO är ju ett organ som skall främja forskning, utbildning och kultur. Jag understryker ordet kultur alldeles speciellt, eftersom man kan säga att vår västerländska kultur vilar på tre grundpelare: arvet från Hellas, arvet från Rom och arvet från Jerusalem. Den kristna grundtanken är en av de viktigaste pelarna för västerländsk kultur och trosåskådning. Det är Israel som har att förvalta det arvet genom att värna om Jerusalem, och då är det orimligt att utestänga Israel från den kulturinstitution som UNESCO ju ändå är.

Israel är ett kulturfolk. Man har givit sin anslutning till västerländsk kulturåskådning. Kulturarbetet och en kulturinstitution som UNESCO skall ju ändå inte utnyttjas för politiska demonstrationer på det sätt som skett. Det finns anledning att reagera här. Och, herr talman, det är från den utgångspunkten som jag i dag kommer att ge min anslutning till reservationen.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Även jag talade i mitt anförande om att Sverige inte hade varit för de diskriminerande åtgärderna. Men det finns länder som genom att skära ned eller helt ta bort bidragen till UNESCO har försökt säga vad vi har velat säga i motionen och i reservationen.

När herr Mattsson i Lane-Herrestad frågar vad det blir av FN om vi minskar vårt bidrag till UNESCO – och då menar han att FN:s principer måste vi ändå ansluta oss till – så vill jag invända att om FN:s principer är riktiga och om UNESCO de facto handlar i strid mot dem på sätt som skett, så måste vi försöka att bringa UNESCO till besinning. Jag vill också hänvisa till att vi inför den konferens som är planerad kan säga någonting som blir av sådan betydelse att vad som hänt inte upp-repas.

Jag vill i detta sammanhang återge något som Olof Rydbeck sagt: "Vårt land har aktivt understött ansträngningarna att göra FN till en i sann mening världsomfattande organisation. Vi har gjort detta emedan vi fullt och fast tror att lösningen av världsproblemen och arbetet för freden kräver medverkan av alla stater, oberoende av vår inställning till den politik som dessa stater för."

UNESCO har nu lyckats med att under diskriminerande former hindra

Onsdagen den
7 april 1976

*Kostnader för
medlemskap i
UNESCO m. m.*

Israel, som är medlem, från att fritt delta i UNESCO:s verksamhet och från att få anslag för verksamhet som överensstämmer med UNESCO:s intentioner. Jag anser att Sveriges riksdag genom att inte höja anslaget säger någonting som då är av betydelse.

Å andra sidan tror jag inte att det här i kammaren finns någon som inte anser att Sverige gjorde rätt när vi lade vår röst mot de diskriminerande åtgärderna. Det här skulle alltså vara en accentuering av att vi tycker att det var oriktigt som skedde.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Herr talman! Jag vill ännu en gång förklara att Tore Nilsson i Agnäs framför synpunkter som man kan instämma i. Han säger att det väl knappast finns någon här i riksdagen som inte anser att Sverige intog en riktig ståndpunkt vid avgörandet av frågan. Det hoppas verkligen jag också. Men att Sverige sedan kom i minoritet känner vi också till. Det har sagts av olika talare både förra året och i år.

Fru Fränkel säger: Vad har nu Sverige gjort som visar att vi vill försöka få detta beslut upphävt? Ja, det är ju inte alltid som man kommer längst med "buller och bång", fru Fränkel. Man kan också arbeta i tysthet. Man kan, som Tore Nilsson sade, försöka bringa människor till besinning. Det går att arbeta på olika sätt genom det umgänge som förekommer i olika internationella sammanhang. Sverige får naturligtvis, som ett av de länder som arbetar på det internationella planet, försöka övertyga om att det beslut som fattades var diskriminerande mot ett land som är medlem i FN och att det beslutet bör upphävas.

Men det står samtidigt klart att vi behöver UNESCO. UNESCO har att arbeta för de mål som jag tidigare angav. Det organet måste ha medel för att kunna arbeta. Det blir såvitt jag förstår inte bättre för Israel om man nu minskar anslaget från Sverige till UNESCO. Men det kan bli sämre. Minskar Sverige anslaget kan det innebära att andra länder också anser sig vara i sin fulla rätt att göra det.

Herr Siegbahn sade att Amerika inte betalar någonting. Det är sannoligen inte någonting som jag tycker är rätt gjort.

Fru FRÆNKEL (fp):

Herr talman! Herr Mattsson sade att vi bara skall arbeta i det tysta och inte gå fram med buller och bång som jag gör. Jag vet inte om jag precis vill gå fram med buller och bång. Jag är övertygad om att både herr Mattsson och jag var för sig arbetar i det tysta för denna sak. Men vad åstadkommer vi? Jag efterlyser ett ställningstagande från regeringen eller från riksdagen. Något sådant har inte gjorts – det medgav ju herr Mattsson.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Herr talman! Hör på litet, fru Fränkel! Jag har inte sagt att man skall arbeta *bara* i det tysta.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Nilsson i Agnäs m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Fränkel begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 34 punkten 2 mom. 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Nilsson i Agnäs m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Fränkel begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 217
Nej - 86
Avstår - 3

M o m . 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 3-6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 9 Anslag till högre utbildning och forskning

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1975/76:20 med anledning av propositionen 1975/76:100 bilaga 10 såvitt gäller anslag till högre utbildning och forskning jämte motioner.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast den punkt, vid vilken under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Nr 101

Onsdagen den
7 april 1976

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

Onsdagen den
7 april 1976

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

Punkten 1 (Vissa gemensamma frågor. Avlöningar till lärarpersonal m. m.)

Regeringen hade i propositionen 1975/76:100 bilaga 10 (utbildningsdepartementet) – efter föredragning av statsrådet Zachrisson – dels under rubriken Vissa gemensamma frågor (s. 287–312) behandlat universitets- och forskningsfrågor av allmän karaktär, dels under punkterna E 6–E 30 (s. 324–385) och E 51–E 55 (s. 415–427) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att inrätta ordinarie och extra ordinarie professorer i enlighet med vad som förordats i propositionen 1975/76:100 bilaga 10 (utbildningsdepartementet) under punkterna E 6, E 12, E 14, E 21, E 23, E 25, E 52 och E 54,

2. bemyndiga regeringen att ändra benämningen respektive benämningen och inriktningen av professorer i enlighet med vad som förordats i propositionen 1975/76:100 bilaga 10 under punkterna E 6, E 8, E 21, E 23 och E 25,

3. till Humanistiska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 82 792 000 kr. (punkten E 6),

4. till Humanistiska fakulteterna m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 24 641 000 kr. (punkten E 7),

5. till Teologiska fakulteterna: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 6 533 000 kr. (punkten E 8),

6. till Teologiska fakulteterna: Driftkostnader för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 1 627 000 kr. (punkten E 9),

7. till Juridiska fakulteterna: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 14 634 000 kr. (punkten E 10),

8. till Juridiska fakulteterna: Driftkostnader för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 3 035 000 kr. (punkten E 11),

9. till Samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 115 015 000 kr. (punkten E 12),

10. till Samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 31 031 000 kr. (punkten E 13),

11. godkänna av regeringen träffat avtal med Konung Gustaf V:s 80-årsfond angående övertagande av ansvaret för Konung Gustaf V:s forskningsinstitut (punkten E 14),

12. godkänna vad som i propositionen 1975/76:100 i övrigt anförs beträffande övertagande av Konung Gustaf V:s forskningsinstitut (punkten E 14),

13. till Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 163 921 000 kr. (punkten E 14),

14. till Medicinska fakulteterna m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 121 944 000 kr. (punkten E 15),

15. till Odontologiska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal

för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 49 120 000 kr. (punkten E 16),

16. till Odontologiska fakulteterna m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 23 468 000 kr. (punkten E 17),

17. till Odontologiska fakulteterna m. m.: Vissa tandvårdskostnader för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 43 207 000 kr. (punkten E 18),

18. till Farmaceutiska fakulteten m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 6 135 000 kr. (punkten E 19),

19. till Farmaceutiska fakulteten m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 6 099 000 kr. (punkten E 20),

20. till Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 146 945 000 kr. (punkten E 21),

21. till Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 86 274 000 kr. (punkten E 22),

22. till Tekniska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 135 008 000 kr., varav 1 330 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen (punkten E 23),

23. till Tekniska fakulteterna m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 83 618 000 kr. (punkten E 24),

24. till Teknisk samt viss medicinsk och matematisk-naturvetenskaplig utbildning och forskning m. m. i Göteborg och Linköping för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 164 963 000 kr., varav 1 075 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen (punkten E 25),

25. till Grundläggande humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig utbildning i Linköping för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 11 280 000 kr. (punkten E 26),

26. till Decentraliserad universitetsutbildning m. m. för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 6 983 000 kr. (punkten E 27),

27. till Yrkesteknisk högskoleutbildning för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 5 284 000 kr. (punkten E 28),

28. till Utbildning av hälsovårdsinspektörer för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 445 000 kr. (punkten E 29),

29. till Vissa kostnader i samband med högskolereform för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 11 270 000 kr. (punkten E 30),

30. till Medicinsk forskning för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 71 671 000 kr. (punkten E 51),

31. till Humanistisk forskning för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 16 834 000 kr. (punkten E 52),

32. till Samhällsforskning för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 18 331 000 kr. (punkten E 53),

33. till Naturvetenskaplig forskning för budgetåret 1976/77 anvisa ett

Nr 101

Onsdagen den
7 april 1976

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

reservationsanslag av 93 579 000 kr. (punkten E 54),

34. till Atomforskning för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 35 734 000 kr. (punkten E 55).

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:320 av herr Ahlmark m. fl. (fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde förslag till ökade resurser för forskning inom reumatologin,

1975/76:415 av herr Fiskesjö m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att för budgetåret 1976/77 högst 2 milj. kr. skulle anvisas till särskilt stöd för utbildningen vid de mindre högskoleenheterna i enlighet med vad som anförts i motionen,

2. att hos regeringen anhålla att universitetskanslersämbetet gavs myndigande att fördela de anslagna medlen på de olika högskoleorterna,

1975/76:484 av herr Bergqvist (s),

1975/76:487 av herr Jonasson (c),

1975/76:583 av herrar Bengtsson i Göteborg (c) och Pettersson i Örebro (c),

1975/76:585 av herr Boström m. fl. (s),

1975/76:598 av herr Svanström (c),

1975/76:599 av herr Svanström (c),

1975/76:777 av herrar Gadd (s) och Alsén (s), vari hemställts att riksdagen till regeringen framfört vikten av att en professur i ekotoxikologi inrättades vid Uppsala universitet,

1975/76:778 av herr Gustafsson i Säffle (c),

1975/76:779 av fru Håvik m. fl. (s),

1975/76:781 av fru Ingvar-Svensson (c) och herr Larsson i Staffanstorp (c),

1975/76:785 av herrar Larsson i Öskevik (c) och Karlehagen (c),

1975/76:793 av fru Skantz m. fl. (s),

1975/76:796 av herr Svanström (c),

1975/76:1396 av herr Sivert Andersson i Stockholm m. fl. (s),

1975/76:1397 av fru André m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att medel ställdes till förfogande för intensifierad forskning om könsrolls- och kvinnofrågor i enlighet med vad som anförts i motionen,
2. att hos regeringen begära att påbyggnadskurser i könsrollsfrågor anordnades i enlighet med vad som anförts i motionen,
3. att hos regeringen begära att tjänster i könsrollsfrågor inrättades vid lärarhögskolorna,

1975/76:1400 av herrar Bengtsson i Göteborg (c) och Pettersson i Örebro (c), vari hemställts

1. att riksdagen bemyndigade regeringen att inrätta en professur och en biträdande professur i reumatologi i Umeå respektive Göteborg,
2. att erforderliga medel skulle anslås härför.

1975/76:1404 av herr Ericson i Örebro m. fl. (s),

1975/76:1433 av herr Jonsson i Mora m. fl. (fp),

1975/76:1440 av herr Komstedt (m),

1975/76:1447 av herr Larsson i Vänersborg m. fl. (s),

1975/76:1449 av fru Lindquist (m),

1975/76:1450 av fru Ludvigsson (s) och herr Bergman i Nyköping (s), vari hemställts att riksdagen uttalade att en väsentligt större satsning på reumatologisk forskning borde göras inom ramen för anslaget till medicinska forskningsrådet.

1975/76:1452 av herr Lundgren m. fl. (s),

1975/76:1455 av herr Molin (fp),

1975/76:1456 av herr Molin (fp), vari hemställts att riksdagen skulle

1. besluta öka antalet forskarassistenttjänster vid de humanistiska och samhällsvetenskapliga fakulteterna i enlighet med vad i motionen anförts.
2. under anslagsposten E 6 och E 7 till de humanistiska fakulteterna m. m. anvisa ett förslagsanslag om 108 433 000 kr.,
3. under anslagsposten E 12 och E 13 till de samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m. anvisa ett förslagsanslag om 146 046 000 kr.,
4. under anslagsposten E 52 Humanistisk forskning anvisa ett förslags-

Onsdagen den
7 april 1976

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

anslag om 18 850 000 kr.,

5. under anslagsposten E 53 Samhällsforskning anvisa ett förslagsanslag om 20 550 000 kr.,

1975/76:1458 av fru Nordlander m. fl. (vpk), vari hemställt att riksdagen uttalade sig för ett förbud mot alla former av obligatoriska avgifter inom det av stat och kommun reglerade utbildningssystemet,

1975/76:1459 av herr Nordstrandh (m),

1975/76:1468 av herr Nygren (s),

1975/76:1494 av fru Sundberg m. fl. (m),

1975/76:1496 av herr Söderström (m),

1975/76:1505 av herrar Träff (m) och Ekinge (fp),

1975/76:1506 av herr Turesson (m),

1975/76:1516 av herr Åkerlind (m),

1975/76:2018 av herr Bohman m. fl. (m) såvitt gällde hemställa att riksdagen skulle anhålla att regeringen uppmanade den centrala organisationskommittén för högskolereformen att beakta de i motionen redovisade synpunkterna på utbildningsstandarden, forskningsanknytningen och fördelningen av forskningsresurserna (yrkandet 6) och

1975/76:2152 av herr Hermansson m. fl. (vpk) såvitt gällde hemställa att riksdagen beslutade att kvinnofrågan gjordes till ett särskilt högskoleämne (yrkandet 2).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande viss uppmaning i fråga om arbetet inom den centrala organisationskommittén för högskolereformen skulle avslå motionen 1975/76:2018 yrkandet 6,

2. att riksdagen beträffande organisationen av biblioteksservice och dataservice i den nya högskolan skulle avslå motionen 1975/76:1496,

3. att riksdagen beträffande ytterligare decentralisering av högskoleutbildningen skulle avslå motionen 1975/76:796,

4. att riksdagen beträffande avstängningsprövning vid filosofisk fakultet skulle avslå motionen 1975/76:1455,

5. att riksdagen beträffande obligatoriska avgifter skulle avslå motionen 1975/76:1458.

6. att riksdagen beträffande försöksverksamhet med yrkesteknisk högskoleutbildning i Karlstad/Hagfors-området skulle avslå motionen

1975/76:487,

7. att riksdagen beträffande försöksverksamhet med yrkesteknisk högskoleutbildning i Kristianstad skulle avslå motionen 1975/76:1440,

8. att riksdagen beträffande försöksverksamhet med yrkesteknisk högskoleutbildning i Sjöfalle skulle avslå motionen 1975/76:778,

9. att riksdagen beträffande försöksverksamhet med yrkesteknisk högskoleutbildning i Vimmerby skulle avslå motionen 1975/76:598,

10. att riksdagen beträffande försöksverksamhet med yrkesteknisk högskoleutbildning i Västervik skulle avslå motionen 1975/76:599,

11. att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:415 bemyndigade regeringen att besluta om särskilda insatser vid universitetsfilialerna samt universiteten i Umeå och Linköping i enlighet med vad utskottet förordat,

12. att riksdagen beträffande högskoleutbildning i biologi i Örebro skulle avslå motionen 1975/76:1404,

13. att riksdagen beträffande uttalande i fråga om resurser för den religionsvetenskapliga utbildningen skulle avslå motionen 1975/76:1452 yrkandet 1,

14. att riksdagen beträffande lokalisering av juristutbildning till Göteborg skulle avslå motionen 1975/76:1449,

15. att riksdagen bemyndigade regeringen att inrätta ordinarie och extra ordinarie professorer i enlighet med vad som föreslagits i propositionen 1975/76:100 bilaga 10 under punkterna E 6, E 12, E 14 moment 1, E 21, E 23, E 25, E 52 och E 54,

16. att riksdagen bemyndigade regeringen att ändra benämningen respektive benämningen och inriktningen av professorer i enlighet med vad som förordats i bilaga 10 till nämnda proposition under punkterna E 6, E 8, E 21, E 23 och E 25,

17. att riksdagen beträffande en professur i franska, särskilt modern franska, vid universitetet i Umeå skulle avslå motionen 1975/76:1468,

18. att riksdagen beträffande en professur i idéhistoria, särskilt nyare tidens idéhistoria, vid universitetet i Stockholm skulle avslå motionen 1975/76:1494,

19. att riksdagen beträffande en professur i byggnadskultur och byggelsemiljö m. m. vid universitetet i Stockholm skulle avslå motionen 1975/76:1506,

20. att riksdagen beträffande en professur i hälso- och sjukvårdsadministration skulle avslå motionen 1975/76:585,

21. att riksdagen beträffande forskning i könsrolls- och kvinnofrågor m. m. skulle avslå motionerna 1975/76:1397 och 1975/76:2152 yrkandet 2,

22. att riksdagen beträffande öststatsforskning skulle avslå motionen 1975/76:484,

23. att riksdagen beträffande en professur i religionspedagogik vid universitetet i Uppsala m. m. skulle avslå motionen 1975/76:1452 yrkandet 2 och motionen 1975/76:1459,

24. att riksdagen godkände av regeringen träffat och i propositionen 1975/76:100 redovisat avtal med Konung Gustaf V:s 80-årsfond angående övertagande av ansvaret för Konung Gustaf V:s forskningsinstitut samt bemyndigade regeringen att i samband med övertagandet inrätta en professur vid karolinska institutet i enlighet med vad som förordats i propositionen.

25. att riksdagen godkände vad som i propositionen 1975/76:100 i övrigt anförts beträffande övertagande av Konung Gustaf V:s forskningsinstitut,

26. att riksdagen beträffande en professur i reumatologi som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförts med anledning av motionerna 1975/76:320, 1975/76:1400 och 1975/76:1450,

27. att riksdagen beträffande en professur i långvårdsmedicin vid universitetet i Lund skulle avslå motionen 1975/76:781,

28. att riksdagen beträffande gerontologiskt forskningsinstitut m. m. skulle avslå motionen 1975/76:1433,

29. att riksdagen beträffande en professur i cancerkemoterapi skulle avslå motionen 1975/76:583,

30. att riksdagen beträffande en professur i anesthesiologi skulle avslå motionen 1975/76:779,

31. att riksdagen beträffande en professur i plastikkirurgi skulle avslå motionen 1975/76:793,

32. att riksdagen beträffande särskild medelsanvisning till forskning om beroendeframkallande medel skulle avslå motionen 1975/76:785,

33. att riksdagen beträffande utredning om psoriasisforskning skulle avslå motionen 1975/76:1447,

34. att riksdagen beträffande resurser för ekotoxikologisk forskning som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförts med anledning av motionen 1975/76:777,

35. att riksdagen beträffande resurser för arbetsvetenskaplig forskning m. m. utöver vad som förordats i propositionen 1975/76:100, bilaga 10, skulle avslå motionerna 1975/76:1396, 1975/76:1505 och 1975/76:1516,

36. att riksdagen beträffande antalet nya tjänster som forskarassistent med bifall till propositionen 1975/76:100 skulle avslå motionen 1975/76:1456 yrkandet 1,

37. att riksdagen med bifall till propositionen 1975/76:100 samt med avslag på motionen 1975/76:1456 yrkandet 2 och motionen 1975/76:1468 såvitt gällde medelsanvisningen under detta anslag till Humanistiska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 82 792 000 kr.,

38. att riksdagen till Humanistiska fakulteterna m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1976/77 anvisade ett reservationsanslag av 24 641 000 kr.,

39. att riksdagen med bifall till propositionen 1975/76:100 och med avslag på motionen 1975/76:1459 såvitt gällde medelsanvisningen under detta anslag till Teologiska fakulteterna: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 6 533 000 kr.,

40. att riksdagen till Teologiska fakulteterna: Driftkostnader för budgetåret 1976/77 anvisade ett reservationsanslag av 1 627 000 kr.,
41. att riksdagen till Juridiska fakulteterna: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 14 634 000 kr.,
42. att riksdagen till Juridiska fakulteterna: Driftkostnader för budgetåret 1976/77 anvisade ett reservationsanslag av 3 035 000 kr.,
43. att riksdagen med bifall till propositionen 1975/76:100 samt med avslag på motionen 1975/76:1456 yrkandet 3 och motionen 1975/76:585 såvitt gällde medelsanvisningen under detta anslag till Samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 115 015 000 kr.,
44. att riksdagen till Samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1976/77 anvisade ett reservationsanslag av 30 031 000 kr.,
45. att riksdagen med bifall till propositionen 1975/76:100 och med avslag på motionerna 1975/76:781, 1975/76:793 och 1975/76:1400, motionerna såvitt gällde medelsanvisningen under detta anslag, till Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 163 921 000 kr.,
46. att riksdagen till Medicinska fakulteterna m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1976/77 anvisade ett reservationsanslag av 121 944 000 kr.,
47. att riksdagen till Odontologiska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 49 120 000 kr.,
48. att riksdagen till Odontologiska fakulteterna m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1976/77 anvisade ett reservationsanslag av 23 468 000 kr.,
49. att riksdagen till Odontologiska fakulteterna m. m.: Vissa tandvårdskostnader för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 43 207 000 kr.,
50. att riksdagen till Farmaceutiska fakulteten m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 6 135 000 kr.,
51. att riksdagen till Farmaceutiska fakulteten m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1976/77 anvisade ett reservationsanslag av 6 099 000 kr.,
52. att riksdagen till Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 146 945 000 kr.,
53. att riksdagen till Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1976/77 anvisade ett reservationsanslag av 86 274 000 kr.,
54. att riksdagen till Tekniska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 135 008 000 kr., varav 1 330 000 kr. att avräknas mot automobilskatte-medlen,

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

55. att riksdagen till Tekniska fakulteterna m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1976/77 anvisade ett reservationsanslag av 83 618 000 kr.,

56. att riksdagen till Teknisk samt viss medicinsk och matematisk-naturvetenskaplig utbildning och forskning m. m. i Göteborg och Linköping för budgetåret 1976/77 anvisade ett reservationsanslag av 164 963 000 kr., varav 1 075 000 kr. att avräknas mot automobilskatte-medlen,

57. att riksdagen till Grundläggande humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig utbildning i Linköping för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 11 280 000 kr.,

58. att riksdagen till Decentraliserad universitetsutbildning m. m. för budgetåret 1976/77 anvisade ett reservationsanslag av 6 983 000 kr.,

59. att riksdagen till Yrkesteknisk högskoleutbildning för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 5 284 000 kr.,

60. att riksdagen till Utbildning av hälsovårdsinspektör för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 445 000 kr.,

61. att riksdagen till Vissa kostnader i samband med högskolereform för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 11 270 000 kr.,

62. att riksdagen med bifall till propositionen 1975/76:100 och med avslag på motionen 1975/76:785 såvitt gällde medelsanvisningen under detta anslag till Medicinsk forskning för budgetåret 1976/77 anvisade ett reservationsanslag av 71 671 000 kr.,

63. att riksdagen med bifall till propositionen 1975/76:100 och med avslag på motionen 1975/76:1456 yrkandet 4 till Humanistisk forskning för budgetåret 1976/77 anvisade ett reservationsanslag av 16 834 000 kr.,

64. att riksdagen med bifall till propositionen 1975/76:100 och med avslag på motionen 1975/76:1456 yrkandet 5 till Samhällsforskning för budgetåret 1976/77 anvisade ett reservationsanslag av 18 331 000 kr.,

65. att riksdagen till Naturvetenskaplig forskning för budgetåret 1976/77 anvisade ett reservationsanslag av 93 579 000 kr.,

66. att riksdagen till Atomforskning för budgetåret 1976/77 anvisade ett reservationsanslag av 35 734 000 kr.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande arbetet inom den centrala organisationskommittén för högskolereformen m. m. av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde med anledning av motionen 1975/76:2018 yrkandet 6 om utbildningsstandarden, forskningsanknytningen och fördelningen av forskningsresurserna,

2. beträffande obligatoriska avgifter av fru Lantz (vpk) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:1458 som sin mening gav regeringen till känna att systemet med obligatoriska kåravgifter borde avskaffas med utgången av juni månad 1977,

3. beträffande grundkurs inom området könsrollsfrågor av fru Lantz (vpk) som ansett att utskottet under 21 bort hemställa

att riksdagen beträffande könsrolls- och kvinnofrågor som ett särskilt högskolecämne med bifall till motionen 1975/76:2152 yrkandet 2 och med anledning av motionen 1975/76:1397 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anført,

4. beträffande forskningsrådsmedel av fröken Hörlén (fp) som ansett att utskottet under 63 och 64 bort hemställa

63. att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:100 och motionen 1975/76:1456 yrkandet 4 till Humanistisk forskning för budgetåret 1976/77 anvisade ett reservationsanslag av 17 850 000 kr.,

64. att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:100 och motionen 1975/76:1456 yrkandet 5 till Samhällsforskning för budgetåret 1976/77 anvisade ett reservationsanslag av 19 550 000 kr.,

5. beträffande antalet nya tjänster som forskarassistent av fröken Hörlén (fp) som ansett att utskottet under 36, 37 och 43 bort hemställa

36. att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:100 och med bifall till motionen 1975/76:1456 yrkandet 1 beslutade anvisa medel till 20 tjänster som forskarassistent utöver vad regeringen förordat,

37. att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:100 samt med bifall till motionen 1975/76:1456 yrkandet 2 och med avslag på motionen 1975/76:1468 såvitt gällde medelsanvisningen under detta anslag till Humanistiska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 84 792 000 kr.,

43. att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:100 samt med bifall till motionen 1975/76:1456 yrkandet 3 och med avslag på motionen 1975/76:585 såvitt gällde medelsanvisningen under detta anslag till Samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 117 015 000 kr.

Vid denna punkt hade avgivits särskilda yttranden

1. beträffande forskningsanknytningen av fröken Hörlén (fp),
2. beträffande inrättandet av en professur i religionspedagogik vid Uppsala universitet av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m).

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Såvitt gäller anslag till högre utbildning och forskning är årets budgetproposition helt traditionell. Den är – helt naturligt med hänsyn till budgetläget – sparsam och återhållsam. Utbildningsutskottet lägger för sin del egentligen inte på några kostnader utöver budgetpropositionens förslag. Nya professurer och andra högre tjänster tillkommer i ringa omfattning. Några nyheter av betydelse är knappast skönjbara. Den högre utbildningen och forskningen får stampa vidare med resurser

Onsdagen den
7 april 1976

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

som måste betecknas som ganska knappa, även om antalet kronor i och för sig är stort. Den humanistiska forskningen tvingas fortfarande segla i bakvatten.

Utskottet går i stort på budgetpropositionens förslag – därtill nött och tvunget. Ingen rockärm finns att skaka fram pengar ur. Motionsvis framförda förslag, många väl motiverade, avstyrks på löpande band – ibland i knappa ordalag, i andra fall med en rikedom av ord. Avslag är målet, tyvärr – jag säger *tyvärr* som medansvarig för utskottets betänkande.

Ute på universiteten och högskolorna är oron stor för hur den s. k. reformerade högskolan skall komma att se ut, sedan organisationsbyråkraterna och regeringens tänkare med samma kraft som under utredningstiden på sitt sätt arbetat färdigt. Oron är – jag upprepar det – mycket stor, mest kanske på studenthåll, där man har de ondaste aningarna.

Som bekant kunde vi i moderata samlingspartiet på vissa avgörande punkter icke godta det regeringsförslag till omändring av vårt högskoleväsende som genomdrevs i riksdagen föregående år av socialdemokraterna och – beklagligtvis – centern. Vi har under det gångna året icke övergivit våra synpunkter på hur en väl fungerande högskola skall vara uppbyggd och organiserad. Våra fortsatta möjligheter att komma till tals och eventuellt öva inflytande begränsades av herr utbildningsministerns älskvärdhet att utestänga moderaterna från parlamentarisk representation i såväl den centrala organisationskommittén H 75 som de sex regionala organisationskommittéerna. Folkpartiet vederfors f. ö. samma uppmärksamhet.

Trots kompromissen i riksdagen kommer, hävdar i ett uttalande representanter för 135 000 studenter, U 68:s tankegångar att drivas igenom och, enligt deras uppfattning, på vissa punkter t. o. m. skärpas. Den centrala organisationskommittén håller på att skapa ett system, som i många avseenden är värre än vad U 68 föreslog, säger man på det hållet. I riksdagsbehandlingen förvandlades, som vi minns, begreppet antagningsbegränsning till planeringsramar, påpekar studenterna. Men inga semantiska manipulationer, fortsätter man, kan skyla över att den nya högskolan blir totalspärrad. Linjen från UKAS-PUKAS är tydlig: ökad styrning genom tvång. Effekten kommer att bli en skärpning av den sociala snedrekryteringen till högre utbildning.

Antalet platser på individuella utbildningslinjer blir lågt. Med sådana linjer skulle den enskilde studenten själv få förverkliga sina önskemål, och på så sätt skulle alternativ kunna skapas. Därav tycks inte bli mycket. Valfrihet ser man alltså inte till i någon större utsträckning.

Centralisering och stordrift kommer att bli utmärkande för den nya högskolan, menar studenterna, och de har ju insyn i det som man nu arbetar med. På många orter sammanförs all utbildning till en enhet under en styrelse. Därigenom hotas – det är jag helt övertygad om – många små utbildningars särart. Studenterna fruktar för sin del en ökad byråkrati och centralisering.

I detta läge av fortsatt bister kritik av den kommande utformningen

av högskolan har moderata samlingspartiet i en partimotion upprepat några av de enligt vårt förmenande angelägna synpunkter på högskolan som framfördes redan vid riksdagsbehandlingen av propositionen. Nu tar vi åter upp dem i akt och mening att få dessa synpunkter framförda till den centrala organisationskommittén för beaktande i organisationsarbetet, som ju ännu inte är definitivt slutfört.

Vi har i partimotionen skisserat våra synpunkter. Det gäller utbildningens kvalitet och dimensionering, antagningsbegränsningen, antagningsbestämmelserna och det oeftergivliga kravet på forskningsanknytning. Jag nämner huvudpunkterna utan att utveckla dem närmare. Vad vi menar framgår av motionen.

Yrkandet i moderata samlingspartiets motion om uppdrag till den centrala organisationskommittén H 75 att beakta de framförda synpunkterna vill utskottet avstyrka under huvudsaklig hänvisning till arbetet inom forskarutbildningsutredningen. Det är att skjuta det hela på den ovissa framtiden. Högskolereformen skall ju börja förverkligas den 1 juli nästa år. Det är med andra ord väsentligt att i motionen framförda synpunkter prövas och beaktas nu. Det är därför angeläget att H 75:s och regeringens slutgiltiga förslag, som skall föreläggas riksdagen, utformas under hänsynstagande till de synpunkter som har skisserats i motionen. Riksdagen bör som sin mening ge regeringen detta till känna. Jag yrkar sålunda bifall till reservationen 1.

Slutligen, herr talman, vill jag säga endast ett par ord om professuren i religionspedagogik. Den nya studieordningen för teologisk fakultet innehåller, som jag har framhållit i ett särskilt yttrande, beteendevetenskapliga alternativ inom det differentierade ämnesstudiet.

Studieordningen kännetecknas av ökad rörlighet och differentiering av de religionsvetenskapliga studierna, och dess avslutande termin, den s. k. tematerminen, är avsedd att integrera de ämnen som ingått i det differentierade studiet, alltså ge träning i problembearbetning. För att den nya utbildningen skall tillföras erforderlig forskningsanknytning – det är ju alltid nödvändigt – föreslår universitetskanslersämbetet att en professur i religionspedagogik inrättas vid universitetet i Uppsala. Det gick alltså så långt upp som till universitetskanslersämbetet med bifall.

Ämnets förtjänster är många, och till dem hör – det klargörs inte alltid – att ämnet i hög grad sysslar med frågor rörande kommunikation och är starkt internationellt inriktat. Möjligheterna till internationellt utbyte är stora. Jag vill tillägga det utöver det särskilda yttrandet.

Under de senaste åren har tillströmningen, som jag också framhåller i det särskilda yttrandet, av studerande till de teologiska fakulteterna ökat kraftigt, och därunder har tjänste- och resurstillskotten kommit att släpa efter, precis som i övrig humanistisk forskning. Med nuvarande studerandeantal är det inte möjligt att utan ytterligare förstärkningar genomföra den av statsmakterna beslutade nya studieordningen på ett tillfredsställande sätt. Det är alla ansvariga överens om. Man menar också – och jag delar helt den uppfattningen – att ett viktigt led i uppbyggnaden

Onsdagen den
7 april 1976 .

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

av undervisningen och forskarhandledningen vid de teologiska fakulteterna är tillkomsten just av den föreslagna professuren i religionspedagogik.

De teologiska fakulteterna har som sagt – jag vill gärna upprepa det – länge varit eftersatta. Kanske är det därför att studerandantalet tidigare har minskat – nu är det tvärtom. Om det borde utbildningsministern med sitt klerikala förflutna och med sin troligen ännu inte helt förlorade klerikala insikt inte vara okunnig.

Herr utbildningsminister! Professuren förväntas alltså till år 1977 – på tillskyndan av herr utbildningsministern eller av någon annan.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Den högre utbildningen och forskningen i vårt land har länge levat i skuggan av det s. k. U 68-arbetet. Nu är det de olika organisationskommittéerna och särskilt den centrala organisationskommittén, H 75, som kastar sin skugga över verksamheten. Jag tror att det är viktigt att man nu vinner definitiv klarhet om den framtida organisationen av högskolesektorn, så att man kan övergå från att diskutera administrativa och organisatoriska frågor till en konstruktiv verksamhet på utbildnings-, forsknings- och forskarutbildningssidan. Den långa nedgången av antalet studerande vid de fria fakulteterna har nu brutits, och en smärre ökning av studerande har glädjande nog skett. Vi kan också konstatera att det är ett relativt stort antal vuxna studerande och att många av dem bedriver studier på deltid.

Bland dem som studerar på deltid kan man finna att mer än två tredjedelar är över 24 år och att andelen studerande som följer undervisning i långsam studietakt ökar med stigande ålder. Det är också så att ungefär två tredjedelar av dem som studerar på deltid eller på halvfart har förvärvsarbete som huvudsaklig sysselsättning.

Detta belyser att vi redan i dag på universitet och högskolor har ett fungerande system med återkommande utbildning, vilket ju har varit en av målsättningarna med högskolereformen. Detta återspeglas också i anslagsframställningar från universitet och högskolor, där man i ökande utsträckning har begärt resurser för kvällsundervisning, halvfartskurser och liknande åtgärder, som skulle bidra till att höja effektiviteten för de deltidsstuderande. Dessa anslagsframställningar har fått ett kyligt mottagande av utbildningsministern.

För att möta en något ökad efterfrågan på kvalificerad utbildning och handledning krävs resurser för högskolan. Om man gör en jämförelse mellan resursökningen på denna sektor under 1960-talet och 1970-talet, finner man att resursökningen har varit mycket lägre under 1970-talet. Herr Nordstrandh sade tidigare här någonting om att man har varit sparsam på detta område. Man skulle också kunna uttrycka det så att denna sektor under de senaste åren av statsmakterna har hållits på svältkost.

I ett par reservationer från folkpartiets sida föreslås marginella resursökningar. Det gäller ett tillskott på 20 forskarassistenttjänster. Det är

en mycket viktig tjänstekategori, eftersom den utgör rekryteringsbasen för högre tjänster på både utbildnings- och forskningssidan. Jag tror därför att det är riktigt att satsa just på den kategorin av tjänster – inte minst mot bakgrund av att doktorandstipendierna som rekryteringsfrämjande medel har visat sig otillfredsställande.

Vi vill från folkpartiets sida också ge ett mindre påslag till de humanistiska och samhällsvetenskapliga forskningsråden. Satsningen på just dessa fakulteter går tillbaka på ett uttalande som utbildningsutskottet gjorde förra året bl. a. med anledning av en motion från folkpartiet, där man gav regeringen till känna sin mening om en fortsatt utbyggnad av forskningsresurserna på dessa båda områden. Detta uttalande har efter vad jag kunnat se inte i nämnvärd utsträckning påverkat regeringens budgetförslag för nästa budgetår, och jag tycker det är litet tråkigt att utbildningsutskottet har sett så sangviniskt på det förhållandet, eftersom de meningsyttringar som utbildningsutskottet gör rimligen bör leda till konkreta resultat. Men den högre utbildningen är nu dess värre inget förstahandsintresse vare sig för utbildningsministern eller för riksdagens utbildningsutskott.

Herr talman! Hur reagerar då de människor som i dag arbetar ute i högskolan – som trots dåliga resurser, trots bristande intresse från utbildningsdepartementets sida söker vidga sin egen och samhällets kunskapsbas och som söker sprida denna vidgade kunskapsbas till andra? Jag skall hämta ett svar på den frågan från de studerande själva.

Representanter för våra 135 000 högskolestuderande gjorde den 10 mars i år ett gemensamt uttalande med anledning av det pågående arbetet med att förverkliga den s. k. U 68-reformen. I detta uttalande, som alltså är undertecknat av flertalet kårordförande och representanter för studerande, sägs det:

”Nej, till en totalspärrad högskola,
Nej, till omotiverade sammanslagningar av högskolor,
Nej, till ökad byråkrati och centralisering,
Nej, till politisering av utbildningsstyrelserna och
Nej, till centralt dataregister över de studerande”.

De studerande protesterar alltså mot resultatet av U 68, mot H 75 och mot den centralistiska utveckling som nu pågår. De vill ha ”en öppen högskola med valfrihet för individen”.

Tränger dessa röster från de aktiva ute på fältet fram till de maktägande? Har utbildningsministern eller utbildningsutskottets ordförande eller andra socialdemokratiska makthavare på detta område hört och förstått reaktionen från aktiva lärare och studerande ute på högskolan? Och bryr man sig om denna reaktion? Eller är det alltjämt så att utbildningsministern väljer att negligera studerandeopinionen på samma sätt som han gjorde inför beslutet om högskolereformen förra året?

Folkpartiet har sagt nej till den administrativa skenreform som beslutades av riksdagen förra året genom en besynnerlig kompromiss mellan socialdemokraterna och centerpartiet. Vi har kvar vår uppfattning om

Onsdagen den
7 april 1976

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

svagheterna i högskolereformen. Till dem som i dag med tyst oro eller i öppen protest vänder sig mot planerna på en spärrad, hårt styrd och byråkratiserad högskola, vill jag säga: Vi i folkpartiet har inte ändrat oss. Vi står på er sida.

Med detta vill jag, herr talman, yrka bifall till reservationerna 4 och 5.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! I motion 1458 har vpk hemställt om förbud mot alla former av obligatoriska avgifter inom det av stat och kommun reglerade undervisningsområdet. Vad vi där närmast avser är de obligatoriska avgifterna till studentkåren. En student får inte tentera med mindre än att hon eller han har erlagt en sådan avgift.

Utskottet hänvisar till obligatoriekommitténs arbete och motiverar med detta sitt avslag. Kommittén har nu lagt fram sitt betänkande. Detta innehåller tre olika alternativa lösningar, samtliga innebär att obligatoriska avgifter skall tas ut av de studerande. Obligatoriekommittén har här varit styrd av utredningsdirektiven. De innebär att kommittén inte fick föreslå något som medförde nya åtaganden för statsverket. Det är orimligt att de studerande skall svara för bl. a. sina egna sociala kostnader. De bör övertas av stat och kommun.

Inför remissbehandlingen av kommitténs betänkande ser vi det som viktigt att riksdagen uttalar att det här systemet med obligatoriska avgifter skall avskaffas. Utredningsdirektiven och det enligt dessa utarbetade kommittébetänkandet skulle ställa både remissbehandlingen och propositionsskrivandet på en felaktig grund om inte riksdagen gör ett principuttalande av det slag vi kräver.

F. ö. vill jag påminna om att den socialdemokratiska partikongressen har uttalat att kårobligatoriet skall avskaffas. Dessutom har centerns representant fröken Eliasson i utredningen haft tankegångar liknande våra när det gäller de obligatoriska avgifterna. I sin reservation säger hon: "Jag kan för min del inte finna det acceptabelt att verksamhet som ur samhällelig synpunkt bedöms som angelägen skall finansieras med vad som i praktiken kommer att bli obligatoriska terminsavgifter inom det allmänna utbildningssystemet."

Herr talman! Jag beklagar att centerpartisterna i utskottet icke haft samma klarsyn som fröken Eliasson och att utskottets socialdemokrater inte i denna fråga varit beredda att följa sin egen kongress beslut. Därmed yrkar jag bifall till reservationen 2.

I vpk-motionen 2152 yrkas att kvinnofrågan skall bli ett särskilt högskoleämne. Utskottet avstyrker detta förslag med hänvisning till att möjlighet till studier i könsrollsfrågan redan kan beredas och bereds studenterna vid några högskolor. Det är sant. Grundkurser om 20 poäng anordnas f. n. i Uppsala, Göteborg och Umeå och planeras dessutom i Lund. En grundkurs om 10 poäng anordnas f. n. i Linköping och i Östersund. UKÄ har möjlighet att inrätta tvärvetenskapliga studiekurser

Ondsdagen den
7 april 1976

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

– t. ex. i könsrollsfrågor – vilka får tillgodoräknas i examen. Att ha möjligheter är en sak, att utnyttja dem är en annan. Ännu har ingen läroanstalt begärt att få anordna en grundkurs om 40 poäng i könsrollsfrågor. Denna brist på initiativ från läroanstalterna kan inte tas som intäkt för att intresse eller behov skulle saknas av ett särskilt ämne i kvinno- och könsrollsfrågor.

Kvinnofrågan har under många år trängts undan i de ämnen där den egentligen borde ha haft sin plats. Kvinnors liv och arbete berörs sporadiskt om ens alls i historien, deras litterära insatser speglas inte på ett riktigt sätt osv. Ett sammanhållet ämne i kvinnofrågan som tar upp kvinnornas situation historiskt och i nutiden ur ekonomiska, sociologiska och psykologiska aspekter skulle, menar vi, fylla en viktig funktion.

Därför borde UKÄ få i uppdrag att inrätta studiekurser om 40 poäng vid de större högskolorna.

Behovet av ett särskilt högskoleämne i kvinnofrågan är stort – och intresset för frågan är också omfattande, det har de senaste årens debatter och kamp i kvinnofrågan givit klara besked om. Det är tråkigt att utskottsmajoriteten inte insett detta.

Jag yrkar, herr talman, därmed också bifall till reservationen 3.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Jag kommer att i detta inlägg säga några ord till de företrädare för reservationerna som yttrat sig hittills. Jag måste tyvärr, herr talman, hota med att återkomma senare under debattens gång i den mån någon av de andra talarna skulle ställa frågor till utskottet eller framföra några yrkanden som jag måste bemöta.

Herr Nordstrandh valde att citera mot hela högskoleväsendet kritiska synpunkter, som han förnummit att, som jag uppfattade det, 160 000 studerande hade framfört till honom. Det var en ganska fruktansvärd litanian över hur allvarlig situationen i det svenska högskoleväsendet egentligen är.

Jag är något överraskad, herr talman, över att herr Nordstrandh talar litet nedlåtande om organisationsbyråkraterna och regeringens tänkare. Herr Nordstrandh måste ändå tycka att regeringens tänkare inte tänker så dumt. Om vi går igenom E-avsnittet i huvudtiteln och utskottsbetänkandet finner vi, att det omfattar 97 olika punkter, och herr Nordstrandh är med på noterna när det gäller 96 av dem. Det betyder att över praktiskt taget hela fältet är moderaterna i utbildningsutskottet överens om att de förslag som "tänkarna" från regeringen har presenterat är riktiga. Ändå finner herr Nordstrandh anledning att bära fram denna våg av missnöje över vad som håller på att hända i vårt högskoleväsende just nu.

Jag skall bara ta upp en enda av punkterna i det som herr Nordstrandh talade om. Herr Nordstrandh hänvisade till moderaternas stora motion – den av riksdagen betalda moderata valhandboken, som finns i en blå pärm och som jag har liggande på min bänk. Därvid säger herr Nord-

Onsdagen den
7 april 1976

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

strandh att det är väsentligt att kvaliteten i utbildningen på högskolenivå bevaras. Herr Nördstrandh får vara vänlig och precisera sig litet grand! Är det någon i kammaren som har påstått, eller finns det i något dokument utsagt, att vi inte skall ha en högskoleutbildning med kvalitet? När herr Nordstrandh kräver att utbildningsutskottet skall begära kvalitet i den högre utbildningen, vad är det då för slags dörrar herr Nordstrandh slår in? Vem är det han polemiserar mot? Vem är det som har sagt att vi inte skall ha kvalitet i utbildningsväsendet?

Jag skulle vilja be herr Nordstrandh att bättre precisera sig, så att vi inte bara får allmänna fraser att tala om. När vi läser valhandboken, som innehåller era synpunkter på utbildningspolitiken, finner vi där att det bara är allmänna talsätt som ni rör er med; ni har inte förmått er till några precisa påpekanden om vad det är för förändringar som vi skall vidta.

Till herr Molin vill jag säga att utbildningsutskottet under den allmänna motionstiden fick över 200 motioner, och därefter har det kommit en lång rad motioner till, knutna till propositioner som avlämnats senare. Ett gott stycke över hälften av alla de motioner som kom under allmänna motionstiden skulle, om de bifölls, leda till kostnadsökningar. Samtidigt som ni på borgerligt håll på alla punkter i stort sett kräver ökade statsutgifter, spelar ni en annan roll i andra sammanhang, när ni skapar missnöje om skatterna och vill ha en ny regering som skall kunna åstadkomma ett lättare skattetryck. Herr Molin gör på samma sätt och är precis som alla de andra. När det gäller herr Molins yrkande i dag måste vi ta hänsyn till vilket budgetläge vi befinner oss i liksom till vilka prioriteringar vi kan göra nu för att inte på punkt efter punkt medverka till en ökad utgiftsbelastning, som därmed leder till ett ökat skattetryck på medborgarna.

När herr Molin säger att utbildningsministern och socialdemokraterna i utbildningsutskottet negligerar studerandeopinionen är ju det en kritik som – på den här punkten – också riktar sig mot moderater och centerpartister och vpk:are i utbildningsutskottet, eftersom ni på ert yrkande inte fått med någon mer än er egen representant i utskottet. Att gå omkring och säga att vi negligerar studerandeopinionen bara därför att vi bedömer budgetläget så, att det inte är möjligt att anvisa ytterligare några miljoner, är ett häpnadsväckande och definitivt felaktigt påstående.

Herr talman! Jag bedömer att det räcker att bemöta herrar Nordstrandh och Molin med det sagda.

Ett par ord till fru Lantz bara!

Det är väl ganska rimligt att vi sedan obligatoriekommitténs förslag beretts i vanlig ordning avvaktar – på det sätt som vi alltid brukar göra när betänkanden har framlagts – remissopinionens synpunkter innan vi tar itu med att genomföra några åtgärder. Att besluta genomföra förändringar på detta område när betänkandet nyss har lämnats och gått ut på remiss är inte i överensstämmelse med de principer vi arbetar efter i det svenska parlamentet.

Till sist några ord om könsrollsfrågorna. Utbildningsutskottet visar med sin utförliga skrivning på s. 18 i sitt betänkande att utskottet fäster stort avseende vid studier av det här slaget. Men i betänkandet säger vi också, när vi talar om vad som pågår just nu, att eftersom inte någon läroanstalt ännu har begärt att få anordna någon 40-poängskurs i könsrollsfrågor, bör inte riksdagen ta initiativ till en sådan, utan det initiativet skall normalt komma från utbildningsanstalterna. Och kommer ett sådant initiativ skall det i vanlig ordning prövas av de regionala kommittéerna. Visar det sig då att behov av en sådan här kurs föreligger, finns det formellt ingenting som hindrar att den kommer till stånd.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utbildningsutskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! I brist på argument tar herr Alemyr – jag vet inte för vilken gång i ordningen – fram sin lilla knallpulverpistol och skjuter vilt omkring sig, men ännu lever såväl herr Molin som jag.

Det var inte 160 000 studenter – så många finns knappast för att protestera – utan 135 000 som jag nämnde. Men den överdriften passar ju bra in i bilden när herr Alemyr vill skjuta omkring sig.

När vi i motionen understryker undervisningskvalitetens roll gör vi det i bestämd motsats till vad H 75 nu uteslutande håller på med, nämligen organisationsformer och liknande.

Herr Alemyr begär att jag på den korta stund som står mig till buds på olika sätt skall redogöra för vad kvalitet innebär. Det hinner jag inte med, men jag vill understryka en sak: för att kunna uppehålla och förbättra kvaliteten på diverse håll i vårt högskoleväsende fordras det lärarförstärkningar.

Jag har i detta avseende nyss talat om de teologiska fakulteterna. Jag nämnde också den humanistiska forskningen och utbildningen över huvud taget mycket kortfattat – man kan ju näppeligen ta kammarens tid i anspråk mer än några minuter.

Det är bra egendomligt att herr Alemyr inte förmår fatta vad det är vi vill skall komma till beaktande och prövning i H 75. I den partimotion som herr Alemyr kallar valhandbok så föraktfullt – för jag förmodar att det var menat föraktfullt och inte på något sätt som beröm – har vi på s. 253 tagit upp synpunkter på utbildningen som vi inte har möjlighet att framföra på annat sätt. Jag erinrar om att vi – och folkpartiet – är uteslutna från organisationskommittéerna.

Det som har med kvaliteten att göra är vidare utbildningens dimensionering, intagningsbegränsningarna, intagningsbestämmelserna där i visst avseende den ökända lotten tycks ha dykt upp som ett instrument för intagning och kravet på forskningsanknytning.

Herr MOLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Folkpartiet har för budgetåret 1976/77 föreslagit förbättringar av i och för sig relativt måttligt slag på högskoleområdet, bl. a.

Onsdagen den
7 april 1976

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

flera forskningsassistenter och ökat anslag till forskningsråden, och jag motiverade dessa förslag i mitt anförande.

Om riksdagen följer reservationerna på den här punkten skall folkpartiet givetvis medverka till finansieringen.

Men herr Alemyrs argumentering är ungefär den här: Ja, här har det väckts 200 motioner. Vad har utbildningsutskottet gjort? Jo, det har inte biträtt en enda av dem.

Det är i och för sig inte något tecken på att denna sektor inte är ett förstahandsintresse inom utbildningsutskottet. Jag påpekade detta i det förra anförandet: Vi har bara följt upp regeringens snåla politik på det här området.

Men jag sade också att förra året gjorde utskottet en skrivning, som jag menar borde ha varit förpliktande när det gällde en utbyggnad av resurserna för humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning. Men det visade sig att det var ingenting som man stod för ett år senare.

Jag tycker nog att utbildningsutskottets ordförande herr Alemyr i sitt korta anförande här personifierade detta bristande intresse som jag talade om i mitt huvudanförande. Och jag tror att de 135 000 studerandena här i landet inte har någon förståelse för sina krav att hämta hos herr Alemyr.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Alemyr sade att utskottet fäster stort avseende vid könsrollsfrågor, men ännu har ingen läroanstalt begärt att en 40-poängskurs i könsrollsfrågor skall anordnas. Det får emellertid inte hindra riksdagen från att avge en viljeyttring i detta ärende.

Vpk menar att det kanske i ett övergångsskede behövs en särskild satsning på denna eftersatta forskning för att våra kunskaper på detta område – kvinnofrågor, könsrollsfrågor – skall komma i nivå med kunskaperna på andra, redan kända områden. Kvinnohistorisk forskning är nödvändig för att ge en riktig bild av kvinnornas del i historien – och för att inte minst ge nutidens kvinnor möjlighet att känna samhörighet med tidigare generationers kvinnor. Detta kan ge oss en medvetenhet om den historiska utvecklingen av kvinnans ställning och därmed också, tror jag, inspirera oss till kamp för en förbättring av våra villkor i dag.

När det gäller de obligatoriska avgifterna till högre utbildning tycker jag det borde ha varit klokare av herr Alemyr att följa sin partikongress beslut och låta riksdagen anta ett principuttalande, som vpk föreslår, nämligen att alla obligatoriska, tvångsmässiga, avgifter måste bort. Riksdagen behöver visst inte avvakta remissinstansernas arbete för att kunna göra detta uttalande.

Jag tycker att det borde vara en renlighetsfråga för riksdagen att omedelbart se till att sådana här avgifter försvinner. Rättigheten att studera måste innebära en frihet från av staten påfordrade utbildningsavgifter.

Herr ALEMYR (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till herr Nordstrandh att när jag talar om er valhandbok så ligger det inte förakt i det utan närmast en beundran. Ni har lyckats att få riksdagen att betala den, och det tycker jag är skickligt gjort.

Men när jag läser i den – om vi skall ta upp den här kvalitetsfrågan igen – så finner jag att vad ni har att säga om utbildningens kvalitet är följande: "Utbildningens kvalitet är därför av central betydelse. Undervisningen måste förmedla kunskaper och färdigheter som är förutsättning för kritiskt tänkande och förmåga att tillämpa vetenskapliga metoder. En kvalitativ höjning av utbildningsstandarden måste vara en ledstjärna för reformverksamheten."

Vad är det för någonting i det som inte vem som helst kan skriva under? Är det alla anspråk ni har på riksdagen, att vi skall tala om en sådan självklarhet som alla över huvud taget är överens om?

Det är därför, herr talman, jag har bett att få reda på om det är någon som har sagt att vi inte skall ha kvalitet i utbildningen. Är det någonting ni vill polemisera emot när ni önskar att riksdagen skall göra ett uttalande om utbildningens kvalitet?

Nu säger herr Nordstrandh att vi också måste ha personalförstärkningar, och det är naturligtvis en synpunkt. Det är sådana personalförstärkningar som skall finansieras med skattesänkningar, förstår jag. Det är den sortens insatser som moderaterna i andra sammanhang också har föreslagit.

Herr Molin! När jag talar om alla motionerna och vad de sammantaget skulle kosta om man genomförde deras yrkanden, så är det ett försök från min sida att markera sambandet mellan samhällets utgifter och dess inkomster, att vi måste anlägga ett budgetperspektiv på de beslut vi tar. Det resonemanget godtar tydligen inte herr Molin. Han säger, att om vi lägger de synpunkterna på vad vi har råd att göra innebär det att vi inte är intresserade av utbildningsfrågorna. Så plockar han fram en enda detalj i hela statsverksamheten och säger att den måste vi ge pengar. Om vi inte gör det är vi inte intresserade, menar han. Herr Molin avstår då från den övergripande syn på samhällets utbildningspolitik som ansvariga politiker måste ta. Det var det lilla försöket jag gjorde i det anförande som herr Nordstrandh uppfattade som något slag av knallpulversmällor och ingenting annat.

Varför får vi, herr talman, aldrig höra från folkpartiet att det råder ett sådant samband mellan utgifts- och inkomstpolitiken? Varför kan ni inte försöka sätta in det här i ett större sammanhang? Jag vill gå herr Molin till mötes och säga, att om jag hade bedömt det så, att det funnits ekonomiskt utrymme, skulle jag redan i årets budget ha fört fram positionerna något när det gäller humaniora och samhällsvetenskap. Riksdagen har uttalat sig i den riktningen, och någon gång måste vi vandra den vägen när resurserna tillåter det. Men vi är alltid tvingade att göra ekonomiska avvägningar från fall till fall.

Onsdagen den
7 april 1976

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

Herr NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! Såvitt jag kan förstå sysslar man i H 75 och i de regionala organisationskommittéerna uteslutande med organisationsfrågor. Mycket som kommer fram av arbetet där kostar pengar. Det blir en ökad byråkrati med ett utökat antal tjänstemän på den administrativa sidan. När vi talar om kvalitet i det här sammanhanget, ett avsnitt som herr Alemyr hade älskvärldheten att läsa upp i dess helhet, menar vi att även den aspekten skall ha avgörande betydelse för det man nu håller på att skissera upp för den nya högskolan.

När jag säger att det behövs en personalförstärkning, så avser jag den pedagogiska sidan, den vetenskapliga sidan och undervisningssidan. Det kostar pengar, men utgifterna kan åtminstone i någon mån balanseras av en minskad byråkrati på organisationssidan. Jag och många med mig uppfattar hela det utredningsarbete som pågår efter U 68-beslutet som i mycket stor utsträckning ingenting annat än organisationsförändringar och organisationsarbete.

När jag i mitt föregående inlägg talade om utbildningsbyråkrater och regeringens tänkande, något som jag inte gillar, gällde det just organisationsarbetet inför den nya högskolan. Mitt uttalande gällde alltså inte generellt en rad andra förslag som förekommer i budgetpropositionen och som jag inte har haft något att invända mot.

Herr MOLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Yrkandena om förbättringar för de humanistiska och samhällsvetenskapliga fakulteterna, som folkpartiet har framfört, kostar mindre än en hundradels procent av statsutgifterna. Dessa förbättringar går herr Alemyr förbi genom att hänvisa till att det har väckts 200 motioner på detta område och att man inte har bifallit någon av dem. Det är ett konstigt argument när han säger att här finns så många krav på förbättringar att vi inte kan gå med på några förbättringar alls. Det var det jag tänkte på när jag sade att jag tycker att utbildningsutskottets ordförande har visat ett måttligt intresse för denna sektor av samhällslivet.

Herr ALEMYR (s) kort genmäle:

Herr talman! Så kan ju alla motionärer säga när de var och en plockar fram sin enda lilla detalj i det stora hela, för det är ju vad ni gör. Ni väljer tekniken att ta en punkt här och en punkt där men avstår från att se det i dess stora sammanhang. Så går vi var och en av er ut och säger att vi inte är ett skvatt intresserade av den eller den sektorn. Det är bristen på helhetssyn som jag anmärker på i ert sätt att angripa dessa problem.

Herr Nordstrandh säger att jag var vänlig nog att läsa upp det där om kvalitet i sin helhet. De som lyssnade på den uppläsningen märkte säkert att det inte var många rader. Det är vad ni har att säga om kvaliteten, en fullständig självklarhet som alla kan skriva under på. Det

begär ni att riksdagen skall uttala för organisationskommittéerna!

Vidare talade herr Nordstrandh om de där tänkarna som han är så arg på eller som han inte tycker om. Han tycker inte om dem som sitter i H 75, dvs. herr Larsson i Staffanstorp och andra, och han tycker inte om dem som sitter i organisationskommittéerna. Det är de tänkarna och organisationsbyråkraterna som herr Nordstrandh inte litat på. Han tror inte att de har någon som helst känsla för utbildningens kvalitet. Detta är naturligtvis i och för sig ett mycket välgörande statement från herr Nordstrandhs sida inför riksdagen. Det tycker jag att vi med tacksamhet skall notera. Man bör också ute i de regionala kommittéerna observera vilken tillit som moderaternas talesman på utbildningsområdet har till dem.

Herr förste vice talmannen anmälde att herr Nordstrandh anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr LARSSON i Staffanstorp (c):

Herr talman! När man läser utbildningsutskottets förevarande betänkande framgår det att där finns en hel del förslag som har avstyrkts av utskottet. Detta har ju också framgått av debatten. Men de ledamöter som har debatterat de här frågorna nu har i stridens hetta förbisett de positiva ställningstaganden som utskottet ändå har gjort på en del punkter. Även om det inte är vanligt att nämna om bifallna motioner kan jag påpeka att det finns exempelvis tre stycken motioner om reumatologisk forskning som utskottet har tillstyrkt, och det finns en del andra som också har blivit tillstyrkta. Jag återkommer snart till en av dem.

Tillsammans med fru Ingvar-Svensson har jag väckt en motion om långvårdsmedicinen. Där har vi begärt förstärkning med en professur i detta ämne i Malmö-Lund-området. Visserligen har utskottet avstyrkt den motionen, men man har ändå skrivit att man i och för sig accepterar tankegången, och medicinska fakulteten i Lund håller på att utreda förutsättningarna för att inrätta en forskningsenhet inom långvårdsmedicinen med placering i Malmö. Det blir sålunda anledning för oss att återkomma. Jag noterar nu bara med tacksamhet den skrivning som utskottet har gjort.

En annan betydelsefull fråga – och det var kanske den som jag särskilt fäste mig vid när det här talades om att utskottet var så negativt – är den som herr Fiskesjö har tagit upp i en motion till årets riksdag och i vilken han begär bättre stöd till de mindre högskoleenheterna, alltså u-filialerna. Dessa filialer kan nämligen inte nu få den ekonomiska kompensation som den ökade tillströmningen av studerande skulle ha givit och som det här har talats om. Motionären har begärt 2 milj. kr., och utskottet har tillstyrkt detta yrkande. Utskottsbetänkandet är alltså inte så negativt som vissa talare här har velat göra gällande.

Beträffande uppbyggnaden av den nya högskolan har vi all anledning se till att principbeslutet om de mindre högskoleenheterna står fast och

Onsdagen den
7 april 1976

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

att de alltså får tillräckliga resurser för sin verksamhet. Menar vi allvar med talet om att göra högskolan tillgänglig för allt fler, så måste vi också se till att de decentraliserade högskolefiliaterna på de mindre orterna får tillräckliga ekonomiska och personella resurser. På den punkten kan jag hålla med herr Molin om att man skulle vilja ha bättre resurser för högskolorna, vilkas regionala insatser kommer att bli mycket betydelsefulla. Den regionala utbyggnaden tror jag kommer att bli betydelsefull både från lokaliseringssynpunkt och när det gäller tillgängligheten till studier för alla som söker högskoleutbildning.

Genom den mycket omtalade H 75, alltså den regionala organisationskommittén, håller den nya högskolans utformning nu på att i detalj växa fram. Till den diskussion som här har förts vill jag säga att visst kan man i sådana här sammanhang ha synpunkter på organisationen. Men det viktigaste är ju ändå att se till att detta stora högskoleväsende får en sådan organisation att det kan arbeta så friktionsfritt som möjligt. Riksdagen kommer också i ett senare skede att få ta ställning till de förslag som nu är föremål för debatt på grund av förslagen till högskolelag, förordningar osv. från H 75.

Eftersom det förts på tal här i debatten vill jag gärna för centerpartiets del klargöra vissa principiella ståndpunkter som låg till grund för vårt ställningstagande vid fjolårets riksdagsbehandling och som skall vara vägledande för vårt arbete i H 75 och i organisationskommittéerna.

Vi har ett riksdagsbeslut, och efter det skall det fortsatta arbetet rätta sig. Det är viktigt och värdefullt att arbetet på högskolereformen kan drivas också under stor öppenhet och i nära och konstruktiva kontakter med de närmast berörda. Här har t. ex. talats om den stora mängden av studerande. Den debatt som nu förs är viktig för att riksdagen slutgiltigt skall komma fram till ett bra beslut. Det är min bestämda uppfattning.

Grundläggande för en reformering av den högre utbildningen skall vara att på ett bättre sätt göra utbildningen tillgänglig för envar, oberoende av sociala och ekonomiska förhållanden och oberoende av individens bostadsort. En annan viktig utgångspunkt är att förstärka det lokala och regionala inflytandet över högskoleverksamheten, dvs. just att decentralisera beslutsfattandet. Dessa principer vägledde också riksdagen vid dess ställningstagande 1975.

Centerpartiet slår vakt om de studerandes möjlighet att välja utbildningsväg. Det skall inte bli några nya spärar inom högskolan. Genom beslut på det lokala planet kan resursramar m. m. jämkas och justeras så att några spärreffekter inte uppstår. Men det är klart att om man kommer in i en situation där någon institution håller på att sprängas av studerande – den situationen är i dagens läge och jag tror också framöver ganska osannolik med hänsyn till de vida resursramar som nu bestäms – kan det vara nödvändigt att lokalt kunna hänvisa till andra alternativ. Det gagnar ingen att i ett sådant läge t. ex. bedriva undervisning i överfyllda lokaler. Jag tänker på den tid när vi hade de väldiga

studerandeanhopningarna i Lund och fick inställa examen osv.

Detta behöver dock inte föranleda någon debatt. Vi har det ändå så välplanerat att man numera kan ta emot ett större antal studerande. Det är också det som ligger till grund för H 75:s arbete i detta sammanhang.

Centerpartiet slår vidare vakt om möjligheten att erbjuda högskoleutbildning utanför de stora, etablerade högskoleorterna, och det gör vi just genom detta system. Härigenom kan högskoleutbildningen bli mer tillgänglig för människorna. Samtidigt ges flera bygder den stimulans som högskoleverksamhet utgör.

Möjligheterna till en geografisk decentralisering bestäms emellertid av om man har grepp över planeringen, och då får man välja ett centralt eller ett regionalt organ. Vi valde i centerpartiet ett regionalt organ. Vi tror att det är bäst och medför en större decentralisering i beslutsfattandet.

Det är inte min avsikt att nu uppehålla mig så länge vid detta. Vi får föra en debatt om dessa frågor här i kammaren när beslutet skall fattas. Men då det i skilda sammanhang görs gällande att det vidare arbetet med högskolereformen innebär att man går ifrån riksdagens ställningstagande i fjol, vill jag nu klart deklarerera att så inte är fallet. Centerpartiets motion från i fjol, då vi sade nej till nya spärrar inom högskolan, då vi slog vakt om sambandet mellan grundutbildning och forskning och då vi pekade på angelägenheten av en geografisk decentralisering av högskoleverksamheten, är alltså vägläddande i vårt arbete. Jag skulle med citat från de olika promemorior som t. ex. H 75 har skrivit ut kunna påvisa att vi alltså kommer att ha fria linjer, och jag tror också att vi skall kunna lätta på vissa spärrar inom de nu spärrade linjerna.

Herr NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag har lyssnat med mycket stort intresse på herr Larssons i Staffanstorp redogörelse för och syn på det arbete som man nu håller på med i organisationskommittén H 75. Jag vill understryka att när jag talade om utbildningsbyråkrater och regeringens tänkare var det ingen rubrik som jag satte på herr Larsson, vilket herr Alemyr hade infamiteten att låta påskina.

Jag skulle till herr Larsson vilja ställa en fråga som har med högskolans förnyelse att göra och som jag hoppas att man också tänker på i organisationskommittéerna och i den stora organisationskommittén. En möjlighet till spontan förnyelse av högskoleutbildningen kan, som studenterna också har påpekat, vara att öka antalet platser till individuella utbildningslinjer. Det var en stor diskussionsfråga för ett år sedan. Nu sägs det att antalet utbildningsplatser som föreslås bli reserverat för individuella linjer kommer att bli beklämmande lågt. Om det är riktigt är det verkligen illa. Jag vet inte om herr Larsson kan svara på detta – jag ställer emellertid frågan med större förtroende till herr Larsson än till någon annan.

Onsdagen den
7 april 1976

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

Frågan huruvida lottens gudinna fru Fortuna har kommit in i spelet igen skulle jag också vilja veta någonting om.

Herr MOLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Centerpartiets representant i debatten sade att centern ville ta hänsyn till de studerandes synpunkter. Han sade vidare att man var emot en spärr till högskolan. Låt mig då, herr talman, den här gången inte åberopa mig själv utan vad de studerande säger. Representanter för landets 135 000 högskolestuderande gjorde för en månad sedan ett uttalande:

”Arbetet med högskolereformen har nu kommit så långt att man kan skönja slutprodukten. Det framstår som alltmer uppenbart att man trots kompromiss i riksdagen försöker driva igenom U 68:s tankegångar och på vissa punkter t.o.m skärper U 68:s förslag. — — — Inga semantiska manipulationer kan dock skyla över att den nya högskolan blir totalspärрад. Den centrala organisationskommittén (H 75) håller nu på att skapa ett system som i många avseenden är värre än vad U 68 föreslog. Linjen från UKAS/PUKAS är tydlig – ökad styrning genom tvång. Den enda påtagliga effekten, förutom krångel och osäkerhet för den enskilde kommer att bli en skärpning av den sociala snedrekryteringen till högre utbildning.”

Jag kan instämma i allt detta, men på mig tror ju inte herr Larsson i Staffanstorp. Om nu alla landets högskolestuderande också säger det, kunde då inte centerns representant ändra sig?

Herr LARSSON i Staffanstorp (c) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Nordstrandh vill jag säga att H 75:s förslag till linjer och enstaka kurser innebär en betydande utökning. I samband med dessa planeringar har vi kunnat konstatera en ökning av antalet studerande i vissa sammanhang med närmare 16 %. Man kommer att ta hänsyn till detta och vidga ramarna.

Jag tror gärna på vad herr Molin säger. Men när herr Molin här åberopade ett uttalande av representanter för många studerande vill jag påpeka att studentföreningen har en representant i H 75. Han har en reservation – eller möjligen två – i den här röda boken. Men när det gäller formuleringen i principuttalandet att de icke spärrade linjerna skall hållas fria finns det inte en enda reservation. Trots att herrarna har sagt att alla partier inte är representerade i alla dessa sammanhang, tror jag ändå att det är fallet i denna stora församling.

Jag har också läst de tidningar som citerats. Jag har t. ex. läst en artikel av en rektor för ett universitet, som säger att det i princip blir så och så många spärrar – det finns ju kvar en del spärrade linjer, och ingen har påstått något annat. Men denne professor fortsätter: ”Antagningstalen till den nya högskolan läggs nämligen så högt att det i praktiken inte kommer att bli några spärrar annat än på vissa områden som redan i dag är spärrade.” Jag anser, herr Molin, att det ligger helt i linje med

det beslut som riksdagen har fattat.

Som en kommentar till herr Molins påstående att jag inte tror på honom vill jag till sist säga att herr Molins negativa inställning till U 68 och den decentraliserade högskoleutbildningen var välkänd långt före denna debatt.

Fru HÅVIK (s):

Herr talman! När utskottets ledamöter nu i stort sett har klarat av sin debatt kommer turen till de enskilda motionärer som begärt ordet.

Jag vill först ta upp motionen 779, där vi yrkar att riksdagen skall begära förslag om en professur i anesthesiologi vid universitetet i Göteborg. Utbildningsutskottet har framhållit att fakultetsberedningen har upptagit anesthesiologi bland de ämnen som enligt beredningens mening bör ha minst en professur eller biträdande professur vid var och en av de medicinska fakulteterna.

I dag har vi sådana professurer vid universiteten i Stockholm, Uppsala, Lund och Linköping. I Göteborg saknas fortfarande en professur i ämnet.

Utskottet avslutar behandlingen av motionen med följande ord: "Förslag om en professur i Göteborg har förts fram av medicinska fakulteten där. Det av motionärerna påpekade behovet av denna professur är sålunda redan tidigare aktualiserat." Det är självfallet bra att så har skett. Nu väntar vi på att den aktualiserade frågan leder till ett förverkligande. Det är av utomordentlig vikt att man får möjligheter att vetenskapligt bearbeta framstegen inom teknik och medicin, så att dessa framsteg bäst kan utnyttjas inom ett av modern sjukvårds allra mest resurskrävande områden. Jag vill uttala den förhoppningen att mot bakgrunden av utskottets betänkande frågan om en professur i anesthesiologi vid universitet i Göteborg får högsta prioritet.

När jag ändå har ordet ämnar jag ta upp motionen 1422, vari begärs att riksdagen hos regeringen anhåller om skyndsam översyn av de vetenskapliga bibliotekens erforderliga kostnader för bokbindning. I sitt betänkande erinrar utskottet om att resp. myndighet har möjlighet att själv inom ramen för sin anslagspost prioritera mellan olika ändamål. Jag bestrider inte riktigheten i detta. Men de ökade kraven från studerande och forskare på tillgång till den nytgivna monografiska och periodiska litteraturen inom skilda vetenskapliga områden har i förening med den vetenskapliga litteraturens oavslåttligt starka tillväxt inneburit att man sett sig tvungen att prioritera bokinköpen på bokbindningens bekostnad.

Det är ett faktum att det på de flesta vetenskapliga bibliotek finns ett uppdämt behov av bokbindning, som inte har kunnat tillgodoses på grund av medelsbrist. Bristande resurser innebär att det är svårt att täcka behovet av litteratur på olika vetenskapliga områden, och detta har fått till följd att fjärr- eller interurbanlånverksamheten starkt ökat. Mellan 1969 och 1974 har låneverksamheten ökat med 22,7 %. Denna lovvärda service innebär stark och snabb förslitning av böckerna.

Onsdagen den
7 april 1976

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

Utskottet hänvisar till att en översyn av bibliotekens bokbindning nyligen har gjorts. Detta är riktigt. Statskontorets utredning "De vetenskapliga biblioteken – bokvård och bokbindning" av den 30 juni 1972 föreslår bl. a. följande:

1. I stort sett bör ingen förändring ske i den nuvarande bokbinderiverksamheten.

2. En inriktning mot större bokbinderierheter med en ökad specialisering bör eftersträvas.

3. Verksamheten vid bibliotekens egna binderier bör inriktas på den kvalificerade bindningen och enklare underhållsarbeten. Andra uppgifter bör så långt det är möjligt läggas ut.

Fyra år efter denna utredning visar det sig att biblioteken inte har råd att följa utredningens förslag.

En annan allvarlig konsekvens, som hittills inte har beaktats i sammanhanget, är att de bokbinderier vilkas huvudsakliga sysselsättning är bokbinderiarbete för de vetenskapliga biblioteken, på ett alltmer förödande sätt drabbas av brist på arbetstillgång. Den förut citerade utredningen fann 1970 att det fanns cirka 25 privatbokbinderier i Stockholm med förorter. 1976 har antalet sådana företag sjunkit till 14. Tendensen är densamma för landet i övrigt.

Detta kommer att innebära att biblioteken inom några få år inte kan få sitt behov av bokbindningstjänster tillgodosett och inte heller har möjlighet att ta igen det behov av bokbindning som under de senaste åren blivit alltmer eftersatt. Biblioteken och arbetsvårdsverkstäderna kommer inte heller att, som hittills skett, kunna rekrytera fackkunniga arbetsledare och utlärd yrkesmän från näringslivet. Genomsnittsåldern på nu verkssamma bokbindare är hög, varför det måste anses angeläget, herr talman, att skyndsamt skapa förutsättningar för att bokbinderiyrket kan fortleva och yrkeskunnandet bibehållas.

Jag vill i detta sammanhang inte ställa något yrkande mot ett enigt utskott, men med tanke på att jag hittills bara haft möjlighet att noggrant följa verksamheten vid Göteborgs universitetsbibliotek skulle jag vilja rekommendera utskottet att ta sig en titt runt om i landet och se hur det står till på våra vetenskapliga bibliotek. Riksdagsbiblioteket ligger nära. Det skulle inte skada med ett besök där. Även hos riksdagsbiblioteket är behovet skriande.

Fru ANDRÉ (c):

Herr talman! I utbildningsutskottets betänkande nr 20 behandlas bl. a. motion nr 1397. I denna motion har jag tillsammans med några medmotionärer från centern tagit upp könsrolls- och kvinnofrågor inom utbildningsområdet. Vi har den uppfattningen att det behövs målmedvetna insatser för att föra ut jämställdhetsfrågorna. Det finns fortfarande en mängd fördomar och förlegade tänkesätt som gör att människor på grund av kön tilldelas vissa roller, detta oberoende av om det är biologiskt betingat eller inte. Jag tror att de flesta människor som något funderat

över dessa frågor i dag är medvetna om att det behövs en förändrad inställning, en ny syn på manligt resp. kvinnligt. Varje människa måste få utveckla sina anlag, få förverkliga sig själv, oberoende av kön.

Hur skall vi då få en sådan förändring till stånd? Ja, självfallet måste vi gå fram på många olika vägar. En väg som jag tror är mycket viktig i sammanhanget är att vi inom skolväsendet på alla nivåer och inom skilda ämnesområden tar upp jämställdhetsfrågorna. På så sätt kan man hoppas att på sikt nå resultat. Men för att lärare och övrig personal på skolorna skall kunna medverka i detta arbete krävs att de själva har kunskaper. Könrolls- och kvinnofrågor måste alltså ingå i lärarutbildningen, och för detta krävs i sin tur att lärarutbildare är kompetenta att undervisa så att jämställdhetsfrågorna verkligen kommer med i utbildningen.

Finns då denna möjlighet i dag? Har vi tillräcklig forskning, tillräckligt faktaunderlag och dokumentation? I vår motion har vi tagit upp tre förslag, nämligen för det första medel till intensifierad forskning om könrolls- och kvinnofrågor, för det andra påbyggnadskurser – 40-poängskurser – i könrollsfrågor och för det tredje tjänster i könrollsfrågor vid lärarhögskolorna. När man läser utskottsbetänkandet får man uppfattningen att allt är ganska välbeställt i den här frågan. Utskottet har åtminstone inte funnit anledning att på någon punkt föreslå bifall till motionen.

Hur förhåller det sig då inom detta område? Låt mig ta några exempel som belyser situationen. I en akademisk kurs i skandinavisk skönlitteratur som täcker ca 1 000 år – från Eddan till Strindberg – finns bara en kvinnlig författare representerad, den heliga Birgitta. Vart tog t. ex. Anna Maria Lenngren vägen? När kurslistan över engelsk skönlitteratur från vårt århundrade skulle revideras vid ett universitet, tog den för ändamålet tillsatta kommittén bort samtliga kvinnliga författare, bl. a. Virginia Woolf, Katherine Mansfield, Dorothy Sayers och Doris Lessing, för att i stället ta med några unga manliga författare.

Hur mycket får vi i våra historieböcker läsa om kvinnornas levnadsöden, om t. ex. häxprocesserna, som under 500 år drog fram över Europa med förödande konsekvenser?

Många hävdar att för att kunna leva i nuet och rätt planera för framtiden måste man ha det historiska perspektivet. Därför är det viktigt att kvinnorna känner till sin historia. Men det är också viktigt för männen, för det finns exempel på att män glömmer bort kvinnor när man planerar för framtiden.

Vid FN:s befolkningskonferens i Bukarest spelade en rad berömda framtidsexperter en viktig roll i diskussionerna om mänsklighetens framtid. En svensk delegat som ingående studerat deras böcker frågade: Varför nämner ni inga kvinnor i era böcker? Ni har inte förstått, svarade de, att kvinnorna representerar ett statistiskt element. Vi koncentrerar oss på den manliga hälften av människosläktet, eftersom männen står för utvecklingen som bestämmer framtiden.

Ett annat exempel, mera näraliggande i tid och rum: I januari i år anordnade Vetenskapsakademien här i Stockholm en konferens om Landskap, människan och framtiden. I paneldebatten deltog 24 män och ingen kvinna. Man räknar tydligen inte med kvinnor i framtiden. Eller hur skall det tolkas? Vi får dagligen exempel på att jämställdhetsfrågorna minsann inte är någon självklarhet. Stor oro och bestörtning spred sig inom bankimperiet då någon dristade sig att föreslå en kvinna i bankens styrelse – visserligen välkvalificerad, men själva tanken svindlade. Och eftersom ingen man ansåg sig kunna träda tillbaka för en kvinna, löstes problemet med en utökning av suppleantplatserna.

Nog torde det finnas en hel del kvar att göra för att få bort alla fördomar. Det gäller inte bara fördomar mot kvinnor. Vi dras också med fördomar om hur män skall leva upp till sin roll. Säkert känns trycket hårt många gånger av förväntningar om att alltid vara stark, tuff, tekniskt begåvad och kunna försörja sin familj. Listan kan göras lång.

I utskottsbetänkandet har man beträffande könsrolls- och kvinnoforskning hänvisat till att det vid våra universitet bedrivs forskning och forskarutbildning inom ramen för enstaka ämnesområden. Men utskottet har uppfattningen att det är "en angelägen uppgift för de olika ämnesinstitutionerna att stimulera till forskning på här berört område". Det är en positiv skrivning, och jag hoppas verkligen att den skall leda till önskat resultat.

Jag hyser emellertid vissa betänkligheter mot att man nu i inledningsskedet så starkt tryckt på den tvärvetenskapliga inriktningen. Men vi får följa utvecklingen med uppmärksamhet.

Då det gäller inrättandet av 40-poängskurser i könsrollsfrågor tycks det inte finnas några hinder. Anledningen till att de i dag inte finns är att ännu ingen läroanstalt begärt att få anordna en sådan kurs. Jag är medveten om att det tidigare kanske inte funnits tillräckligt deltagarantal, men jag hoppas och tror att sådana kurser nu snarast kommer till stånd.

Utskottet hänvisar vidare till att det vid våra lärarhögskolor finns en särskild studieplan i könsrollsfrågor. Detta är bra. Men hur många lärare finns det med någon utbildning i dessa frågor? Såvitt jag vet finns det ingen tjänst som kräver någon utbildning i könsrollsfrågor vid någon av våra lärarhögskolor.

Vi får hoppas att det blir en ändring härvidlag och att lärarutbildarna själva finner det angeläget att vidareutbilda sig inom detta område. Som framgår av utskottets skrivning finns det nu, tack vare ett överklagande till regeringen, möjlighet att få B-avdrag vid tjänstledighet för studier i könsrollsfrågor. Detta bör leda till att flera lärare nu vidareutbildar sig i detta ämne.

Med det här inlägget har jag velat belysa några aspekter inom könsrolls- och kvinnofrågor. Det krävs målmedvetna insatser inom detta område. Utskottet har en skrivning som i och för sig är välvillig. Jag får tills vidare nöja mig med det. Men jag kommer att följa den vidare utveck-

lingen i denna fråga.

Vid utskottets betänkande är fogat en reservation, nr 3, som delvis bygger på vår motion. Eftersom jag inte kan se att den i nuläget mot bakgrund av utskottets redovisning skulle medverka till att föra frågan framåt kommer jag inte att stödja den.

Jag yrkar alltså bifall till vad utskottet hemställt.

Herr ALEMYR (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle gärna till fru André vilja säga att detta inlägg – som jag betraktar som ett lysande inlägg i en viktig och angelägen fråga och som jag själv är mycket tacksam för – ger mig anledning att understryka att utskottet har tagit mycket allvarligt på det här problemet och att utskottsbetänkandet skall tolkas så, att det bör vara en stimulans för läroanstalterna att ta upp studier av den här typen. Men vi kanske skall vara försiktiga, så att riksdagen inte tar som vana att beställa 40-poängskurser eller andra kurser ute på skilda läroanstalter, utan kurserna måste växa fram utifrån de resp. skolorna. Kommer det ett intresse för en 40-poängsutbildning på det område som fru André har talat om är det självklart att en sådan utbildning skall komma till stånd.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Först håller fru André ett mycket fint och mycket bra brandtal i kvinnofrågan och könsrollsfrågan. Hon påpekar mycket noggsamt behovet av åtgärder på det här området, och bl. a. påpekar hon behovet av en 40-poängskurs i könsrollsfrågan. Men sedan blir det litet av en antiklimax när hon konstaterar att hon inte kan stödja den reservation som bygger på de argument hon själv alldeles nyss har fört fram, som bygger på en vpk-motion och som också bygger – som hon påpekade – på den motion som hon själv har medverkat till. Det är litet snöpligt att först gå fram och hålla ett brandtal i kvinnofrågan och sedan inte fullfölja det brandtalet genom att stödja reservationen.

Fru ANDRÉ (c) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag säga till herr Alemyr att jag med tacksamhet har noterat att en kurs i detta ämne alltså skall komma till stånd om det görs en anhållan om det.

Sedan till fru Lantz: Jag har givetvis med mycket stort intresse läst reservationen 3. Som jag sade i mitt huvudanförande är min uppfattning att ett bifall till den här reservationen inte i nuläget och mot bakgrund av den mycket positiva skrivning utskottet har gjort – som nu också herr Alemyr har bekräftat – skulle medverka till att föra frågan framåt i dag.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar att fru André rör sig med mycket allmänna fraser. Kan man kosta på sig att verka radikal i inlägg från talarstolen,

Onsdagen den
7 april 1976

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

borde man – tycker jag – fullfölja de radikala greppen även när det gäller att votera för en sak som man har stridit för alldeles nyss.

Fru ANDRÉ (c) kort genmäle:

Herr talman! Av den här skrivningen från utskottet – som varit mycket klaggörande – framgår att det inte finns formella hinder för att inrätta 40-poängskurser i könsrollsfrågorna. Det är alltså, som jag ser det, nu en uppfordran till olika utbildningsanstalter att komma in med en sådan här anhållan. Vi får hoppas att de gör det så fort som möjligt.

Herr KOMSTEDT (m):

Herr talman! Under den allmänna motionstiden i år väckte jag den motion som fått numret 1440. Jag begärde i den att utskottet skulle uttala sig för Kristianstad som lokaliseringsort för den livsmedelstekniska linjen på den yrkestekniska högskolan. Anledningen till att jag har aktualiserat frågan är att det när beslutet om den yrkestekniska högskolan fattades förelåg en motion från moderaterna på Kristianstadsbänken, där vi föreslog Kristianstad som lokaliseringsort. Förutsättningarna var goda, eftersom man just i Kristianstadsregionen har en väl differentierad och utbyggd livsmedelsindustri. Försöksverksamheten, som tyvärr inte kom Kristianstad till godo, har pågått så kort tid att jag accepterar det enhälliga utskottets slutsats att några utvärderingar ännu inte kan göras.

Anledningen till att jag har velat påminna kammarens ledamöter om den här frågan är inte minst det beslut i utbildningsutskottet som gör att Kristianstad mister även sin klasslärarutbildning. Skall Kristianstad-Hässleholm-regionen kunna utvecklas i den riktning som statsmakterna har förutsatt, får inte regionen åderlätas på all högskoleutbildning. Då kan vi inte förverkliga den målsättningen.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr KARLEHAGEN (c):

Herr talman! Jag vill ta upp ett ämne som kanske ligger litet vid sidan om vad som hittills diskuterats. I motionen 785 tas upp en del frågeställningar som rör alkoholforskningen. Trots en rad åtgärder inom socialpolitikens område har alkoholmissbruket hittills inte kunnat trängas tillbaka. I stället har allt yngre åldersgrupper blivit indragna i ett missbruk som kan medföra allvarliga skadeverkningar både medicinskt och socialt. Det är givetvis viktigt att vi får en annan och bättre alkoholpolitik än den som förts de senaste åren. Det är också viktigt att man i samhällsplaneringen i stort tar sikte på att undanröja dåliga miljöer som kan inverka negativt på människorna. Men det är en illusion att tro att man genom sådana åtgärder slutgiltigt skall kunna komma till rätta med alkoholmissbruket. Vi måste därför även satsa målmedvetet på en forskning som syftar till att klarlägga alkoholens verkningar på den mänskliga organismen, för att därigenom få fram medel som kan vara av värde när det gäller att behandla människor med alkoholproblem.

Vi vet i dag inte varför vissa människor utvecklar ett alkoholberoende som leder till alkoholism med alla dess konsekvenser. Alkoholens verkningsmekanism är inte fullständigt klarlagd. När man i detalj kan beskriva hur alkoholen omsätts i kroppen, när man vet hur alkoholen påverkar ämnesomsättningen, hur den påverkar hjärnans funktioner etc., först då har man möjligheter att få fram farmaca som kan vara av värde för att bekämpa alkoholmissbruket. Därför är alkoholgrundforskningen så väsentlig. Medicinska forskningsrådet framhåller att denna forskning snabbt kan leda till betydelsefulla resultat. Det är därför beklagligt att utbildningsutskottet inte ansett sig kunna medverka till att tillföra forskningsrådet nödvändiga resurser.

Herr Larsson i Öskevik och jag föreslår i motionen 785 att anslaget till medicinsk forskning räknas upp med 1 milj. kr. och att dessa medel används till forskning rörande beroendeframkallande medel.

Vi menar att det från samhällets synpunkt inte kan vara annat än lönsamt att satsa på en forskning som lovar att ge resultat och som ger bättre möjligheter att bekämpa något för samhället så dyrbart som alkoholmissbruket. En sådan forskning borde inte få hämmas av brist på medel.

Herr talman! Utbildningsutskottet har enhälligt avstyrkt vår motion. Jag har inget yrkande.

Herr ALEMYR (s) kort genmäle:

Herr talman! Mitt inlägg skall bli mycket kort. Utskottet säger ju inte att detta forskningsområde inte skall prioriteras, utan att det är medicinska forskningsrådet som självt får avgöra vilka områden som kan prioriteras. Riksdagen lägger sig ju inte i forskningsrådets policy. De får ett visst belopp, och sedan får de själva göra de nödvändiga prioriteringarna. I utskottsbetänkandet ligger icke ett ord, herr talman, av någon nedvärdering av betydelsen av den forskning herr Karlehagen talat om.

Herr KARLEHAGEN (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är sant att utskottet inte nedvärderar alkoholgrundforskningen, och det är också sant som man säger att medicinska forskningsrådet självt får fördela de medel som ställs till dess förfogande. Men det är klart att när de medel som anslås inte på långt när motsvarar det belopp som enligt forskningsrådets beräkningar kommer att behövas, kommer också denna forskning att drabbas.

Sedan vill jag bara säga att om det är på det viset att alkoholmissbruket är ett av vår tids största sociala problem – vilket ofta brukar hävdas i den allmänna debatten och även här i kammaren – då anser jag inte att det är självklart att riksdagen skall avstå från att styra resurser till den sektorn.

Herr ALEMYR (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi kan väl räkna med att i framtiden få andra mekanismer när det gäller att styra forskningsresurser. Det finns ett förslag på riks-

dagens bord om en ny organisation av forskningsrådsverksamheten. Men vi talar ju nu om kommande budgetår, och i det system vi nu tillämpar är det forskningsråden själva som skall avgöra hur penningströmmarna skall gå och vilka forskningsområden som skall prioriteras. Det är den nuvarande situationen som utskottet har hänvisat till.

Herr LUNDGREN (s):

Herr talman! År 1973 fattade statsmakterna beslut om nya riktlinjer för den religionsvetenskapliga utbildningen. Beslutet hade föregåtts av den s. k. RUMO-utredningen, dvs. utredningen om den religionsvetenskapliga utbildningens mål och organisation.

RUMO formulerade några krav på utbildningen som kan sammanfattas i följande sex punkter:

1. *Problemcentrering*. Detta innebär att utbildningen från början måste väcka problemmedvetenhet. Det är de mänskliga och samhällsliga problemen som därvid i första hand skall fokuseras.

2. *Samhällsanknytning*. Samhällsanknytningen i kombination med problemcentreringen innebär att de problem som utbildningen bör inriktas på hämtas från tre olika plan, nämligen den enskilde individen, det närsamhälle som den enskilde står i direkt kontakt med och det fjärrsamhälle som utgörs av den globala gemenskapen.

3. *Ämnessamverkan och tvärvetenskaplighet*. När utbildningen får en inriktning på problemcentrering och samhällsanknytning måste det leda till upptäckten av att de stora individuella och sociala problemen av i dag inte kan lösas enbart utifrån *ett* ämne eller *ett* begränsat vetenskapsområde.

4. *Specialisering*. Varje utbildningsväg kräver givetvis en grundläggande faktaöversikt.

5. *Självansvar*. Man kan inte skapa en problemlösande initiativförmåga genom att låta de studerande passivt lyssna eller läsa, medan initiativet överlämnas till andra. Problemen skall så långt möjligt upplevas och inte bara möta i böcker.

6. *Samarbete*. Tidigare utbildning har ofta haft en starkt individualistisk inriktning. Kravet på samarbete är grundläggande.

Herr talman! Den övergripande målsättningen för den religionsvetenskapliga utbildningen, oavsett skilda utbildningsvägar, formulerade RUMO så här: "att förse dem som arbetar med mänskliga kontakter och människovård med redskap för analys och förståelse av den mänskliga livssituationen."

En sådan övergripande målsättning för den religionsvetenskapliga studiet – präglad av problemcentrering, samhällsanknytning och tvärvetenskaplighet – borde, menade RUMO, göra delar av ett sådant studium attraktiva också för grupper utanför den hittills traditionella kretsen av avnämare.

Att göra livsåskådningsfrågorna till föremål för ett samlat studium vid universiteten ligger också i linje med den utveckling av religions-

kunskapen som skett i grundskolan och gymnasieskolan mot mer allmänna livsåskådningsfrågor.

Herr talman! Eftersom jag tillhörde RUMO en gång i tiden har jag i motionen 1452 tillsammans med herrar Johansson i Trollhättan och Andersson i Lycksele understrukt att det är högst angeläget att den år 1973 beslutade reformeringen av den religionsvetenskapliga utbildningen fullföljs.

Utskottets skrivning är positiv men knapphändig – därför ett par kompletteringar, som jag tror är väsentliga.

Högskolereformen ger de lokala högskoleorganen ökad frihet att fördela tillgängliga medel mellan olika utbildningslinjer och att fördela dem mellan lärarlöner och driftkostnader. Jag tror det är viktigt att de beslutande organen därvid speciellt stimulerar pedagogiska experiment och nyare arbetsformer, t. ex. i RUMO:s anda, och ser till att sådana insatser prioriteras i anslagsfördelningen. På det sättet kan den lokala högskoleenheten bli en vital kraft och genomgå en dynamisk utveckling.

Den nya forskningsrådsorganisationen innebär bl. a. ett nytt gemensamt humanistiskt-samhällsvetenskapligt forskningsråd. Tidigare var det separata forskningsråd. Sammankopplingen ligger i linje med RUMO:s intentioner – en religionsvetenskaplig utbildning och forskning som inte bedrivs i en "inomreligiös" eller "inomhumanistisk" sfär utan står i kontakt med det omgivande samhället och dess aktuella problem.

Slutligen vill jag ge en kommentar också till frågan om en professur i religionspedagogik. Herr Nordstrandh nämnde om den i sitt första inlägg. Det kan diskuteras om en sådan professur – trots RUMO – är det bästa sättet att lösa de problem som vederbörande professor skulle syssla med. Jag är tveksam. Rör det sig egentligen inte om en del av ett större problem, nämligen frågan om hur man över huvud taget förmedlar symboler till andra – barn, ungdom och vuxna – på ett meningsfullt sätt? Om det är så, är det då vettigt att rycka ut religionspedagogiken ur detta större sammanhang?

Herr talman! Med dessa korta kommentarer har jag velat stryka under vikten av att den religionsvetenskapliga utbildningen orienteras mot centrala mänskliga och samhällsliga problem.

Jag har inget särskilt yrkande.

Herr förste vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr NORDGREN (m):

Herr talman! Det svenska näringslivet är känt för att producera kvalitetsmässigt förstklassiga varor. Även den hantverksmässiga tillverkningen och dess produkter har kännetecknats – och kännetecknas alltjämt – av yrkesskicklighet och god kvalitet. Genom den strukturomvandling som skett har en del yrken nästan helt försvunnit, och flera är på väg

Onsdagen den
7 april 1976

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

att försvinna. Hur svårt är det inte i dag att få tag i en skicklig kake-
lugsbakare, en stuckatör, en konstsnickare osv. Med den stigande
levnadsstandarden och det växande intresset för att restaurera äldre fas-
tigheter m. m. och för att bibehålla och vårda våra kulturföremål krävs
skickliga yrkesmän och hantverkare.

I det föreliggande betänkandet, nr 20 från utbildningsutskottet, punk-
ten 7, behandlas en motion som fru Håvik tidigare har berört, nämligen
nr 1422. Denna motion var avsedd att vara en fyrpartimotion. Av någon
anledning – sannolikt på grund av olycksfall i förarbetet med motionen
– har mitt namn inte kommit med. Men det är av mindre betydelse.
Däremot är det ett problem som motionen tar upp, nämligen risken att
ännu ett yrke – bokbindaryrket i dess hantverksmässiga form – allvarligt
decimerats under senare år. Varför, herr talman, är det så angeläget att
behålla just det yrket?

Jo, den vetenskapliga litteraturen utgör en nödvändig förutsättning
för bedrivande av all högre utbildning. Den litteraturen ökar starkt år
från år i takt med de vetenskapliga landvinningarna. Detta avspeglar
sig i tillväxttakten i de vetenskapliga forskningsbibliotekens bokbestånd.

Kraven från forskares och studerandes sida på att ha tillgång till den
nyutgivna litteraturen och de aktuella tidskrifterna på det vetenskapliga
området har haft till följd att man vid disponerandet av anslagen för
bokinköp och bokbindning sett sig tvungen att prioritera bokinköpen
på bokbindningens bekostnad. Det finns därför på de flesta bibliotek
ett uppdämt behov av bokbindning som inte kunnat tillfredsställas på
grund av brist på pengar, dels till erforderlig bokvårdspersonal på bi-
blioteken, dels – och kanske viktigast – till betalning av det bokbin-
deriarbete som borde ha utförts.

En konsekvens av de knappa anslagen har blivit att en växande del
av bibliotekens bok- och tidskriftsbestånd inte får det skydd som en
ändamålsanpassad bindning av beståndet skulle innebära. En annan kon-
sekvens, som hittills inte beaktats i sammanhanget, drabbar de bokbin-
derier vilkas huvudsakliga sysselsättning är bokbinderiarbete för de ve-
tenskapliga biblioteken.

Dessa bokbinderier har på grund av arbetets art bibehållit sin hant-
verksmässiga karaktär, då varje bokband i de olika arbetsmomenten krä-
ver individuell behandling, måttagning osv. Arbetskraften som syssel-
sätts på dessa bokbinderiverkstäder måste i likhet med utövare av andra
hantverksyrken besitta en gedigen yrkeskunskap, som uppnås först efter
flerårig verksamhet inom yrket.

Arbetstillgången för de företag som driver bokbinderi har på grund
av här relaterade förhållanden successivt minskat. Detta har haft till följd
bl. a. att en del företag – antingen av åldersskäl eller på grund av dålig
lönsamhet – lagts ned eller fusionerats. Som fru Håvik nämnde fanns
under år 1970 ungefär 25 företag här i Stockholm som bedrev hantverks-
mässigt bokbinderi. Nu har vi högst 14 kvar, och det är samma tendens
ute i landet. På grund av de osäkra framtidsutsikterna och den låga lön-

samheten har någon nämnvärd rekrytering till ett så pass värdefullt yrke inte skett under senare år.

Om denna utveckling ohämmat får fortgå, kommer det att inom några år innebära att biblioteken inte kan få sitt behov av bokbindningstjänster tillgodosett och inte heller ges möjlighet att ta igen det behov av bokbindning som eftersatts. Biblioteken eller arbetsvårdsverkstäderna kommer då inte heller att som hittills kunna rekrytera arbetsledare och utlärd yrkesmän från näringslivet. Genomsnittsåldern hos de nu verksamma bokbindarna är hög, varför det måste vara angeläget att skapa förutsättningar för att bokbindaryrket kan fortleva och yrkeskunnandet bibehållas.

Att ett urgammalt, förnämligt och för universiteten och forskningslitteraturen nödvändigt hantverksyrke som bokbindarens på så sätt är hotat till sin existens och kanske inom några år helt borta i vårt land är en skrämmande utveckling, som måste bringas att upphöra.

I vårt grannland Danmark är de statliga anslagen till forskningsbiblioteken ännu skilda åt beträffande inköp och bindning. Man slår där vakt om yrkets fortlevnad på ett helt annat sätt. Så måste även ske i vårt land om vi vill behålla bokbindaryrket.

Herr talman! Jag förstår att det i nuvarande läge tyvärr är meningslöst att yrka bifall till motionen 1422, men jag ber i stället att få vädja till berörda myndigheter och institutioner att beakta detta problem och att t. v. inom ramen för erhållna anslag avsätta erforderliga medel till bindning av nämnd litteratur. Det är, herr talman, en kulturuppgift som vi bör slå vakt om.

Herr SIVERT ANDERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! En snabb teknisk utveckling med krav på en effektiv och lönsam produktion har kännetecknat arbetslivet under många år. Kraven på god arbetsmiljö har dock många gånger åsidosatts. Tillkomsten av en förändrad arbetarskyddslagstiftning, resurser för forskning, bl. a. genom arbetarskyddsfonden, och förstärkning av myndigheternas möjligheter att se efter arbetsmiljön har gett större förutsättningar att förändra miljön ute på arbetsplatserna. Men många stora och allvarliga arbetsmiljöproblem kvarstår.

Yrkesskadestatistiken visar att 250 yrkesskador årligen leder till döden och 2 200 till invaliditet.

Det absoluta flertalet människor upplever sin arbetsmiljö som riskfylld och besvärande. Vi vet t. ex. att 98 % av människorna inom stålindustrin upplever faror och risker i jobbet. Det gäller besvär av damm, buller, vibrationer, gaser, belysning och klimat.

Den snabba tekniska utveckling som vi har upplevt bygger bl. a. på en omfattande forskningsverksamhet. Inriktningen av denna forskning har uppenbarligen endast i liten skala riktats mot utvecklingens konsekvenser för arbetsmiljön. Ny teknik, nya produktionsmetoder och ämnen har införts i arbetslivet utan större hänsyn till hur människorna

Onsdagen den
7 april 1976

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

påverkas.

De totala forskningsutgifternas fördelning i amhället har granskats inom LO. 1973 utgjorde dessa 3,8 miljarder kronor. Av dessa användes inom företagssektorn 2,4 miljarder kronor, inom högskolesektorn 1 miljard kronor och inom den offentliga sektorn 0,4 miljarder kronor. 1,7 miljarder kronor finansierades via statsbudgeten och 2 miljarder kronor via företagssektorn.

Enligt statistiska centralbyrån användes endast 0,7 % av företagens och den offentliga sektorns – exkl. universitets och högskolors – insatser inom området teknisk och naturvetenskaplig forskning till arbetsmiljö och personalskydd. Samtidigt konstateras att 77,6 % används inom industriell verksamhet. I det begreppet ingår självfallet projekt som avser också arbetsmiljö, men det torde ändå föreligga en avsevärd skillnad mellan satsningarna på arbetsmiljön och industriell verksamhet i övrigt. Arbetarskyddsfonden använder ungefär 20 milj. kr. årligen till forskning och utveckling inom detta område. STU har ca 200 miljoner, statens råd för samhällsforskning 10 miljoner och statens råd för byggnadsforskning 35 miljoner. Även om siffrorna inte är helt färska ger de ändå ett begrepp om omfattningen. Universitet och högskolor disponerar årligen över 1 miljard till forskningsändamål.

Den situation som råder inom arbetsmiljöns område kräver starkt ökade resurser. Yrkesskadestatistiken, som jag inledningsvis berörde, är tyvärr djupt lögnaktig. Med täta mellanrum kommer larmrapporter om "nya" arbetsmiljöfaror, där det anses att klara samband föreligger mellan sjukdom-dödsfall och arbetsmiljö. Dessa fall finns inte med i den av mig tidigare återopade yrkesskadestatistiken. Det är bara att konstatera att det finns ett otal för oss okända hälsorisker ute på arbetsplatserna.

Mot bakgrunden av de svåra arbetsmiljöproblem som finns i arbetslivet är det förvånande att utskottet har ägnat dessa frågor så litet intresse, om nu detta kan utläsas av det utrymme frågorna fått i utskottets betänkande.

I motionen 1975/76:1396 har vi yrkat att riksdagen hos regeringen begär förslag om förstärkning av resurserna på det arbetsvetenskapliga området. Utskottet har hävdatt att regeringens förslag i budgetpropositionen innebär en sådan förstärkning och avstyrker med hänsyn härtill motionens yrkande. Därefter understryker utskottet vikten av en fortsatt successiv förstärkning av resurserna på området.

Utskottets behandling är lakonisk. Man har inte orkat redogöra för vad det är för verklig förstärkning av resurserna som föreslås. Någon avstämning mot föreliggande behov finns inte. Någon diskussion om nödvändigheten av att bygga upp arbetsvetenskapen som en tvärvetenskap förs inte. Här skall bara påvisas att inom området kemiska ämnen och substanser, kopplat till produktkontroll, rör forskningen så vida fält som bl. a. yrkesmedicin, yrkeshygien, biokemi, fysiologi, genetik m. m.

När det gäller ergonomi, arbetsorganisation och metodutformning har utvecklingen av kunskaperna inom arbetsmiljöområdet varit baserad på

forskning som växt fram inom psykologi, sociologi, fysiologi, medicinsk stressforskning m. m.

Arbetsvetenskaplig inriktning krävs sålunda inom så gott som alla vetenskapliga ämnesområden för att uppnå en täckning av arbetsmiljöns olika problem. Det är därför av utomordentlig betydelse att den utbyggnad av arbetsforskningen som bl. a. Landsorganisationen har krävt inom teknik, medicin, samhällsvetenskap och matematik-naturvetenskap snarast förverkligas.

Herr talman! Vi står mitt uppe i en intensiv arbetsmiljödebatt. Löntagarnas självklara rätt att få sina arbetsmiljöproblem lösta ifrågasätts i dag inte av någon. Därför borde forskningen på detta område nu starkt prioriteras. Tyvärr delar inte utskottet denna mening.

I juni håller Landsorganisationen kongress. Dessa frågor kommer att ägnas stor uppmärksamhet där. Vi är inte nöjda med behandlingen av de arbetsvetenskapliga frågorna. Jag hävdar att löntagarnas krav på en kraftig utveckling av resurserna på detta område är det mest angelägna krav som vi i detta hus har att tillgodose.

Debatten om arbetslivsforskningen kommer att fortsätta. Så småningom kanske den också leder till beslut om ökade resurser.

I detta anförande instämde fröken Engman samt herrar Ulander, Henrikson, Lekberg, Karlsson i Ronneby, Johansson i Arvika, Westberg i Hofors, Häll och Andersson i Storfors (samtliga s).

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Herr Sivert Andersson i Stockholm påpekade att det inte var så många rader som i betänkandet hade ägnats det arbetsvetenskapliga området. Låt mig först rent generellt säga att det aldrig i utbildningsutskottets betänkanden råder något samband mellan antalet rader i betänkandet och den vikt utskottet fäster vid de frågor som behandlas i betänkandet.

Vidare finns det en rad på s. 28 i betänkandet som herr Sivert Andersson skall titta på. Utskottet erinrar där om att chefen för arbetsmarknadsdepartementet har anmält sin avsikt att senare under riksmötet lägga fram förslag om förstärkning av den beteendevetenskapliga arbetslivsforskningen. Det föreligger nu en proposition på detta område som behandlas i annat utskott. I den föreslås att riksdagen skall inrätta ett särskilt forskningsinstitut kallat Centrum för arbetslivsfrågor. Det är en avsevärd satsning på detta forskningsområde av det slag som herr Sivert Andersson nu efterlyser.

Jag vill understryka att vi inom utbildningsutskottet fäster den största vikt vid att forskningsresurserna successivt byggs ut, så att den lagstiftning som finns på arbetslivets olika områden skall kunna få det forskningsstöd den behöver.

Herr talman! Under debatten tidigare i dag har vi diskuterat kvaliteten i högskoleutbildningen. Jag hade på grund av kammarens arbetsordning

ingen möjlighet att begära ordet när herr Thorsten Larsson i Staffanstorp hade yttrat sig. Men i ett tidigare inlägg hade herr Nordstrandh sagt att han inte hyste någon tilltro till de s. k. organisationsbyråkrater och regeringens tänkare som satt i H 75 och i de regionala kommittéerna. Liit pressad tog herr Nordstrandh sedan tillbaka en liten del av detta och sade att det omdömet inte gällde herr Thorsten Larsson. Om det gällde alla de andra framgick inte av inlägget.

Nu ber jag att med talmannens tillstånd få fråga herr Thorsten Larsson: Är det herr Thorsten Larssons uppfattning att de andra medlemmarna i H 75 fäster avseende vid en hög kvalitet i högskoleutbildningen?

Herr SIVERT ANDERSSON i Stockholm (s).

Herr talman! Det var glädjande att höra att utskottets ordförande fäster betydligt större avseende vid arbetslivsforskningen än vad man kan utläsa av skrivningen i utskottets betänkande.

När det gäller den anvisning till innanläsning på s. 28 i betänkandet som jag fick vill jag säga att jag tvivlar på att statens övertagande av Arbetsgivareföreningens ekonomiska ansvar för PA-rådet kommer att innebära någon väsentlig utveckling av de krav som vi ställer på detta område. Jag tror att det är att sätta ambitionerna alldeles för lågt.

Det är min bestämda uppfattning att detta är ett av de allra viktigaste områdena och att det i framtiden måste prioriteras. Efter att ha lyssnat till debatten om utskottets betänkande noterar jag med viss förundran att man här diskuterar 40-poängsutbildning i kvinnofrågor, bokbinderier och annat. Den stora frågan är, som jag ser det, att få fram en forsknings- och utvecklingsverksamhet när det gäller människors liv och hälsa.

Herr LARSSON i Staffanstorp (c):

Herr talman! Herr Alemyr ställde en fråga till mig om mitt intryck från H 75 av den betydelse som övriga ledamöter fäster vid hög kvalitet i utbildningen. Jag har funnit att H 75 är en församling som verkligen gör så stora ansträngningar som möjligt för att nå hög kvalitet i utbildningen. Jag kan tala om för kammaren att förslaget till högskolelag och förordningar, som nu har skickats ut på remiss, har föregåtts av många och långa överläggningar.

Bland ledamöterna i H 75 finns universitetskansler Löwbeer, professorn vid Göteborgs universitet, överdirektör Sköld, studentkårsrepresentanter osv. – alla stora organisationer i detta land är företrädde. Jag är övertygad om att alla dessa ledamöter är besjälade av viljan att åstadkomma en kvalitativt god utbildning.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! När U 68 startade sitt arbete och fortsatte det under flera år var det huvudsakligen organisations-, dimensions- och intagningsfrågorna som utredningen sysselsatte sig med. Frågan om undervisningsformerna, undervisningssättet, lärarkompetensen, forskningen – vilka

frågor inneslutits i begreppet kvalitet – behandlades i ringa utsträckning alltifrån U 68 över sommarberedningen fram till H 75 där vi nu är.

Jag har tidigare i dag pläderat för att frågan om undervisningens kvalitet skall vara med i de överväganden som görs och det arbete som f. n. utförs i H 75 och i de regionala kommittéerna. Vi har i en motion från moderata samlingspartiet bett om att synpunkten på kvaliteten och dess roll i universitetsundervisningen skall bringas till H 75:s kännedom för beaktande i arbetet. Och om nu kvalitetsaspekterna verkligen spelar en mycket stor roll i kommitténs arbete – vilket jag inte har någon anledning att betvivla när det här sägs – kan jag inte finna annat än att vårt motionskrav är uppfyllt. Men sedan återstår att se om kvalitetsaspekterna har fått den behandling som de nu påstås ha fått.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Nu står det väl alldeles klart att herr Nordstrandhs yrkande om bifall till reservationen I är fullständigt meningslöst.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Herr Alemyr är nu ute med knallpulverpistolen igen i tron att han dödar med den.

I vår motion tar vi inte bara upp frågan om kvaliteten – vi framför också synpunkter på organisationsformerna, på dimensioneringen, på intagningsbegränsningen och på intagningsformerna. Dessa synpunkter vill vi ha framförda till H 75. Yrkandet om bifall till reservationen är alltså ingalunda meningslöst. Det är vår enda möjlighet att få vår åsikt i dessa frågor framförd. Jag erinrar än en gång om att i H 75 saknar moderata samlingspartiet parlamentarisk representation.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Även om herr Nordstrandh känner sig skrämmd, är det inte herr Nordstrandh jag avser att döda. Det är hans meningslösa argument.

Herr NORDSTRANDH (m):

Mina argument fortsätter att leva med ytterligare kraft, men jag förmodar att herr Alemyr sticker upp igen för att försöka döda dem. Gör han inte det, förutsätter jag att de lever.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten I

M o m . I

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr I av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 101

Onsdagen den
7 april 1976

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 1 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 264
Nej - 42

M o m . 2-4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av fru Lantz, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 1 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av fru Lantz.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 291
Nej - 13

M o m . 6-20

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 21

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av fru Lantz, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 1 mom. 21 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av fru Lantz.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 292

Nej - 14

Mom. 22-35

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 36, 37 och 43

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av fröken Hörlén, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Molin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 1 mom. 36, 37 och 43 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av fröken Hörlén.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Molin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 276

Nej - 29

Mom. 38-42 och 44-62

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 63 och 64

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av fröken Hörlén, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Molin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 1 mom. 63 och 64 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av fröken Hörlén.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Molin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 276

Nej - 29

Nr 101

Onsdagen den
7 april 1976

*Vissa anslag inom
socialdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Mom. 65 och 66

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkterna 2-13

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 10 Vissa anslag inom socialdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs socialutskottets betänkande 1975/76:30 med anledning av i propositionen 1975/76:100 gjorda framställningar inom socialdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställdes särskilda yrkanden.

Punkten 7 (Länsläkarväsendet)

Regeringen hade i propositionen 1975/76:100 bilaga 7 (socialdepartementet) under punkten E 4 (s. 77 och 78) föreslagit riksdagen till Länsläkarväsendet för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 13 678 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna 1975/76:748 av fru Anér (fp) och herr Sellgren (fp), vari hemställdes såvitt här var i fråga, att riksdagen uttalade sig för inrättandet av immigrantläkartjänster enligt vad som i motionen föreslagits, samt

1975/76:1290 av fröken Pehrsson (c) och fru Nilsson i Kristianstad (c).

Utskottet hemställde

1. beträffande konsultläkare för invandrare att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:748, såvitt här var i fråga,

2. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975/76:1290 till Länsläkarväsendet för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 13 678 000 kr.

Reservation hade avgivits

1. beträffande konsultläkare för invandrare av herr Romanus (fp) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:748 såvitt här var i fråga gav regeringen till känna vad reservanten anfört i frågan.

Punkten 10 (Bidrag till familjerådgivning m. m.)

Regeringen hade under punkten F 2 (s. 97 och 98) föreslagit riksdagen att till Bidrag till familjerådgivning m. m. för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 780 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:567 av fru Swartz m. fl. (fp), vari hemstälts att riksdagen skulle till Bidrag till familjerådgivning m. m. för budgetåret 1976/77 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 120 000 kr. förhöjt anslag av 900 000 kr. för ytterligare bidrag åt S:t Lukasstiftelsen, och

1975/76:756 av fröken Hörlén m. fl. (fp).

Utskottet hemställde

1. beträffande inrättande av en forskar- och lärartjänst i pastoralpsykologi att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:756,

2. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975/76:567 till Bidrag till familjerådgivning m. m. för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 780 000 kr.

Reservation hade avgivits

2. beträffande inrättande av en forskar- och lärartjänst i pastoralpsykologi och beträffande medelsanvisningen av herr Romanus (fp) som ansett

dels att utskottets yttrande i fråga om motiveringen till mom. 1 i hemställan skulle ha av reservanten angiven lydelse,

dels att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:567 och med anledning av regeringens förslag till Bidrag till familjerådgivning m. m. för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 900 000 kr.

Punkten 15 (Akademiska sjukhuset i Uppsala: Avlöningar till läkare)

Regeringen hade under punkten G 3 (s. 117-123) föreslagit riksdagen att bemyndiga regeringen att godkänna överenskommelse mellan staten och Uppsala läns landstingskommun om inrättande av ett patologiskt och ett kliniskt mikrobiologiskt centrallaboratorium vid akademiska sjukhuset i Uppsala, att bemyndiga regeringen att vid akademiska sjukhuset i Uppsala inrätta två tjänster som överläkare i SKe 50 samt till Akademiska sjukhuset i Uppsala: Avlöningar till läkare för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 85 336 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:269 av herr Ahlmark m. fl. (fp), vari såvitt här var i fråga hemstälts att riksdagen hos regeringen begärde förslag till inrättande av en reumatologisk klinik vid akademiska sjukhuset i Uppsala,

1975/76:1220 av herr Alsén m. fl. (s), vari hemstälts att riksdagen hos regeringen begärde att de i motionen påtalade problemen i vad avsåg

Onsdagen den
7 april 1976

*Vissa anslag inom
socialdepartemen-
tets verksamhets-
område*

läkarsituationen vid akademiska sjukhuset blev föremål för översyn, och 1975/76:1302 av fru Troedsson m. fl. (m, c, fp), vari hemställt att riksdagen beslutade att en biträdande överläkartjänst vid vardera kvinnokliniken, barnmedicinska kliniken och lungkliniken vid akademiska sjukhuset förändrades till överläkartjänster.

Utskottet hemställde

1. beträffande inrättande av en reumatologisk klinik att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:269, såvitt här var i fråga,
2. beträffande översyn av läkarorganisationen att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1220,
3. att riksdagen bemyndigade regeringen att godkänna överenskommelse mellan staten och Uppsala läns landstingskommun om inrättande av ett patologiskt och ett kliniskt mikrobiologiskt centrallaboratorium vid akademiska sjukhuset i Uppsala,
4. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975/76:1302 skulle
 - a) bemyndiga regeringen att vid akademiska sjukhuset i Uppsala inrätta två tjänster som överläkare i SKe 50,
 - b) till Akademiska sjukhuset i Uppsala: Avlöningar till läkare för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 85 336 000 kr.

Reservationer hade avgivits

3. beträffande inrättande av en reumatologisk klinik av herr Romanus (fp) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:269, såvitt här var i fråga, hos regeringen begärde förslag om inrättande av en reumatologisk klinik vid akademiska sjukhuset i Uppsala,
4. beträffande översyn av läkarorganisationen av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1220 hos regeringen begärde en översyn av läkarorganisationen vid akademiska sjukhuset i Uppsala,
5. beträffande medelsanvisningen m. m. av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motionen 1975/76:1302 skulle
 - a) bemyndiga regeringen att vid akademiska sjukhuset i Uppsala inrätta fem tjänster som överläkare i SKe 50,
 - b) till Akademiska sjukhuset i Uppsala: Avlöningar till läkare för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 85 366 000 kr.

Punkten 27 (Bidrag till driften av särskolor m. m.)

Regeringen hade under punkten K 4 (s. 181 och 182) föreslagit riks-

Onsdagen den
7 april 1976

*Vissa anslag inom
socialdepartemen-
tets verksamhets-
område*

dagen att till Bidrag till driften av särskolor m. m. för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 238 200 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1975/76:383 av herr Ahlmark m. fl. (fp), vari såvitt här var i fråga hemställt att riksdagen anvisade till Bidrag till driften av särskolor m. m. (K 4) ett i förhållande till regeringens förslag med 5 300 000 kr. förhöjt förslagsanslag för vuxenundervisning av psykiskt utvecklingsstörda.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975/76:383, såvitt här var i fråga, till Bidrag till driften av särskolor m. m. för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 238 200 000 kr.

Reservation hade avgivits

6. beträffande medelsanvisningen såvitt avsåg undervisningen av vuxna psykiskt utvecklingsstörda av herr Romanus (fp) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:383 såvitt här var i fråga samt med anledning av regeringens förslag till Bidrag till driften av särskolor m. m. för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 243 500 000 kr.

Punkten 28 (Bidrag till handikapporganisationer)

Regeringen hade under punkten K 5 (s. 182 och 183) föreslagit riksdagen att till Bidrag till handikapporganisationer för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 5 500 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:1248 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställt att under punkten K 5 Bidrag till handikapporganisationer bidraget till handikapporganisationernas allmänna verksamhet höjdes med 3 000 000 kr. till 7 500 000 kr. för budgetåret 1976/77,

1975/76:1278 av herr Mattsson i Lane-Herrestad (c), vari hemställt att riksdagen till Bidrag till handikapporganisationer för budgetåret 1976/77 anvisade ett reservationsanslag av 6 500 000 kr., samt

1975/76:1285 av fru Nilsson i Kristianstad (c) och fröken Pehrsson (c), vari hemställt att riksdagen beslutade

a) att vid behandlingen av propositionen 1975/76:100, bilaga 7, punkten K 5, Bidrag till handikapporganisationer, för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 6 500 000 kr.,

b) att Handikappförbundens Centralkommitté (HCK) fr. o. m. budgetåret 1977/78 tilldelades ett särskilt statsanslag.

Nr 101

Onsdagen den
7 april 1976

*Vissa anslag inom
socialdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975/76:1248, motionen 1975/76:1278 samt motionen 1975/76:1285 i motsvarande del till Bidrag till handikapporganisationer för budgetåret 1976/77 anvisade ett reservationsanslag av 5 500 000 kr.,

2. beträffande ett särskilt anslag fr. o. m. budgetåret 1977/78 till Handikappförbundens Centralkommitté att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1285 i motsvarande del.

Reservation hade avgivits

7. beträffande medelsanvisningen av fru Marklund (vpk) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1248 och med anledning av motionen 1975/76:1278 och motionen 1975/76:1285 i motsvarande del samt regeringens förslag till Bidrag till handikapporganisationer för budgetåret 1976/77 anvisade ett reservationsanslag av 7 500 000 kr.

Punkten 33 (Utbyggande av akademiska sjukhuset i Uppsala)

Regeringen hade under punkten II 9 (s. 197–205) föreslagit riksdagen att bemyndiga regeringen att besluta om byggnadsarbeten för utbyggande av akademiska sjukhuset i Uppsala inom de kostnadsramar som förordats i propositionen samt att till Utbyggande av akademiska sjukhuset i Uppsala för budgetåret 1976/77 anvisa ett investeringsanslag av 6 130 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1975/76:1221 av herr Alsén m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om skyndsam projektering av en ny kvinnoklinikbyggnad vid akademiska sjukhuset i Uppsala.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975/76:1221 skulle

1. bemyndiga regeringen att besluta om byggnadsarbeten för utbyggande av akademiska sjukhuset i Uppsala inom de kostnadsramar som förordats i propositionen,

2. till Utbyggande av akademiska sjukhuset i Uppsala för budgetåret 1976/77 anvisa ett investeringsanslag av 6 130 000 kr.

Punkten 35 (Statens bosättningslånefond)

Regeringen hade under punkten IV 3 (s. 214–219) föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer och grunder för bosättningslån som angetts i propositionen samt att till Statens bosättningslånefond för budgetåret 1976/77 anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:747 av fröken Andersson m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen skulle besluta att bosättningslån ur statens bosättningslånefond fick beviljas också ensamstående som skaffat egen bostad,

1975/76:1293 av fröken Rogestam m. fl. (c, m, fp), vari hemställts att riksdagen beslutade att vidga kretsen av låneberättigade till att omfatta ensamstående studerande samt nyutexaminerade studerande,

1975/76:1308 av herr Wictorsson m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen gav regeringen till känna vad som i motionen anförts om lägsta inkomstgräns, sociala hänsynstaganden och vissa grupper av ensamstående i samband med den statliga bosättningslånegivningen, samt

1975/76:2070 av fru Fränkel (fp) och herr Jonsson i Mora (fp), vari hemställts att riksdagen beslutade att även ensamstående utan barn skulle kunna få bosättningslån.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionerna 1975/76:747, 1975/76:1293, 1975/76:1308 och 1975/76:2070 godkände de riktlinjer och grunder för bosättningslån som angetts i propositionen,

2. att riksdagen till Statens bosättningslånefond för budgetåret 1976/77 anvisade ett investeringsanslag av 5 000 000 kr.

Reservation hade avgivits

8. beträffande kretsen av låneberättigade av herr Romanus (fp) och fröken Andersson (c) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa att riksdagen skulle

a) med bifall till motionerna 1975/76:747 och 1975/76:2070 samt med anledning av motionen 1975/76:1293 och motionen 1975/76:1308 i motsvarande del ge regeringen till känna vad reservanterna anförts om kretsen av låneberättigade beträffande bosättningslån,

b) med avslag på motionen 1975/76:1308 i motsvarande del godkänna de riktlinjer och grunder för bosättningslån som angetts i propositionen, i den mån dessa inte behandlats under a).

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! Socialutskottets betänkande nr 30 behandlar flera olika avsnitt av det sociala området. Jag skall bara helt kort beröra några punkter.

I anslutning till frågan om universitetssjukhusens anslag har utskottet behandlat en lång rad motioner som gäller ytterligare läkartjänster på olika områden. Av olika skäl har utskottet inte kunnat biträda dessa motioner. Men det finns ett par motioner som gäller läkartjänster vid Akademiska sjukhuset i Uppsala som vi från moderat håll har reserverat oss till förmån för.

Det gäller för det första motionen 1975/76:1302 av fru Troedsson m. fl.

Onsdagen den
7 april 1976

*Vissa anslag inom
socialdepartemen-
tets verksamhets-
område*

där det yrkas att en biträdande överläkartjänst vid vardera kvinnokliniken, barnmedicinska kliniken och lungkliniken vid Akademiska sjukhuset i Uppsala förändras till överläkartjänster. Kostnaderna för dessa förändringar skulle inskränka sig till 45 000 kr., men en tredjedel av beloppet är redan reserverat varför den ytterligare kostnaden blir endast 30 000 kr. Vi förordar de här förändringarna mot bakgrund av att Akademiska sjukhuset är missgynnat vad beträffar överläkartjänster jämfört med omkringliggande sjukhus. Det står ju klart att det snarare borde vara motsatsen vid ett undervisningssjukhus.

De tjänster det här är fråga om har också tillstyrkts av socialstyrelsen. I fråga om tjänsten vid kvinnokliniken tillstyrktes den i ett yttrande under ett tidigare år. Jag yrkar bifall till reservationen 5 i utskottets betänkande.

Reservationen 5 har också ett samband med reservationen 4. Där har herr Carlshamre och jag reserverat oss till förmån för en motion av herr Alsén m. fl. som begär en översyn av läkarorganisationen vid Akademiska sjukhuset.

Både i herr Alséns motion och i den tidigare berörda motionen av fru Troedsson görs en jämförelse mellan läkartätheten vid Akademiska sjukhuset och läkartätheten vid Karolinska sjukhuset sådan den redovisats av socialstyrelsen. Det finns inte den minsta anledning att tro att det är någon läkare för mycket vid Karolinska sjukhuset – snarare tvärtom. Så mycket allvarigare är det då att vare sig man jämför antalet läkare per vårdplats, per tusen vård dagar eller per hundra besök i öppenvård finner man att antalet läkare är lägre vid akademiska sjukhuset i Uppsala än vid Karolinska sjukhuset. Om man jämför antalet läkare per hundra intagna enligt den redovisade statistiken finner man att skillnaden är ännu större: 1,03 vid Karolinska sjukhuset mot bara 0,58 vid akademiska sjukhuset.

När det gäller övrig sjukvårdspersonal visar statistiken en liknande tendens, dock inte fullt så markerad.

Läkartjänster har inte inrättats vid Akademiska sjukhuset i Uppsala i den takt som sjukhuset byggts ut i, och arbetsbördan för läkarna där blir då givetvis större. Det i sin tur gör att det blir svårare att behålla läkare. Detta kan få konsekvenser både för sjukvården och för utbildningsverksamheten vid sjukhuset. Herr Carlshamre och jag har blivit övertygade om att det är nödvändigt att riksdagen hos regeringen begär en översyn av läkarorganisationen vid Akademiska sjukhuset i Uppsala, och jag yrkar bifall till reservationen 4, där vi har föreslagit detta.

I fråga om övriga delar av föreliggande betänkande har vi i rån moderata samlingspartiets sida inte funnit skäl att reservera oss.

Jag vill uttrycka särskild tillfredsställelse över att utskottet står enigt när det gäller anslaget J 7, Bidrag till Länkrörelsen m. m. Utskottet har enats om att räkna upp detta anslag med 300 000 kr. Anledningen är att olika frivilligorganisationer har fått en alltmer omfattande verksamhet. Det gäller DKSN:s arbete för råd och hjälp i alkohol- och narkotikafrågor

och verksamheten inom Lewi Pethrus stiftelse för filantropisk verksamhet. Men även andra organisationer har tillkommit, och för att ge möjlighet till ett bättre stöd för sådana verksamheter har utskottet alltså beslutat att föreslå denna höjning av anslaget.

Tack vare den här mer välvilliga behandlingen av frivilligorganisationerna har vi kunnat avstå från att hemställa om bifall till motionsyrkandet, nämligen att hela anslaget skall stå öppet för alla bidragssökande och fördelas på grundval av inkomna ansökningar. Jag är tacksam och glad för att vi nått enighet på denna punkt.

Till sist vill jag ta upp en fråga som gäller tryggheten för äldre och handikappade.

Jag har i en motion framhållit att tryggheten för åldringar och handikappade i den egna bostaden kan förbättras om larmsystem med aktiv eller passiv utlösningssystem installeras. Jag menar att en omfattande utprovning och utvärdering av olika larmsystem med det snaraste bör göras i socialstyrelsens regi.

Eftersom socialstyrelsen nu avser att ta initiativ till försöksverksamhet, som skall ligga till grund för vägledande information beträffande trygghetslarm, förutsätter utskottet att motionens krav kommer att tillgodoses.

Jag vill bara tillfoga att jag hoppas att den här utprovningen startar med det snaraste. Larmsystem är ett sätt att göra livet tryggare för äldre och handikappade. Den möjligheten bör tas till vara i största möjliga utsträckning. Men det är också viktigt att alla kan få tillgång till saklig information om fördelar och eventuella nackdelar med olika system. Därför bör utvärderingen ske snarast.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 4 och 5 och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! De delar av socialhuvudtiteln som vi nu behandlar är de minst omstridda. Vid andra tillfällen tar vi upp familjepolitiken och barnomsorgen. Där finns det större motsättningar. I huvudsak har vi inom socialutskottet kunnat bli överens om de frågor som behandlas i detta betänkande.

Jag är med på fem reservationer, och jag kommer att tala om tre av dessa. Reservationen 1 om invandrarläkare kommer herr Sellgren senare att motivera, och reservationen 2 angående S:t Lukasstiftelsen kommer fru Swartz att tala för.

Jag vill emellertid först peka på några punkter, där utskottet har blivit enigt och gör betydelsefulla uttalanden, som kompletterar eller i något fall ändrar i förhållande till regeringens budgetförslag. Den första gäller den konferens som regeringen tänker ha med Pensionärernas riksorganisation. Naturligtvis kan man säga att regeringen själv väljer vem som

Onsdagen den
7 april 1976

*Vissa anslag inom
socialdepartemen-
tets verksamhets-
område*

skall inbjudas. Men när man nu i budgeten har berättat om denna konferens och talat om att man tänker inbjuda bara den ena av de två riksomfattande pensionärsorganisationerna, fann utskottets majoritet det så pass utmanande, att utskottet ändå vill göra ett uttalande om saken. Det kan inte vara rimligt att man missgynnar de pensionärer som har valt att ansluta sig till den andra organisationen, även om den nu skulle vara något mindre. Utskottet uttalar att båda organisationerna bör inbjudas. Jag utgår från att socialministern kommer att följa utskottets råd i denna fråga.

Den andra punkten gäller anslaget till Föreningen Adoptionscentrum, där utskottet har enats om att göra en ytterligare höjning med 50 000 kr. utöver regeringens förslag. Jag ser det som ett erkännande av att denna förening utför ett mycket värdefullt arbete för de människor som vill adoptera barn från utlandet, och därmed för hela samhället. Man skulle naturligtvis kunna önska sig att anslagshöjningen vore ännu större, eftersom beslutet innebär att föreningen ändå tvingas höja sina avgifter. Vår strävan bör vara att adoption av barn från ett annat land inte skall vara förbehållet dem som har höga inkomster. Jag har emellertid ansett det vara värdefullt att vi här har fått ett enigt uttryck för uppskattningen av denna organisations arbete och för tankegången att man skall försöka göra det möjligt för människor från olika grupper i samhället att adoptera barn från andra länder. Därför har jag anslutit mig till förslaget. Jag ser det som en framgång för den motion som jag har varit med om att väcka.

På s. 10 i betänkandet gör utskottet beträffande barnolycksfall ett värdefullt uttalande, "Utskottet förutsätter emellertid att vid den fortsatta behandlingen av barnmiljöutredningens betänkande man beaktar behovet att precisera vilket organ som skall ha huvudansvaret för bevakningen av barnsäkerhetsfrågorna, såväl på riksplanet som lokalt." Jag kan tillägga, att när det gäller den riksomfattande verksamheten mot barnolycksfall är det naturligt att socialstyrelsen och i första hand dess lek-miljöråd får huvudansvaret. Men det viktiga är att inte något organ har ett övergripande ansvar, så att man t. ex. får en bättre registrering av barnolycksfall och en samordning av insatserna för att förebygga barnolycksfall. På det lokala planet är det naturligt att barnavårdsnämnden eller sociala centralnämnden får ansvaret.

Det har väckts åtskilliga motioner om en ganska liten grupp av sjuka, nämligen barn med cystisk fibros. Att de kommer nu, beror på att motionärerna känner oro för att de framsteg som gjorts skulle äventyras och att resurserna för vård av cystisk fibros inte längre skulle vara desamma, därför att den läkare som har sysslat med denna sjukdom skulle ägna sig åt annat. Därför är det också här viktigt att utskottet stryker under hur angeläget det är med stöd till forskningen kring och utvecklingen av vården av patienter med cystisk fibros. Frågan är under behandling i regionsjukvårdsutredningen, men utskottet understryker att CF-vårdens organisation bör behandlas skyndsamt. Därför behöver riks-

dagen inte göra någonting nu, men jag hoppas att de som utför utredningsarbetet tar del av socialutskottets uttalande. Även om det är en liten grupp, är det mycket hårt drabbade människor det här gäller. Det är viktigt att man inte slarvar bort det kunnande som finns i dag, och att man fortsätter att utveckla vården så att dessa barn kan få en tryggare uppväxt.

En annan punkt, där utskottet har blivit ense, är anslaget till Länkrörelsen m. m. Vi har kunnat enas om att höja det anslaget med 300 000 kr. utöver vad regeringen föreslagit. Herr Hyltander, som står på talarlistan, skall ytterligare kommentera den frågan. Det är med anledning av hans motion som utskottet framför sitt förslag.

Vad jag möjligen skulle vilja fråga om, eftersom vi har socialministern här, rör narkomanvården i stort, näen också i viss utsträckning vården av alkoholskadade. Socialutskottet har tidigare begärt en översyn av alla statsbidrag på området. Nu får vi förslag om en viss höjning, och det hälsar jag med tillfredsställelse, men vad har hänt med översynen av statsbidragsreglerna? När kan man vänta sig att den redovisas för riksdagen?

Jag skall slutligen bara helt kort kommentera de tre reservationer som jag är med på, utöver nr 1 och 2.

Reumatism är en stor folksjukdom, kanske vår allra största. Man räknar med att bara ledgångsreumatikerna är ungefär 225 000. Tar man med andra former av reumatism kommer man upp till ett ännu större antal. Om man försöker avgränsa de svårare fallen, kanske man kan säga att ungefär 150 000 personer lider av kronisk ledgångsreumatism och att fler än 30 000 är i behov av sjukhusvård.

Det önskemål man oftast får höra vid kontakter med reumatiker är att det skall finnas specialistvård, därför att det är bara läkare och annan sjukvårdspersonal som är speciellt tränad att ta hand om reumatiker som kan ge en vård som i alla avseenden tar hänsyn till patienternas ofta mycket smärtsamma situation. Vi vet att man räknar med ett behov av specialistkompetenta reumatologer på 150, och att vi i dag har ungefär 30 utbildade läkare i denna specialitet.

Det är uppenbart att det behövs ytterligare utbyggnad av utbildningen. Vi föreslår i en partimotion från folkpartiet ytterligare en klinik för utbildning av läkare i reumatologi vid Akademiska sjukhuset i Uppsala. Det yrkandet framförs i reservationen 3, och jag ber att få yrka bifall till den. Vi kan inte avvakta längre nu. Även om det så småningom blir en permanent lösning, bör man omedelbart kunna gå i författning om att bygga upp en provisorisk klinik.

De utvecklingsstörda är tyvärr också en mycket stor grupp. Vården av de utvecklingsstörda har kommit in i nya banor, där anpassningen till normalt liv i dag går mycket längre än tidigare. Därför är det viktigt att den stora gruppen av vuxna utvecklingsstörda inte glöms bort, utan att de också kan få del av en utveckling och träning som ger dem denna chans. Därför är vuxenutbildningen för utvecklingsstörda så viktig. På

Onsdagen den
7 april 1976

*Vissa anslag inom
socialdepartemen-
tets verksamhets-
område*

detta område har försöksverksamhet bedrivits ända sedan 1970/71. Under senare år har skolöverstyrelsen föreslagit att verksamheten skall göras permanent. Man har också begärt att den skall få långt större resurser än vad som i dag är aktuellt.

Nu hänvisar man i propositionen till att detta kommer att utredas ytterligare av den kommitté, som skall syssla med vissa folkbildningsfrågor. Det vill jag inte motsätta mig, men i varje fall bör man ge ökade resurser redan nu för detta ändamål. Som föreslås i reservationen 6 bör anslaget räknas upp med 5,3 miljoner utöver regeringens förslag. Utan att man binder formerna bör det vara möjligt att ge verksamheten utökad omfattning. Det är inte rimligt att denna grupp skall få vänta ännu längre på vuxenutbildning. Tiden går och chansen för många att få sådan utbildning kanske försitts under allt detta utredande. Man får inte låta den omständigheten, att man inte för all framtid har löst vissa organisatoriska frågor, stå i vägen för den utbildning som de utvecklingsstörda kan tillgodogöra sig.

Därför ber jag att få yrka bifall också till reservationen 6.

I reservationen 8 föreslår Karin Andersson och jag att man skall utvidga möjligheterna att erhålla bosättningslån också till ensamstående. Naturligtvis med den sociala prövning som gäller för övriga kategorier. Det är ju en riktig tendens i vårt samhälle att vi går ifrån kravet på ett visst civilstånd eller en viss samlevnadsform för att man skall få tillgodogöra sig olika förmåner. De faktiska behoven skall vara avgörande. Därför har vi stött tanken att även ensamstående skall kunna få bosättningslån. Jag tror att Karin Andersson kommer att utveckla skälen för detta ytterligare. Jag vill bara peka på att det önskemål som har framförts om att också homosexuella samlevande skulle kunna få bosättningslån, skulle kunna tillgodoses genom bifall till reservationen 8. Vi säger där att lån skall kunna utgå även när två ensamstående skaffar sig gemensam bostad.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till de reservationer där mitt namn finns med.

Fröken ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag vill bara säga några ord om reservationen 8, den som Gabriel Romanus talade om allra sist och som gäller de statliga bosättningslånen.

I budgetpropositionen föreslås vissa förändringar i denna låneverksamhet. De är föranledda av en beställning som riksdagen gjorde 1973 på förslag av socialutskottet. Resultatet av den beställningen blev att bosättningslåneutredningen tillsattes för en allsidig översyn av verksamheten med de statliga bosättningslånen.

Anledningen till att socialutskottet beställde denna översyn var bl. a. att man i utskottet diskuterat att lånerätten skulle utvidgas också till ensamstående. Detta hade bl. a. föreslagits av ungdomsbostadsutredningen. Utskottet hade vid det tillfället också att behandla ett flertal motioner med samma yrkande.

Bosättningslåneutredningen lade år 1975 fram sitt betänkande Bättre bosättning för flera, vari utredningen föreslog en utvidgning av kretsen låneberättigade. Det föreslogs att lån i vissa fall skulle kunna beviljas – utöver till familjer och ensamstående med barn – även till ensamstående utan barn. Man ansåg dock inte att lån skulle utgå generellt till alla ensamstående. Utredningen nämnde ensamstående handikappade, och vidare påpekade utredningen: "Lån bör kunna beviljas ensamstående utan barn i samband med en rehabiliteringsperiod efter sjukdom eller vård på anstalt om skäl talar härför. Det skall då vara fråga om en planerad rehabilitering som bygger på insatser från samhällets sida. Lån bör vidare kunna utgå till dem, som på grund av arbetsmarknadsförhållandena måste flytta och därvid är berättigade till flyttningsbidrag enligt 30 § arbetsmarknadskungörelsen – – –. Andra som bör kunna få lån är de som på grund av särskilda omständigheter gör sitt inträde i arbetslivet ovanligt sent och därvid lämnar ett med föräldrar eller andra släktingar gemensamt hem."

I budgetpropositionen har föredragande statsrådet föreslagit att man utvidgar kretsen av låneberättigade till att gälla ensamstående endast i de fall där den sökande är handikappad. Däremot har man inte tagit med de övriga ensamstående som utredningen föreslog.

I reservationen 8 pekar vi reservanter på de grupper som utredningen föreslagit och som jag nyss har nämnt. Men det finns också andra situationer där det av sociala skäl kan vara väl motiverat att ge ensamstående utan barn möjlighet till bosättningslån. Jag kan t. ex. nämna de svårigheter som ofta uppstår i samband med en skilsmässa när ena parten måste sätta bo på nytt. Det är dock rätt svårt att definiera varje situation där sociala skäl borde berättiga till lån. Därför har vi ansett att lånemöjligheten skall stå öppen för alla som bevisligen skaffar egen bostad. Men självfallet skall – Gabriel Romanus sade det nyss – varje prövning ske med utgångspunkt i de allmänna sociala riktlinjer som har angetts i propositionen. Vi vill inte att det skall finnas andra prövningsgrunder. Det föreslås nu att denna prövning skall göras av kommunens sociala myndigheter, vilket bör leda till att det blir en riktig prövning från sociala synpunkter.

Jag tror för min del inte att den utvidgning vi föreslår kommer att innebära en särskilt stark ökning av antalet ansökningar. Däremot medför den att de som är i behov av bosättningslån inte skall utestängas från möjligheten att få lån därför att de är ensamstående. Det upplever jag som en rättvisefråga.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 8.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Jag skall uppehålla mig vid punkten 28 i betänkandet, som behandlar frågan om bidrag till handikapporganisationer. I vpk-motionen 1248 föreslås en uppräknig av anslaget till handikapporganisationerna till 7 500 000 kr. Regeringen och utskottet har stannat vid en summa som är 2 milj. kr. lägre.

Onsdagen den
7 april 1976

*Vissa anslag inom
socialdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Storleken på anslaget till handikapporganisationer har också ett direkt samband med hur man ser på organisationernas verksamhet och på hur de skall fylla sin roll i samhället. Handikapporganisationerna är intresseorganisationer och har som en central uppgift att tillvarata sina medlemmars intressen på avgörande områden såsom arbete, ekonomi, social service, bostäder, olika typer av hjälpmedel och hur man kan förflytta sig i vårt samhälle. Organisationerna har alltså mycket stora uppgifter och representerar på många områden grupper som har det ekonomiskt och socialt mycket dåligt ställt och som i många avseenden är eftersatta grupper. Handikappade, oavsett vilket handikapp de har, är ju i det här samhället, som är byggt på konkurrens, effektivitet och lönsamhet, ställda på undantag ekonomiskt, socialt och framför allt kulturellt. De tvingas i det kapitalistiska samhället föra en hård kamp för grundläggande mänskliga rättigheter. Handikapporganisationernas uppgift blir därför att i den intressekampen kämpa för ett ideologiskt-politiskt program i syfte att förändra de handikappades roll i samhället.

Om handikapporganisationerna i det här läget är tvingade att brottas med stora ekonomiska problem och inte kan, som de fackliga intresseorganisationerna, finansiera sin verksamhet via medlemsavgifter – och det kan de inte göra på grund av medlemmarnas dåliga ekonomiska läge – blir organisationerna om inte samhällets bidrag är tillräckliga hänvisade till frivilliga bidrag från enskilda eller organisationer. Följden blir att handikapporganisationerna tvingas att ta hänsyn till bidragsgivarna och därmed också i många fall tona ned sitt ideologiskt-politiska motiv och i stället skjuta fram de rent humanitära frågorna. Det blir naturligtvis en allvarlig reträtt, betingad av ekonomiska aspekter, då vi vet att de handikappades möjligheter till människovärdiga förhållanden förblir politiska frågor.

I det samhällssystem som vi har är de handikappades situation klart otillfredsställande. Det finns också andra som befinner sig i ett liknande läge genom att vara på socialt undantag eller utstötta. Det gäller de arbetslösa och dem som inte klarar arbetslivets och samhällets krav. I det här samhället har vi utvecklat, om jag så får kalla det, en borgerlig humanism för att hjälpa dessa grupper. Denna humanitära hjälp är i och för sig bra, men den hjälper bara för stunden. Det är ju politiska lösningar som behövs för att förändra situationen för de handikappade och även för dem som är socialt diskriminerade. När handikapporganisationer av ekonomiska orsaker tvingas ta emot hjälp av t. ex. Lions eller andra hjälpinsatser som är byggda på den s. k. Röda fjädern-mentaliteten har samhället ett stort ansvar att ta på sig.

Att de borgerliga i kammaren skulle ha några invändningar mot det nuvarande synsättet vad gäller de socialt diskriminerade har jag inga illusioner om. Men jag har litet svårt att förstå att det parti som är så nära lierat med de fackliga intresseorganisationerna, vilka i stora delar för en kamp som liknar handikapporganisationernas, vill ställa handikapporganisationerna i detta svåra läge.

Vi i vpk anser att de handikappade för att effektivt kunna ta till vara de grundläggande intressen som de har måste ha ekonomiska resurser, och detta kan åstadkommas genom bidrag från samhället. Andra bidrag leder till beroendeförhållanden som skadar handikapporganisationernas verksamhet.

Det är från dessa utgångspunkter, herr talman, som jag yrkar bifall till reservationen 7. Denna innebär att handikapporganisationerna skulle få ett med 2 milj. kr. ökat anslag.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c):

Herr talman! Först ett par ord till herr Hagberg i Borlänge när det gäller handikapporganisationerna. Jag vill betyga deras stora insatser och betydelse i samhället. Jag vill också säga att det under årens lopp skett en väsentlig förbättring på det området. Men jag tvivlar starkt på att den ideologi som herr Hagberg här redovisat skulle ge de handikappade några fördelar.

Herr Hagberg nämnde i detta sammanhang bl. a. Röda fjädern-insamlingen. Jag har den uppfattningen att samhället bör ge ett ökat stöd. Men vårt samhälle skulle bli oerhört fattigt, herr Hagberg, om det inte fanns utrymme för den enskilde medborgaren att räcka en hjälpsam hand till sina medmänniskor. Jag tror att det är rätt viktigt om vi vill skapa gemenskap i ett samhälle att det finns en känsla av gemenskap människor emellan.

Jag har svårt att förstå vad som sades om de radioinsamlingar som pågår – jag är själv ordförande i en handikapporganisation som skall starta en radioinsamling till hösten, och jag tror inte att den organisationen kommer att känna något beroendeförhållande till de människor som lämnar ekonomisk hjälp. – Detta om detta.

Det här utskottsbetänkandet är ju en smula annorlunda än vad som är vanligt med betänkanden; det har nämligen ytterst få reservationer, eftersom vi har nått enighet på många väsentliga punkter. Här finns det motioner som tar upp många viktiga områden, inte minst när det gäller läkarspecialiteter, och i motionerna önskar man också att nya läkarinsatser görs på skilda områden. Men vi känner till hur situationen är i dag. Jag hoppas innerligt att vi går mot en bättre framtid, där vi snart skall slippa den läkarbrist som vi har brottats med och besvärats av under de senaste åren.

Som herr Romanus nämnde tidigare har vi i utskottet varit eniga om en litet högre insats beträffande adoptionscentrum. Vi har i motioner – med herr Hyltanders namn överst, men där finns också namn på ledamöter från centern och moderata samlingspartiet – nått enighet om uppräkningsanlaget Bidrag till Länkrörelsen m. m., som det heter. Jag vill understryka den betydelse som länkrörelsen har. Jag har på nära håll sett hur denna verksamhet kan hjälpa människor som tidigare kanske ansågs vara dömda att gå under. Man har där arbetat gemensamt och lyckats nå goda resultat. Jag har också sett den verksamhet som bedrivs

Onsdagen den
7 april 1976

*Vissa anslag inom
socialdepartemen-
tets verksamhets-
område*

av DKSM för dess s. k. RIA-verksamhet, och jag vill uttrycka min stora beundran för det arbete som utförs. Jag vill även vädja till socialministern att vid fördelningen av de olika anslagen undersöka hur organisationerna arbetar och ta dessa i beaktande vid bedömningen av hur de anslag skall fördelas som här beviljas.

En annan fråga, som också herr Romanus var inne på, är upptagen i en motion från center-folkpartiledamöter angående den konferens som socialministern har aviserat i propositionen. Också där har utskottet enats om att de båda stora organisationer som finns på detta område bör inbjudas till den här konferensen, och det är ett råd som vi nu ger socialministern. Jag hoppas att socialministern följer det rådet. Det gäller dock alla pensionärer, oavsett om de tillhör den ena eller den andra organisationen. Vi är nog alla överens om den betydelsefulla verksamhet som folkpensionsorganisationerna i dag bedriver på olika sätt – genom utflykter, studieverksamhet och mycket annat – varigenom isoleringen och ensamheten kan brytas för många.

En annan fråga som jag vill nämna här är bidraget till utvecklingsstörda. Också där finns en reservation från herr Romanus. Förra året hade vi också en motion, som vi följde upp i en reservation, men vi har inte gjort så i år därför att här är klart uttalat att en utredning har tillsatts som skall se över vuxenutbildningen och samordningen av den här verksamheten.

Jag har också kunnat konstatera under senare år att studieorganisationerna i ökad utsträckning kunnat göra värdefulla insatser för vuxenutbildningen. Det behövs en mer målinriktad verksamhet för vuxenutbildningen bland de utvecklingsstörda.

Vi vet också att studieorganisationerna verkligen har ansträngt sig att inför kommande studiesäsong lägga fram mycket ambitiösa studieprogram för vuxenutbildningen bland de utvecklingsstörda.

Jag har tillsammans med herr Romanus skrivit ett särskilt yttrande som berör en motion av herr Jonsson i Mora och mig angående ökade anslag till Karolinska sjukhuset.

Det är här fråga om yrkessjukdomarna. Vi vet att dessa frågor har diskuterats under senare år, och det är glädjande. Genom dessa diskussioner har uppmärksamheten riktats mot dessa problem på ett helt annat sätt än tidigare. Det har också medfört att de olika enheterna vid Karolinska sjukhuset, Lunds lasarett och Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg har fått betydligt mer att göra. Det krävs här större insatser.

Det är utifrån detta som vi har avlämnat motionen, men vi har inte följt upp den. Vi har ansett att detta inte var möjligt i år. Men vi hoppas att Karolinska sjukhuset uppmärksammar denna fråga i samband med att sjukhuset skriver sina petita nästa år. Skall vi kunna följa upp de här problemen och hjälpa till fordras det också ökade läkarinsatser.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Onsdagen den
7 april 1976

*Vissa anslag inom
socialdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Som jag sade tidigare hade jag inte förväntat mig att någon borgerlig ledamot skulle ställa upp på annat än att verksamheten skulle vara humanitär, och det bekräftar herr Gustavsson i Alvesta nu i sitt inlägg.

Hur de socialt diskriminerade har det i vårt samhälle är en politisk fråga. Det är klart att insamlingar av typ Röda fjädern och Lions verksamhet är en hjälp för stunden i en viss situation. Men för att förändra den situationen behövs det politiska insatser.

Det krävs att handikapporganisationerna verkligen kan vara effektiva intresseorganisationer för de handikappade i samhället. Det är egentligen här skiljelinjen går beträffande synen på organisationernas verksamhet och vad de inom organisationerna kan göra av sina organisationer.

Det är det sammanhanget samhället har sitt ansvar för och inte får låta ekonomin hindra organisationerna att vara effektiva redskap för de handikappade.

Men centern vill tydligen inte vara med på detta. Den vill fortfarande ha privat bidragsverksamhet. Det finns upprörande exempel på att det vid privat bidragsverksamhet ställts krav på vad organisationerna skall syssla med, framför allt när det gäller humanitär verksamhet, och det är ett direkt ingrepp i dessa organisationers möjligheter att föra en effektiv kamp.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hagberg i Borlänge kunde inte på något sätt av mitt anförande dra slutsatsen att denna verksamhet skall vila på en humanitär insats.

Det har sagts att samhället måste ge ett större stöd än i dag, men vi behöver ändock, som jag uttryckte det, räcka varandra en hjälpande hand.

Herr Hagberg säger att han är företrädare för linjen att det skall ske en verklig revolution av de här frågeställningarna. Då måste jag säga att vpk-reservationen om ökade anslag endast gäller småsmulor om man i dag – om det är det herr Hagberg menar – skall kunna göra verkligt effektiva insatser.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Inte ens de småsmulorna vill herr Gustavsson i Alvesta vara med om att bidra med.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! När vi började diskutera de socialpolitiska budgetförslagen i den här kammaren när den var ny, under de första åren, så hade vi väldigt långa debatter och många reservationer. Det var ungdomsvårdsskolor, handikappfrågor, sjukhusanslagen och liknande frågor som då föranledde långa debatter och många avvikande meningar. Men sedan

Onsdagen den
7 april 1976

*Vissa anslag inom
socialdepartemen-
tets verksamhets-
område*

dess har det skett mycket. Vi har genomfört en rad reformer som har gjort att det inte finns samma behov som det fanns då av att vare sig reservera sig eller ta upp en lång debatt om dessa frågor, vilka praktiskt taget alla partier i dag är överens om. Att det skiljer med en och annan nyans må ju vara hänt.

Nu befinner vi oss i den situationen att jag har kommit före en del ledamöter som skall tala för reservationerna. Men det är väl lika gott att jag på en gång ger dem repliken i alla fall, så slipper jag kanske bemöta dem som sedermera skall argumentera för reservationerna. Det är kanske i och för sig en litet ovanlig ordning, men eftersom talarlistan ser ut som den gör, väljer jag den linjen.

Reservationen 1 gäller frågan om sjukvårdssituationen för invandrarna. Det är självklart att det många gånger uppstår besvärligheter för invandrare som inte behärskar det svenska språket. Men de i reservationen framförda önskemålen är såvitt jag kan förstå i praktiken på väg att tillgodoses genom att man håller på att göra en förteckning över läkare som kan de språk som invandrarna talar. Genom att man sänder ut listor över dessa läkare till olika sjukhus skall man ha möjlighet att klara de problem som tas upp i denna reservation. Det får vara tillräckligt som argument i det avseendet.

Den andra reservationen handlar om en lärartjänst i pastoralpsykologi. Ämnet pastoralpsykologi med självvårdslära finns representerat i utbildningen för tjänst som präst inom svenska kyrkan. Ämnet ingår i den praktiska övningskurs om en termin som följer på den praktiska grundutbildningen vid teologisk fakultet. Nu har några motionärer begärt att även S:t Lukasstiftelsen skulle få möjlighet till en tjänst av det slaget. Men det är inte vanligt att man ger anslag till sådana tjänster och därför har utskottet avvisat förslaget.

När det gäller anslaget till S:t Lukasstiftelsen har en uppräknig skett praktiskt taget varje år under de senaste åren – i år med 30 000 kr. till 180 000 kr. Med all respekt för det arbete som denna organisation gör vill jag nog säga att vad vi har kommit fram till är vad som kan vara rimligt just i detta ögonblick. Det är klart att man alltid kan resa anspråk på att få mer pengar, men det får ju, i detta fall som i så många andra, vägas mot andra anslag som krävs.

Reservationen 3 handlar om en reumatologisk klinik vid Akademiska sjukhuset i Uppsala. När det gäller själva sakförhållandena är det egentligen inte så förfärligt mycket som skiljer mellan utskottet och reservanten. Utskottet är helt enigt om att det behövs en utbyggnad av den reumatologiska vården. Men här är det ändå en bedömning som man har gjort. Man har ändrat de tidigare planerna på att göra ett provisorium till att inrätta en större klinik med platser för både läns- och regionsjukvården. Utifrån de utgångspunkterna har utskottet anslutit sig till den linjen och avstyrkt motionen från folkpartiet.

Reservationen 4 handlar om läkartillgången. Jag tror inte alls att det finns för många läkare vid Akademiska sjukhuset i Uppsala. Läkarna

där har säkerligen en mycket stor arbetsbörda. Men jag vill i det sammanhanget understryka vad Landstingsförbundet uttalade för några år sedan i ett cirkulär till sjukvårdshuvudmännen. Man underströk nödvändigheten av en gemensam återhållsamhet med ändringar av bl. a. tjänster som biträdande överläkare till tjänster som överläkare. Så länge bristen på läkare och den regionala obalansen i fråga om läkare finns, måste man visa återhållsamhet. Det är det svar vi ger med anledning av föreliggande motion och reservation.

Reservationen 5 handlar också om läkarfrågor. Jag hänvisar också här till Landstingsförbundets cirkulär. Även de statliga sjukhusen skall naturligtvis ta hänsyn till de önskemål som Landstingsförbundet – den samlade enheten för landets sjukvård – framför. Man skall alltså vara försiktig med inrättande av ytterligare överläkartjänster. Att socialstyrelsen har tillstyrkt den föreslagna tjänsten ändrar inte någonting i den bedömningen. Den fortfarande knappa tillgången på läkare gör att man måste visa hänsyn när det gäller att inrätta nya tjänster. Behoven får – det vill jag starkt understryka – vägas mot andra behov inom sjukvården.

Reservationen 6 tar upp frågan om vuxenutbildning för psykiskt utvecklingsstörda. Utskottet sade i fjol att det är en fördel att klargöra de olika formerna för vuxenutbildning innan man permanentar verksamheten. Utredning pågår, och i avvaktan på resultatet av den bör man stanna på nuvarande nivå och omfattning.

Reservationen 7 – här kommer jag in på vad herr Hagberg i Borlänge sade – innebär att man vill räkna upp anslaget för handikapporganisationerna med ett par miljoner kronor utöver det av utskottsmajoriteten förordade beloppet. Självfallet har man rätt att yrka ett högre belopp. Jag instämmer helt med herr Hagberg och skulle gärna önska att handikapporganisationerna fick mer pengar. Men ser man frågan i ett längre tidsperspektiv kan man konstatera att det har skett en mycket kraftig uppräknings de senaste åren av just detta anslag. Då skall man inte bara stirra sig blind på de summor som går över budgeten, utan också se på de 5 milj. kr. som de tre senaste åren utgått via arvsfonden. Läger man ihop beloppen kan man säga att ökningen av anslaget till handikapporganisationerna har varit betydande de senaste åren.

I det sammanhanget tog herr Hagberg upp vad han ville göra till ett ideologiskt resonemang om stödet till handikapporganisationerna. Har herr Hagbergs ideologi ändrats från 1975 till 1976? När riksdagen och utskottet behandlade den här frågan förra året fanns det nämligen inget ideologiskt tänkande hos herr Hagberg. Då fanns det inga förslag om några utgiftsökningar utöver den som regeringen och utskottet hade föreslagit. Då nöjde man sig med de 4,5 milj. kr. som riksdagen beslöt. Menar herr Hagberg att ökningen på 1 milj. kr. sedan 1975 inte är riktig? Vad är det som gör att herr Hagberg nu litet yrvaket står upp och säger att vi med detta ideologiska tänkande måste anslå mer än vad regeringen och utskottet har föreslagit? Det är ingen konsekvens i hans linje.

Onsdagen den
7 april 1976

*Vissa anslag inom
socialdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Låt mig vidga resonemanget och följa herr Hagberg på hans stråt när det gäller situationen för de handikappade. Jag vill gärna säga att de handikappade, det må gälla organisationer eller enskilda, befinner sig i en bättre situation i det av herr Hagberg betraktade kapitalistiska svenska samhället än de gör i länder som har herr Hagbergs ideologi som grund. Herr Hagberg skall tänka på att det under de senaste, låt oss säga tio åren har skett en fantastisk utveckling på detta område här i Sverige med tekniska hjälpmedel, bostadsstöd, utbildning och arbete. Det har faktiskt varit något av en revolution – om jag får använda det ordet, en fredlig revolution, herr Hagberg – som skett under de åren. Men herr Hagberg vill närmast göra gällande att de handikappade fortfarande får leva på allmosor i vårt land. Nej, herr Hagberg, en jämförelse mellan förhållandena i vårt land och på andra håll i världen visar att situationen ur de handikappades synpunkt är bättre i vårt land än i andra länder. Men jag vill gärna säga att utvecklingen ännu inte har nått slutet i och med den situation vi har i dag. Vi är på snabb marsch framåt, och vi skall göra allt vad möjligt är för de handikappade. Men jag tycker att det någon gång finns skäl att göra en summering, och med anledning av vad herr Hagberg här sade har jag velat passa på att göra den summeringen nu. Om jag härtill lägger vad som har skett med färdtjänsten och med statsstödet till den sociala hemvården, så är det sannernligen ingen liten katalog som kan redovisas.

Ja, nu har jag gjort en liten avvikelse från själva medelstildelningen, men jag har tyckt att det var rimligt att också påminna herr Hagberg om de faktiska förhållanden som råder beträffande handikappvården i vårt land.

Sedan är det bara reservationen 8 kvar. Där är det också fråga om pengar. Om vi skulle följa den reservationen, som har avgivits av herr Romanus och fröken Andersson, så skulle det öka samhällets utgifter med nära 400 milj. kr. om året, och vi som fortfarande har litet respekt för pengar har tvingats att vara återhållsamma. Här har det ju ändå skett förbättringar jämfört med vad som har varit tidigare.

Slutligen bara ett par ord till utskottets vice ordförande herr Gustavsson i Alvesta. Jag instämmer helt i att den fråga han aktualiserade är värd uppmärksamhet och stöd. Men det är ju ändå på det sättet att inte ens det sjukhus det gäller har begärt inrättande av ifrågavarande tjänst, och då vore det väl litet underligt om riksdagen skulle ha bifallit förslaget.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr ÅKERLIND (m) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ordförande herr Karlsson i Huskvarna sade med anledning av reservationerna 4 och 5 om situationen vid Akademiska sjukhuset att man med hänsyn till den knappa läkartillgången måste visa återhållsamhet. Det håller jag med om. I mitt anförande försökte jag emellertid visa att Akademiska sjukhuset befinner sig i ett betydligt sämre läge än andra sjukhus häromkring när det gäller läkarsituationen.

Onsdagen den
7 april 1976

*Vissa anslag inom
socialdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Visst skall vi visa återhållsamhet. Det har vi också gjort i utskottets betänkande, när vi har avstyrkt många förslag om i och för sig önskvärda tjänster. Men man kan ju inte driva återhållsamheten hur långt som helst. Och vi menar att beträffande Akademiska sjukhuset börjar återhållsamheten nu gå för långt. Därför har vi ansett det vara absolut nödvändigt att där blir en förbättring.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Socialutskottets ordförande sade att vi den här gången inte har så många reservationer och att vi därför kanske inte heller får en lika lång debatt som vi har haft tidigare. Jag vill också uttrycka min glädje över att vi har kunnat uppnå enighet på viktiga punkter och intyga att vi har haft ett konstruktivt arbete i utskottet. Jag hoppas bara att den enigheten kommer att bestå inom socialutskottet också i framtiden, när vi inte längre har en jämviktsriksdag.

Men det bör kanske tilläggas att en av orsakerna till att vi i dag inte har så mycket att strida om är att vi har lyft ut vissa stora frågor. Barnomsorgerna har vi redan debatterat, familjepolitiken kommer senare. Frågan om husläkarsystem, där folkpartiet har en alldeles bestämd linje, kommer upp om några veckor, så litet debatt skall vi nog kunna underhålla kammaren med även i fortsättningen.

När det gällde förslaget om en utvidgning av möjligheten till bosättningslån sade herr Karlsson i Huskvarna, att det skulle innebära utgifter för samhället på 400 milj. kr. om året. Det är inte en riktig beskrivning. Här är det fråga om lån, som så småningom skall betalas tillbaka. Man skulle alltså behöva tillföra lånefonden vissa medel. Vi vet inte hur mycket möjligheten för ensamstående att få bosättningslån skulle utnyttjas. Det kan ingen säga i dag. Men vi vet att det i huvudsak är pengar som kommer tillbaka. Det är alltså inte fråga om kostnader, som herr Karlsson sade.

Låt mig sedan säga ett par ord om anslaget till Länkrörelsen m. m. Jag vill fästa uppmärksamheten på att medlen enligt utskottets uttalande skall fördelas av socialstyrelsen. Det lönar sig alltså inte att komma med några vädjanden till socialministern om att tänka på det ena eller andra. Jag utgår ifrån att socialstyrelsen numera läser socialutskottets betänkanden noga. Därför vill jag visa på vad utskottet säger i detta sammanhang. På s. 33 i betänkandet säger utskottet att anslaget, utöver den i propositionen beräknade uppräknningen, med anledning av motionen bör höjas med 300 000 kr., vilket gör det möjligt att höja den delpost som går till kommuner och organisationer som ägnar sig åt rehabilitering av alkohol- och narkotikaskadade med 300 000 kr. till 1,6 milj. kr. Det är alltså inte fråga om att pengarna skall gå till Länkrörelsen eller till sammanslutningar för stöd och hjälp åt läkemedelsmissbrukare, utan de skall, enligt utskottets uppfattning, gå till tredje bidragsformen.

Vidare påpekar utskottet att höjningen bör ge utrymme för bidrag till organisationer som berörs i motionen 1255. Det är också värt att beakta.

Onsdagen den
7 april 1976

*Vissa anslag inom
socialdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Socialutskottets ordförande anklagar mig för att vara yrvaken. Om den omständigheten att man är yrvaken betyder att man ser någonting nytt, så tycker jag att det är en fördel att vara yrvaken. Socialutskottets ordförande är konsekvent återhållsam när det gäller att se någonting nytt i sammanhanget.

Vad jag ville ta upp var vad anslaget skall syfta till. Skall det ge intresseorganisationerna hjälp att vara självständiga och föra också en politisk kamp för medlemmarnas rättigheter? Det måste det vara, och på den punkten hoppas jag att socialutskottets ordförande delar min åsikt.

Socialutskottets ordförande refererade till de sociala förbättringar som har skett – det vore en skandal om de inte hade skett. Men det är ju ändå långt ifrån bra – det måste vi väl ändå konstatera. Ännu återstår en viktig del, nämligen kampen mot den kulturella diskrimineringen, som är oerhört stark i vårt samhälle. Socialutskottets ordförande borde väl ändå ha klart för sig att de som är socialt diskriminerade i vårt samhälle inte har den plats och de möjligheter som andra har, inte är accepterade som de borde vara.

Frågan är då om organisationerna skall företräda ett politiskt-ideologiskt program som de kan kämpa för utan att för det vara beroende av medel från annat håll. Tyvärr har det föregående år hänt att organisationer blivit ekonomiskt beroende och tvingats att åtminstone hota om avsked eller tvingats att icke genomföra sina program. Jag tycker det är en allvarlig situation. Därför tycker jag att man borde inte bara rätta sig efter regeringens förslag utan undersöka vad som ligger bakom det hela.

Om socialutskottets ordförande som framtidsvy kunde visa på en avsevärd förbättring, så vore det tacknämligt för dessa organisationer. Men det är fortfarande så att socialutskottets ordförandes hela resonemang om anslag andas återhållsamhet. Vi menar att den anslagsuppräknings som vi föreslår är en liten bit på vägen men långt ifrån vad som skulle behövas.

Fröken ANDERSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Karlsson i Huskvarna framställer oss som står för reservationen 8 om statliga bostättningslån också till ensamstående som helt och hållet ekonomiskt oansvariga. Han säger att en ändring enligt vårt förslag skulle öka statens utgifter med nära 400 milj. kr. om året. Så illa är det faktiskt inte, även om man utgår från de statistiska beräkningar som utredningen har gjort. Utskottet har också skrivit att enligt utredningens beräkningar skulle ändringen i reglerna även vid en mycket låg ambitionsnivå innebära ett behov av tillskott till bostättningslånefonden av ca 390 milj. kr. under några få år – det var alltså inte om året. Dessutom har emellertid utredningen sagt att man inte kan göra en beräkning utan man har gjort en statistisk uppskattning byggd på vissa procenttal av antalet ogifta. Man beräknar att lån skulle kunna

komma i fråga för 10 % i åldrarna 20–24 år, 25 % i åldrarna 25–29 år och 50 % i åldrarna 30–35 år. Men man säger också att man inte alls kan beräkna hur det kommer att slå. Jag tror för min del – jag sade det också tidigare – att det inte kommer att medföra en så stor anhopning av ansökningar. Vad vi tycker är angeläget är att det finns en möjlighet att få lån för dem som verkligen behöver lån. Prövningen skall naturligtvis göras på det sätt som förutsatts i propositionen.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Det där med 400 milj. kr. om året var naturligtvis en feltolkning – det gäller en längre tidsperiod. Men hur som helst skall pengarna fram. Vi kan inte tillåta oss att vara riktigt så optimistiska som fröken Andersson när det gäller kostnaderna.

Herr Romanus hoppades på samma goda samarbete i utskottet även i en situation då det inte längre råder jämvikt i riksdagen. Det gör jag också. Det råder en god anda där, det kan vi som är med i utskottet vittna om. Jag förstår att herr Romanus inser att det kanske blir en socialdemokratisk seger i höst, och hans ord föranleddes väl av fruktan för att vi skulle bli litet besvärliga i fortsättningen. Jag lovar herr Romanus att om det blir så som jag förmodar skall vi vara lika hyggliga som nu när det gäller sakbehandlingen av ärendena.

Jag kan försäkra herr Hagberg i Borlänge att han inte behöver lära mig hur en handikapporganisation har det. Jag har själv varit ordförande i en riksorganisation för handikappade i sju år och vet hur besvärligt de har det. Men jag vet också att man får försöka skaffa pengar från olika håll och inte bara lita på att staten ger tillräckligt mycket.

Jag betecknar fortfarande herr Hagberg som yrvaken. Förra året rörde han inte ett finger för att komma med förslag om att vi skulle öka det då föreslagna anslaget på 4,5 milj. kr. Men nu, när utskottet har föreslagit ett anslag på 5,5 milj. kr., skall han ha 7,5 milj. kr. Varför har vpk så snabbt ändrat inställning? Det är en ganska avgörande fråga.

De handikappades situation, som jag skildrade tidigare, har faktiskt genomgått en enorm förbättring i vårt land. Det är vi glada över, men jag håller med herr Hagberg om att det fortfarande finns mycket att göra. Ta bara en sådan sak som den man nu håller på att ändra med tanke på de handikappade, nämligen byggstadgan. Den betyder onekligen mycket för de handikappade.

Summan av min replik till herr Hagberg är: Det vore bättre om ni vore konsekventa och inte dök upp ett valår i tron att ni på det sättet kan skaffa litet extra röster från de handikappade genom att då visa er välvilja, när ni inte tidigare haft några som helst förslag till ökning av anslagen.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan försäkra herr Karlsson i Huskvarna att vi skall komma igen även när det inte är valår. Den diskussionen behöver vi

Onsdagen den
7 april 1976

*Vissa anslag inom
socialdepartemen-
tets verksamhets-
område*

inte föra.

Vi har från vårt parti fört de handikappades talan vid flera tillfällen här i riksdagen. De som då en anslagsfråga ett år behandlas upptäcker att det finns stora svårigheter och därför föreslår ett högre anslag är alltså ute på felaktiga vägar. De som vill räkna upp anslaget bara litet grand och konsekvent följer en återhållsam linje för däremot en korrekt politik.

Nu är frågan hur dessa båda förslag överensstämmer med behoven. Jag har en bestämd känsla av att vårt förslag till anslag står i bättre relation till vad handikapporganisationerna i dag behöver än utskottets förslag.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte att jag i mitt inlägg sade någonting som tyder på att jag skulle räkna med en socialdemokratisk valseger i höst. Jag har *en* princip som jag noga följer, nämligen att jag inte gör några förutsägelser om valresultat. Det kan bli överraskande för både den ena och den andra. Vad jag sade var att jag hoppades att man, oavsett hur valet går, skall kunna arbeta konstruktivt, även om man inte har hotet om lottning hängande över huvudet. Jag tolkar Göran Karlssons uttalande på det sättet att han har samma målsättning. I så fall är vi ju överens. Sedan får vi se hur valet går; det är ingen idé att ta ut vare sig segrar eller motgångar i förväg.

Får jag, herr talman, fortsätta en aning på den tankegång som jag började i min förra replik. Utskottet har när det gäller höjningen av anslaget Bidrag till Länkrörelsen m. m. – herr Hyltander har begärt ordet och kommer säkerligen att utveckla detta närmare – anfört att denna höjning av anslaget är ägnad att tillgodose dem som har önskat att t. ex. DKS:s RIA-verksamhet skall få större resurser. På den här punkten finns det alltså inget behov av att vädja till socialministern för att få ytterligare stöd. Detta anslag skall fördelas av socialstyrelsen, och den bör läsa vad utskottet har sagt.

Får jag sedan upprepa min fråga om vad som hänt med den utredning av frågan om statsbidrag på narkomanvårdsområdet som utskottet begärde i sitt betänkande 1974:5, där utskottet sade: "Enligt utskottets mening är en översyn av formerna för statsbidragsgivningen och innehållet i statsbidragsreglerna på området så angelägen att kommunal-ekonomiska utredningens arbete inte bör hindra att en särskild översyn kommer till stånd. Utskottet förordar att så sker. Vid översynen bör även beaktas möjligheterna att skapa ett lättöverskådligt regelsystem." Har den utredningen satts i gång, och har den kommit fram till några resultat? Det skulle vara värdefullt för den fortsatta diskussionen att få en upplysning om det antingen av utskottets ordförande eller av socialministern.

Fröken ANDERSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller den utvidgning av kretsen låneberättigade till statens bosättningslån som vi föreslagit vill jag säga till herr Karlsson

i Huskvarna att detta inte är en fråga om optimism eller pessimism. Det är en fråga om rättvisa.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga till fröken Andersson att vi har fått väga de olika förhållandena mot varandra. Vi har då kommit fram till att vi måste dra gränsen någonstans, och därför har vi sagt nej till det krav som fröken Andersson och herr Romanus här gör sig till tolk för.

Med anledning av herr Romanus fråga om narkomanvården och därmed sammanhängande ting vill jag bara svara att den saken är knuten till huvudmannaskapet. Frågan kommer att få sitt svar när socialutredningen är klar; då kommer resultatet att tillkännagivas.

När det gäller herr Hagberg i Borlänge kan jag nöja mig med att säga att det inte vore så lätt för handikapporganisationerna om de bara skulle lita till vänsterpartiet kommunisterna.

Herr SELLGREN (fp):

Herr talman! I motionen 748 har fru Anér och jag fäst riksdagens uppmärksamhet på en del problem av social och medicinsk karaktär som kan möta en invandrare i det svenska samhället. Även om det har vidtagits en rad åtgärder för att hjälpa invandrarna till en standard motsvarande andra medborgares och även om man på sjukvårdsområdet har gjort en del för att möta invandrarnas språksvårigheter, har i alltför många fall språkbarriären lett till personliga tragedier – svårigheter som kunnat undvikas om det funnits tillgång till en konsultorganisation anpassad till de situationer en invandrare kan råka i. Vi menar att det är otillräckligt med vanlig tolkservice, när en invandrare behöver hjälp i socialt eller medicinskt avseende. Han eller hon behöver i sådana situationer den medmänskliga insats som ges bäst av en läkare med samma språk och kulturella bakgrund.

Antalet invandrare i Sverige uppgår i dag till omkring en halv miljon. De flesta kommer från nordiska länder, men antalet från exempelvis Grekland, Jugoslavien och Italien är betydande. Under åren 1965–1974 invandrade brutto från Grekland 18 600 personer, från Italien 7 500 och från Jugoslavien 37 900. För många av dessa relativt nyinflyttade måste man utgå från att deras kunskaper i svenska språket och svenska förhållanden är betydligt sämre än hos infödda medborgare.

Antalet invandrare kommer under de närmaste åren snarare att öka än minska i vårt land. Det framgår av prognoser som upprättats inom arbetsmarknadsverket. Samhället har ett ansvar att inrätta den sociala servicen efter de krav som kan ställas i samband med graden av invandring.

En ökad samordning mellan sjukvård och socialvård är nödvändig. Den medicinska vården bör kompletteras med socialt omhändertagande och även med en aktiv arbetsvård. Det kan gälla som en allmän intention för vården över lag i vårt land, men en sådan samordning är ännu mer

Nr 101

Onsdagen den
7 april 1976

*Vissa anslag inom
socialdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Onsdagen den
7 april 1976

*Vissa anslag inom
socialdepartemen-
tets verksamhets-
område*

påkallad att omfatta invandrare som är i behov av samhällets stöd.

I den motion som jag nämnde ger vi exempel på fall inom sjukvården, där missförstånd på grund av bristande språkkunskaper har lett till isolering och ensamhet, som i sin tur fört med sig mycket olyckliga följder för invandrare. Men även inom kriminalvården – eller kanske inte minst där – skapar språkbristen svårigheter för internerna. Kriminalvården bör därför få ökade möjligheter att verka för att interner som avtjänar straff skall få positiva kontakter med socialläkare och då speciellt efter det att internerna frigivits.

Det krävs med andra ord aktiva insatser från samhället för att man skall kunna ta hand om invandrarna på samma höga nivå som är fallet beträffande svenska medborgare i allmänhet. Det är från den utgångspunkten vi anser att immigrantläkare bör förekomma i de landsting där det finns ett stort antal invandrare från något land. Dessa läkare bör ha en speciell socialmedicinsk utbildning, som gör dem skickade att kunna ta hand om sina landsmäns speciella problem vad gäller anpassning och arbete.

Invandrarläkarna bör också ha en speciell kontakt med sjukkassan. Det förekommer ofta att en svensk läkare har behov av att remittera en patient till en immigrantläkare, när den svenske läkaren förstår att han inte kan få den kontakt med patienten som behövs för att kunna hjälpa. Som det nu är blir följden oftast att invandrare går till en annan svensk läkare utan att därmed några problem löses för patienten. Den fruktlösa vandrigen från läkare till läkare bryts, om patienten kan remitteras till en läkare som tillika är patientens landsman.

Det är mot denna bakgrund tydligt att vi motionärer inte kan vara tillfreds med utskottets behandling av motionen. Den enkätundersökning som gjorts av socialstyrelsen är en bit på vägen – möjligen. Men det räcker inte med bara en kartläggning av vilka läkare som kan olika språk i vårt land och att det tillkännages sjukhus och andra institutioner. Den belåtenhet som ordföranden uttryckte, när han menade att i och med enkätundersökningen är problemen i praktiken på väg att lösas, vilar därför på mycket lös grund. Vad som krävs är aktiva insatser och utbildning av särskilda immigrantläkare som är i tjänst för dessa syften.

Den minsta insats riksdagen kan göra är att bifalla reservation nr 1, som jag alltså härmed yrkar bifall till.

Herr NILSSON i Kristianstad (s):

Herr talman! Socialutskottet behandlar i detta betänkande bl. a. en motion som jag har inlämnat och som innehåller förslag om att man skall utreda möjligheterna till statlig tillverkning av tekniska hjälpmedel för handikappade.

Varje år ger samhället stora ekonomiska anslag för utveckling av kvalificerade tekniska hjälpmedel. Det sker bl. a. genom anslag från styrelsen för teknisk utveckling, socialstyrelsen, riksbankens jubileumsfond och forskningsråden. För samordning av insatserna svarar handikappinsti-

tutet, som också bedriver eget utvecklingsarbete. Inom handikapporganisationerna har man emellertid konstaterat att forsknings- och utvecklingsarbetet hämmas av att många hjälpmedel som kommer fram genom detta arbete inte tillverkas och marknadsförs. Från industrins och försäljningsföretagens sida finns intresse enbart för produkter i större serier och därmed mer lönsamma. Det är endast när företagen är säkra på att ett tekniskt hjälpmedel blir kommersiellt vinstgivande och man får garantier för statliga inköp i tillfredsställande kvantiteter som en produktion säkras.

För den som har mer markanta rörelsehinder samt för syn- och hörselskadade utvecklas i dag elektroniska produkter som väsentligt skulle underlätta den dagliga livsföringen och göra den mer oberoende av annans hjälp. Exempel på det är impulsstyrd handprotes, rullstol med liten svängradie och dessutom impulsmanövrerad samt kommunikationstekniska hjälpmedel för överföring av information till syn- och hörselskadade. Trots att sådana hjälpmedel finns i prototyp har ingen fast tillverkning kommit till stånd och ingen försäljnings- eller distributionsorganisation tillskapats.

Vi motionärer anser det nödvändigt att handikappinstitutet och de forskningsgrupper som arbetar med nya kvalificerade hjälpmedel ges möjlighet att redan under utvecklingsarbetet samverka med ett samhällsägt verkstadsföretag. Inte minst med hänsyn till att såväl forsknings- och utvecklingsarbetet som inköpen helt finansieras av samhällsmedel är det erforderligt att samhället på detta sätt garanterar produktionen.

I samband med nedläggning och flyttning av de statliga flygverkstäderna friställs resurser som är mycket lämpliga att sätta in i en statlig tillverkningsindustri för kvalificerade handikapphjälpmedel. Vid flygverkstäderna finns såväl lämpliga lokaler och verkstadsutrustning som kvalificerad personal för ifrågasvarande produktion. När Västeråsverkstäderna t. ex. lades ner den 1 januari 1976 fanns ett femtiotal anställda som inte kunnat omplaceras. Mellan 20 och 30 av dessa erhåller årlig ersättning av arbetsgivaren på grund av att företaget eller statens personalnämnd inte kunnat erbjuda annan anställning. Det rör sig här om kvalificerade finmekaniker i 50-årsåldern, för vilka en hjälpmedelstillverkning bör vara en lämplig arbetsuppgift.

Under åren 1978–1980 kommer också flygverkstäderna vid F 11 i Nyköping och F 12 i Kalmar att avvecklas. Där kommer att finnas lokaler och utrustningar som kan vara användbara för bl. a. elektroteknisk tillverkning. Man kan befara att även personal på dessa verkstäder inte kan omplaceras inom den nuvarande statliga verksamheten på deras arbetsområde.

Syftet bakom förslaget i motionen är alltså tvåfaldigt, nämligen dels att garantera tillverkning av sådana tekniska hjälpmedel som inte produceras i dag, dels att skapa arbetstillfällen för många kvalificerade arbetslösa tekniker i Västerås, Nyköping och Kalmar. Jag har pekat på att det vid de nedläggningsdrabbade flygverkstäderna finns lokaler, verk-

Onsdagen den
7 april 1976

*Vissa anslag inom
socialdepartemen-
tets verksamhets-
område*

stadsutrustning samt kvalifierad personal. I ett längre tidsperspektiv bör det vara möjligt att få till stånd export av hjälpmedel för handikappade genom att behovet av sådana hjälpmedel även utomlands är stort. Den internationellt sett mycket framskjutna ställning som den svenska socialpolitiken har gör det möjligt att lägga en grund för produktion och försäljning av handikapphjälpmedel till andra länder. De marknader som därvid kan öppnas bör kunna bidra till mera rationell produktion och lägre styckepris.

Socialutskottet visar emellertid inte något större intresse för förslaget om tillverkning av tekniska hjälpmedel i samhällets regi. Man upprepar i stort sett vad man anförde i fjol vid behandlingen av denna fråga. Man tycker att de nuvarande åtgärderna är tillräckliga. Utskottet bortser då ifrån att det finns flera projekt till hjälpmedel som skulle göra det väsentligt lättare för många handikappade medborgare att leva i samhället och fungera i en arbetssituation men som inte tillverkas.

Jag beklagar utskottets negativa inställning till förslaget i motionen. Socialutskottet kostar dock på sig det uttalandet att "de i motionen nämnda svårigheterna som kan uppstå när det gäller framtagningen av vissa hjälpmedel förtjänar all uppmärksamhet". Det är ett till intet förpliktande uttalande såsom jag ser det. Det leder inte framåt.

Jag anser det absolut nödvändigt att vi får till stånd en bättre tillverkning av tekniska hjälpmedel i framtiden. Lösningen av denna fråga anvisas i motionen, nämligen att man i de förutvarande flygverkstäderna startar en industri för produktion av hjälpmedel.

Utskottet har som sagt inte velat acceptera förslaget, och jag inser det hopplösa i att kämpa emot ett enigt utskott. Jag har därför inget särskilt yrkande.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill gärna understryka vad herr Nilsson i Kristianstad sade, nämligen att frågan om tekniska hjälpmedel för handikappade är ett stort och allvarligt problem. Svårigheten att lösa det i ett land som vårt ligger naturligtvis i att vi relativt sett har ett mycket litet antal människor som behöver sådana här hjälpmedel. Därför är det vanskligt att starta en sådan verksamhet som motionären föreslår. Jag har i nordiskt sammanhang sysslat just med dessa frågor. Men även Norden är ett för litet område för att tillverkningen skulle kunna bli av den storleksordning som erfordras, utan man får nog söka sig ut på den internationella marknaden.

Vi skall vara på det klara med att det inte bara är i Sverige som man sysslar med tillverkning av handikapphjälpmedel av olika slag. Jag tror att man kan finna lösningen av denna fråga både genom ett internationellt samarbete och genom fortsättning av forskningsarbetet här i vårt land samt möjligen också genom att ta upp motionärens tanke på att bedriva viss tillverkning i vårt land. Men att använda flygverkstädernas lokaler för sådan tillverkning tror jag uppriktigt sagt inte är möjligt. Det är tänk-

bart att det bland dem som arbetar i flygverkstäder finns kvalificerad personal för tillverkning av handikapphjälpmedel, men man bör nog gripa sig verket an på ett annat sätt än genom en riksdagsmotion. Man får kanske gå den vanliga vägen med uppvaltningar i departement osv.

Som läget nu är kunde utskottets svar inte bli annat än vad det blev. Det innebär inte att vi är kallsinniga till en produktion av handikapphjälpmedel i vårt land, men när vi undersökt möjligheterna för en sådan verksamhet har vi inte kunnat komma fram till annat resultat än vi gjort.

Jag tycker emellertid att herr Nilsson som företrädare för en stor handikapporganisation gärna kan fortsätta att driva denna tanke. Behovet finns men svårigheten är, som jag sade förut, att i ett litet land få tillräckligt underlag för tillverkning av de här hjälpmedlen.

Fru SWARTZ (fp):

Herr talman! Vi vill alla ge människor möjlighet till vård – och till hjälp för återfående av sin hälsa. Trots all god vilja och ambition kan vi bara konstatera att resurserna ofta blir otillräckliga. När det gäller människans hälsa, och behovet av vård, måste vi räkna med både den fysiska och psykiska hälsan. Att den psykiska hälsovården är i speciellt stort behov av utbyggnad och satsning på väsentliga områden tror jag står klart för oss i dag.

Under årets allmänna motionstid väcktes två folkpartimotioner angående ökat stöd och möjligheter till utbyggnad av S:t Lukasstiftelsens arbete. Vi motionärer anser att det arbete som stiftelsens medarbetare utför för att hjälpa människor till psykisk hälsa och balans måste stödjas, så att verksamheten inte behöver minskas ned utan i stället en önskvärd utbyggnad möjliggörs. F. n. är situationen den att hjälpsökande människor kan få räkna med upp till tre års väntan, vilket väl i många fall leder till att man anser det meningslöst att över huvud taget ställa sig i kö.

S:t Lukasstiftelsens utbildningsverksamhet har också den visat sig fylla stort behov. Allt fler börjar inse att de i sin yrkesutövning behöver också den utbildning man ger vid utbildningsinstitutet. Endast en fjärdedel av de sökande har kunnat beredas denna möjlighet. Utskottet påpekar att utbildningsministern tillkallat en sakkunnig för att utreda förutsättningarna för yrkesförberedande utbildning, inom högskolans ram, om en termin för dem som avlagt teol. kand.-examen. Jag hälsar detta med tillfredsställelse. Likaså nämns här den arbetsgrupp som tillsattes av universitetskanslersämbetet och som i sitt avgivna betänkande föreslår att utbildning i psykoterapi inrättas vid den nya högskolan samt att utbildning i psykosocialt arbetssätt ges i kombination med yrkesutbildning för en rad olika yrken såsom lärare, psykolog, pastor, präst, läkare och andra kategorier inom sjuk- och socialvård. Även detta hälsas med tacksamhet. Men trots den av samhället på detta område bedrivna utbyggnaden hade det varit tacknämligt om en utbildning som redan finns – och visat sig fylla högt ställda krav – kunde ha beviljats medel till behövlig utbyggnad.

Onsdagen den
7 april 1976

*Vissa anslag inom
socialdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Jag kommer inte i dag att yrka bifall till motionen 756, i vilken begärs medel till detta. Kommande år får visa huruvida särskilda skäl föreligger för anvisande av budgetmedel för tjänst av det slag som i motionen föreslås. Anser motionärerna att den av samhället bedrivna utbildningen på detta område trots utbyggnad är otillräcklig kommer säkert frågan upp igen.

När det gäller vad som begärs i motionen 567, ett i förhållande till regeringens förslag med 120 000 kr. förhöjt anslag om 300 000 kr. för ytterligare bidrag till S:t Lukasstiftelsen, yrkar jag bifall till reservationen 2 av herr Romanus. I det här sammanhanget tillåter jag mig påpeka ett litet feltryck som kommit in i riksdagstrycket. I originalet till motionen står det 300 000 kr. i hemställan, men sedan har den blivit 900 000 kr. På övriga ställen är siffran riktig, men i den hemställan som följer på skrivningen i reservationen står det 900 000 kr. Det skall givetvis vara 300 000 kr.

Om man ser den här vårdverksamheten vid S:t Lukasstiftelsen som angelägen kan man rätteligen inte acceptera nuvarande långa väntetider, än mindre att stiftelsen skulle behöva skära ned sina personalresurser, vilket blir följden med det anslag utskottsmajoriteten tillstyrker.

Herr Karlsson i Huskvarna påpekade i sitt anförande att en uppräknig har skett, och det skall jag i rättvisans namn med tacksamhet konstatera. Det är bara det att köerna växer så snabbt. De som söker hjälp hos S:t Lukasstiftelsen har nog inte alltid heller speciellt god ekonomi, vilket gör att stiftelsen behållit en avgift på 50 kr. per besök. Ett besök omfattar ungefär en timme, och det har beräknats att ett sådant besök förra året kostade stiftelsen 122 kr. Det säger kanske något om det ökade behovet av bidrag.

Jag känner personligen bara till två hjälpsökande som står i kö till S:t Lukasstiftelsens hjälpverksamhet. Men jag vet i vilket stort behov av hjälp de är och vad det betyder för dem att se fram emot årslång väntan. Jag känner också till en som på grund av den långa väntetiden funnit det meningslöst att över huvud taget anmäla sig.

Såvitt jag kan förstå är S:t Lukasstiftelsen nu i det läget att man antingen måste skära ned sin verksamhet eller lita till mycket större bidrag från enskilda personer eller organisationer – kanske från kommuner.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till reservationen 2.

Herr GERNANDT (c):

Herr talman! I socialutskottets betänkande nr 30 behandlas tre av mina motioner, som samtliga berör hälsofrågor. Motionerna avstyrks av utskottet, och jag avser inte att begära någon votering men vill lämna några kommentarer avsedda för kammarens protokoll.

Först beträffande motionen 752, där jag föreslår sammanslagning av vissa verk och myndigheter med hälsoskyddande verksamhet till ett gemensamt och resursstarkt centralorgan. Alla som sysslar med arbets- och hälsoskydd vet hur splittrad den centrala verksamheten nu är på

åtminstone fyra huvudmän, nämligen livsmedelsverket, arbetarskyddsstyrelsen, den del av naturvårdsverket som handlägger omgivningshygieniska frågor – dvs. motsvarigheten till gamla "folkhälsan" – och den ringa del av socialstyrelsen som har till uppgift att handlägga hälsofrågor.

Företagsläkare, arbetsskyddstekniker, hälsoinspektörer och skyddsombud känner i dag mycket starkt olägenheten med denna splittring på minst fyra olika fackmyndigheter. Såväl administrativt som ekonomiskt måste det naturligtvis vara snabbare, billigare och effektivare att ha dessa verksamheter under en hatt eller – om uttrycket tillåts – under en skyddshjälm.

Utskottet har också formulerat detta på följande sätt: "Utskottet anser i likhet med motionären att det är viktigt med en samordning av det centrala arbetet rörande hälsofrågorna." Men i fortsättningen har man inte intresse eller kraft nog att sammanfatta detta till ett positivt uttalande i den riktningen, utan man lyckas dribbla bort den viktiga samordningsfrågan genom diverse synpunkter på organisation, administration och olika verksamhetsområden.

Utskottet framhåller emellertid också att det område som tas upp i motionen, sedan slutet av 1960-talet kommit att tilldra sig allt större uppmärksamhet, och detta skulle successivt kunna påverka organisatoriska förändringar i motionens huvudsyfte. Ja, herr talman, det där känner jag mycket väl till. Men jag anser att de organisatoriska förändringarna går alltför långsamt. Redan våren 1965 – alltså för elva år sedan – skrev jag följande rader i interna motioner inom organisationer på området och i tidningsartiklar:

"Med hänsyn till det sjukdomsläge som f. n. råder i landet bl. a. med avseende på organiska störningar av stegrad omfattning, bör vid sidan av planerade åtgärder såsom hälsokontroll m. m. snarast steget tagas fullt ut till inrättandet av ett *hälsodepartement* eller organisatoriskt likvärdig institution helt inriktad på *förebyggande* såväl fysisk som psykisk *friskvård*.

Ifrågavarande institution bör fristående från Kungl. Medicinalstyrelsen med kraft och kunnande verka för att genom forskning och upplysning inrikta svenska folket till en i alla avseenden hälsovänligare livsföring och därigenom minska många lidanden samt höja livsglädje och produktionsresultat." – Det var år 1965.

Det är bl. a. mot den bakgrunden som jag är angelägen om att det äntligen skall göras någonting åt samordningen av den hälsoskyddande verksamheten. Att snarast ta steget fullt ut och sammanföra aktuella verk och myndigheter till ett hälsodepartement skulle verkligen vara att slå ett värdefullt slag för den svenska folkhälsan. Departementets yttersta målsättning skulle vara den oerhört angelägna uppgiften att med alla lämpliga medel avvärja att så stort antal människor som nu är fallet får allmänt nedsatt motståndskraft och blir såväl psykiskt som fysiskt skadade och sjuka.

Enligt min uppfattning bör hälsoskyddsverksamheten inte alls vara lokaliserad till socialstyrelsen. Där har man ändå fullt upp med att om-

Onsdagen den
7 april 1976

*Vissa anslag inom
socialdepartemen-
tets verksamhets-
område*

besörja vad som måste göras sedan människor redan har blivit sjuka eller skadade. Inom socialstyrelsen utförs naturligtvis ett mycket värdefullt arbete till gagn för människor som råkat i sociala svårigheter av olika slag, och den avdelning av styrelsen som handlägger sjukvårdsfrågorna är relativt stor. Men den del av styrelsen som handlägger de allmänna hälsofrågorna – låt oss kalla det hälsoskyddet – är skrämmande liten i tider då man alltmer talar om förebyggande verksamhet. Detta är kanske inte så underligt, då det veterligt inte ingår i socialstyrelsens instruktioner att arbeta med hälsoskydd.

Men då det nära nog dagligen tillkommer nya, biologiskt främmande – ja, t. o. m. fientliga – produkter, industriprocesser m. m. är det alltså mer än någonsin tidigare viktigt att tillskapa ett samlat ansvarskännande organ för att i god tid rädda den svenska folkhälsan.

Det klagas ofta över bildandet av nya verk och departement. Men är då inte människornas hälsa det kanske viktigaste målet för allas strävanden, inte minst de politiska? Därför bör väl också hälsofrågorna – hälsoskyddet – berättiga till handläggning på högsta möjliga myndighetsnivå. De angelägna hälsobevarande åtgärderna, kunnandet och svaret, bör snarast samlas i en central instans – ett hälsodepartement – som verkligen kan ge medborgarna en trygghetskänsla och goda garantier för bibehållen livskvalitet trots förekommande och ständigt ökande miljöstörningar.

Nästa motion som jag vill kommentera har nr 1975/76:1237 och gäller inrättandet av ett kontaktorgan vid socialstyrelsen, avsett i första hand för allmänhetens kontakt med styrelsen i sjukvårdsfrågor.

Det förefaller vara ganska vanligt att personer med speciella problem avseende läkemedel och behandlingsmetoder, vänder sig direkt till socialstyrelsen med förfrågan i dessa ärenden. Det kan gälla för såväl konventionella som icke-konventionella medel och metoder.

Ofta betraktar dessa personer sin egen situation som allvarlig och för dem mycket viktig. De tjänstemän inom socialstyrelsen till vilka dessa samtal kommit att kopplas kan tidvis vara ganska besvärade av dylika samtal. Det har också omvitnats att frågande personer – som alltså lätt ser sin situation som kritisk – har blivit mer eller mindre missbelåtna med samtalens förlopp.

Den missnöjessituation som har uppstått i förhållandet till socialstyrelsen måste givetvis beklagas. Det har emellertid under en följd av år byggts upp ett underlag för dessa motsättningar mellan å ena sidan socialstyrelsen och å andra sidan patienter och patientorganisationer m. fl.

Det som har engagerat många sjuka människor har varit frågor rörande naturmedel och -metoder, den brydsamma situationen rörande THX, läkemedelsbiverkningar, sjukhussjukan m. m. Det måste ses som ett väsentligt mål för alla berörda parter att söka överbrygga de motsättningar som råder.

Patienter som, bl. a. i nämnda frågor, hänvänder sig till socialstyrelsens medicinska instanser har inte ansett sig blivit mottagna på ett – för deras

situation – lämpligt sätt. Det har i stället blivit allt vanligare att de telefonkontakter eller uppsöker riksdagens ledamöter för att på sådant sätt få gehör för de problem som enligt mångas uppfattning bort lösas av socialstyrelsen. Sjuka människor borde inte behöva framträda i veckopressen eller vandra omkring i riksdagens korridorer för att få hjälp med sina problem.

Här avsedda patientkontakter kan lämpligen skapas genom att det hos socialstyrelsen inrättas ett särskilt patientorgan, ett kontaktorgan till vilket patienter, patientorganisationer m. fl. får vända sig med speciella frågor.

Detta kontaktorgan bör även ha till uppgift att informera allmänheten om pågående forskning och studieprojekt m. m. Organet bör också ha till uppgift att noga följa den allmänna sjukvårdsdebatten i massmedia, att sammanställa önskemål från olika patientgrupper och vidarebefordra dessa till lämpliga enheter inom och utom socialstyrelsen.

I kontaktorganets stab bör förslagsvis ingå en öppenvårdsläkare, en sociolog och en kurator eller sjuksköterska – samtliga med god erfarenhet och god hand med patienter. Det måste anses vara betydligt behagligare för en sjuk människa att i telefonen möta en vänlig och förstående sjuksköterska än en mer eller mindre irriterad tjänsteman, som dessutom inte har instruktion att fungera gentemot allmänheten.

I och med inrättandet av ett sådant organ skulle sjuka människor med önskemål som här har aktualiserats verkligen få någonstans att vända sig, där de kan erhålla sakliga upplysningar, samtidigt som de kan vara säkra på att deras synpunkter i en eller annan form även förs fram till dem som initierat arbetar med de aktuella frågorna.

Utskottet bekräftar i betänkandet vikten av att skapa goda kontakter mellan socialstyrelsen och allmänheten. Det meddelas även att frågan om information till patienter är en betydelsefull del i den utredning som utförs av den 1974 tillkallade medicinalansvarskommittén. Med detta får väl patienter och motionärer t. v. låta sig nöja.

Till slut, herr talman, ber jag att få beröra en delfråga i min motion 2073, som behandlar effekten av negativa luftjoner. Det gäller exemplet 9 i motionen, som berör möjligheten att motverka den s. k. sjukhussjukan med hjälp av negativa luftjoner. Då sjukhussjukan så ofta ger svåra verkningar och är så aktuell i debatten hade jag vågat hoppas att utskottet skulle intressera sig något mer för just det avsnittet i motionen.

Men med den mycket hårda arbetsbelastning som socialutskottet – inte minst dess kanslipersonal – onekligen har är det förstäeligt att man inte har kunnat ägna motionen någon mer ingående behandling.

Jag vill därför i det här anförandet hänvisa intresserade personer till en av de skrifter där jag har hämtat mitt källmaterial. Det gäller en artikel i tidskriften Zeitschrift für Ärztliche Fortbildung, för januari 1974. Där finns en artikel betitlad Neue Möglichkeiten zur Bekämpfung des Hospitalismus, dvs. sjukhussjukan.

Det beskrives där – bl. a. med diagram – hur bakteriehalten, t. ex.

Onsdagen den
7 april 1976

*Vissa anslag inom
socialdepartemen-
tets verksamhets-
område*

i starkt bakteriefyllda förbandsomläggningsrum, har bringats ned från 100 % till 30 % på fyra timmar. Man har därvid tillfört luften negativa joner med hjälp av joniseringsapparat. De övriga i motionen framförda exemplen förtjänar troligen också att uppmärksammas.

Utskottet meddelar att man inom socialstyrelsen har uppmärksammat det viktiga problem som motionen avhandlar och att en diskussion om dessa hälsoeffekter har ägt rum mellan olika experter under 1975. Då jag även i januari 1975 motionerade i syfte att fästa uppmärksamheten på det förmodade värdet av negativa luftjoner kan jag ju – trots socialutskottets avstyrkan – hoppas att mina motioner ändå har pekat i rätt riktning.

Herr talman! Jag har inga yrkanden att framföra med anledning av betänkandet.

Herr HYLINDER (fp):

Herr talman! Under punkten J 7 behandlas bidrag till Länkrörelsen m. m. Jag har här motionerat om en höjning av anslaget för att ge ökat stöd till de icke cella frivilligorganisationer som arbetar med att ge alkohol- och narkotikaskadade hjälp till en normal livsföring. Den ena motionen, nr 1255, som jag har väckt tillsammans med ett 20-tal kammarkamrater från folkpartiet, centern och moderaterna, föreslår ytterligare 1 milj. kr. till det frivilliga hjälparbetet, främst DKSN:s RIA-arbete. Den andra motionen gäller Frälsningsarméns hem för alkohol- och narkotikaskadade i Skogsbo och dess behov av stöd, förslagsvis från den del av anslaget som avses för nya vård- och behandlingsmetoder.

Den förstnämnda motionen har behandlats med viss välvilja av socialutskottet – man skulle kunna tala om ett ca 30-procentigt tillmötesgående – i så måtto att man med anledning av motionen föreslagit uppräkning av anslaget i den aktuella delen med 300 000 kr. För detta vill jag självfallet uttala min tacksamhet, även om ett bifall till motionen, där det föreslås 1 milj. kr., bättre skulle ha svarat mot behovet och med hänsyn till verksamhetens omfattning och betydelse skulle ha fört DKSN:s RIA-arbete närmare jämställdhet med de två stora bidragstagarna under denna punkt. I dag är avståndet till jämställdhet alltför stort, även om man räknar in den av utskottet föreslagna höjningen av anslaget. Jag avser då inte en jämförelse av de absoluta talen för bidragen utan, som jag sagt tidigare, av bidragen i förhållande till verksamhetens omfattning och betydelse.

Mitt inlägg i dagens debatt är närmast att se som en information till socialministern och hans departement samt till socialstyrelsen, vilka har att framdeles äska anslag under denna punkt, ävenså ordna med fördelning av det anslag som dagens beslut gäller. Jag noterar i sammanhanget tacksamt att socialministern återvänder till kammaren. Man kan givetvis läsa i protokollet, men den kontakt man har direkt är ju alltid mera värdefull.

Det är inte nödvändigt att närmare belysa den belastning som alkohol-

Onsdagen den
7 april 1976

*Vissa anslag inom
socialdepartemen-
tets verksamhets-
område*

och narkotikaskadorna är för samhället, för att inte tala om de mänskliga tragedier som följer med missbruket såväl för vederbörande själv som för familj och närstående.

Jag vill betona min positiva syn på allt frivilligt arbete som läggs ned för att hjälpa dem som drabbats av skador på det område vi nu behandlar – alltså alkohol- och narkotikaskadorna – och på det förebyggande arbetet med upplysning och information. Det gäller sannerligen att ta vara på alla goda krafter som vill hjälpa till, och samhället har all anledning att stödja ekonomiskt och även bidra till ett gott samarbete på detta område. Beträffande samarbetet vill jag för DKSJ och RIA-verksamheten betyga att detta fungerar bra i fråga om såväl de sociala samhällsorganen som övriga organisationer med samma arbetsfält på de ställen där RIA och DKSJ arbetar.

Länkorganisationerna intar en specialställning med så att säga egen avdelning under J 7 samt vad gäller både antalet föreningar och verksamhetens karaktär, varvid erfarenheten av tidigare alkoholberoende och vägen ut ur det är en tillgång för vederbörande som kan utnyttjas i hjälparbetet.

Även inom RIA-verksamheten finns många som arbetar – flera av dem på heltid – med samma erfarenhetsbakgrund, som fått hjälp genom RIA-verksamheten och som därför har speciella möjligheter att förstå problemen och de misslyckanden även den råkar ut för som egentligen vill bli av med spritberoendet. Jag kan personligen understryka detta med att säga att på de två RIA-byråer som är verksamma i det län jag kommer ifrån – Skaraborgs län – är båda föreståndarna personer som tidigare varit drabbade av alkoholberoende och alkoholskador och som har blivit hjälpta. De har i sitt arbete visat en speciell förmåga att förstå och tränga in i de problem som de alkoholskadade och alkoholberoende har, och det underlättar givetvis arbetet väsentligt. Jag vill nämna detta som ett exempel på det värde som erfarenheterna har haft för dessa personer, vilka nu i sitt fortsatta arbete utför en så god gärning för att hjälpa andra. Den som har dessa erfarenheter kan på ett särskilt sätt hjälpa andra att ta nya tag på vägen till frihet och normalt liv.

RFHL är den sammanslutning som dominerar nästa avdelning under J 7, i varje fall när det gäller anslaget storlek. Jag vill redan nu understryka att jag i det följande inte skall göra någon utvärdering av det arbete som RFHL och dem närstående organisationer gör. Därtill är det material som stått mig till buds inte tillräckligt och, som jag sade inledningsvis, är jag positiv till alla krafter som vill bidra till att hjälpa människor ut ur beroende och skadeverkningar av såväl alkohol som narkotika. Jag vill emellertid, då den verksamhet som RFHL bedriver på många punkter förete likheter med den verksamhet som DKSJ bedriver i RIA-arbetet, göra några jämförelser beträffande arbetets omfattning och behandlingen i samband med anslagen under J 7.

Låt mig först, herr talman, konstatera att det är alkoholproblemet som är det verkligt stora i sammanhanget och som berör en stor del av vårt

Onsdagen den
7 april 1976

*Vissa anslag inom
socialdepartemen-
tets verksamhets-
område*

folk. Det har nämnts siffror på mellan 250 000 och 350 000 människor som är beroende av alkohol och därav ca 50 000 som är gravt skadade. Att alkoholen utgör det verkligt stora problemet har vid ett flertal tillfällen offentligt framförts av socialstyrelsens chef Bror Rexed. Det är mer dramatik kring narkotikan och narkomanerna och lättare att skapa uppmärksamhet kring problemen där. Men problembasen är där avsevärt smalare. Därmed inte sagt att narkotikaproblemen skall underskattas. Men jag har velat betona betydelsen av problemen kring alkoholen och att åtgärder där sätts in.

I referatet från socialstyrelsen i bil. 7 till propositionen 1975/76:100 nämner man "RFHL, som haft en omfattande verksamhet på 23 orter i landet", och så föreslår man 1,8 milj. kr. till denna och liknande sammanslutningar. I nästa stycke föreslår styrelsen bidrag med 700 000 kr. till andra organisationer som ägnar sig åt rehabilitering av alkohol- och narkotikaskadade personer.

Det hade varit lika motiverat om i det senare stycket hade stått: "DKSN:s RIA-verksamhet har haft en omfattande verksamhet på 26 orter i landet", och att man hade föreslagit ett belopp av minst 1,8 milj. kr. till denna och liknande verksamhet för rehabilitering av alkohol- och narkotikaskadade personer. Dessa uppgifter om RIA-verksamhetens omfattning kunde knappast – borde i varje fall inte – ha varit främmande för dem som skrev förslaget, då de framfördes av mig i ett anförande i kammardebatten den 9 april 1975 när denna fråga behandlades. Att uppgifterna är verkliga och att verksamheten bedrivs stadigvarande och inte fluktuerar upp och ner med stora svängningar kan verifieras av mig om någon önskar det.

Socialutskottet har också i sin skrivning noterat: "Särskilt under de senaste åren har olika frivilligorganisationer fått en alltmer omfattande verksamhet som syftar till rehabilitering av alkohol- eller narkotikaskadade personer m. fl." Man har i enlighet härmed föreslagit en höjning med 300 000 kr. av anslaget som jag inledningsvis berörde.

Så till jämförelsen mellan RFHL och DKSN:s RIA, vilken kan vara svår att göra då materialet inte är statistiskt lika och uppställningarna varierar i olika rapporter från RFHL. Jag skall därför hålla mig till vissa fakta som finns dokumenterade eller kan beräknas med någon säkerhet.

A) Beträffande avdelningarnas antal skriver RFHL i brev den 6 april i år att det finns 25 fungerande avdelningar. DKSN redovisar vid årsskiftet 1975–1976 30 stycken RIA och nu i april 1976 33 stycken.

B) Beträffande antal besök och kontakter har RFHL ingen likformig statistik för sina olika lokalavdelningar, men av de uppgifter som stått mig till buds från vissa av avdelningarna kan man beräkna att dessa siffror betydligt understiger DKSN:s RIA-siffror. För 1975 redovisas den 31 december 199 561 besök och kontakter, fördelade på rubrikerna Råd-givning och kurativa insatser 40 049, Hem- och sjukbesök 11 626, Deltagare i läger, utfärder m. m. 13 473, Dagcenterverksamhet 70 913. Öppet hus och liknande 55 450, Uppsökande verksamhet 4 308 och Dugn på

natthärbärg 3 742.

C) Ekonomiska redovisningar och antalet anställda och medarbetare uppvisar siffror som torde kunna jämföras, om man vill få en uppfattning om verksamhetens omfattning. Ur brevet den 6 april 1976 kan utläsas att RFHL f. n. har totalt på rikskansli, lokalavdelningar och inackorderingshem mellan 50 och 60 personer som arbetar på heltid, inkl. tre arkivarbetare, ett dussintal – inte exakt angivet – AMS-tjänster och ett mindre antal praktikanter. DKSN hade den 31 december 1975 exakt 112 personer som arbetar på heltid samt mellan 1 100 och 1 400 som ställer upp frivilligt av ideella skäl och gör olika insatser utan ersättning. De senare kan givetvis inte omsättas i lika många dagsarbeten men torde motsvara hundratals heldagsarbeten. Även RFHL torde ha medarbetare av den senare kategorin, men någon samlad siffra har inte kunnat utläsas av tillgängligt material.

D) Beträffande ekonomin redovisar RFHL-riks en kassaomslutning för året 1 juli 1974–30 juni 1975 på 1 057 452:94 kr., varav 990 571:02 kr. är anslag från främst socialstyrelsen med 655 500 kr., Radiohjälpen med 110 000 kr., Ungdomsrådet (SUR) med 80 000 kr., allmänna arvsfonden med 45 000 kr., brottsförebyggande rådet med 42 000 kr., skolöverstyrelsen med 10 000 kr. och kriminalvårdsstyrelsen med 8 000 kr.

Av dessa anslag har lokalavdelningarna erhållit sammanlagt 321 522 kr. De har också fått bidrag från kommuner och landsting, men där saknas en likartad redovisning från avdelningarna. Det kan dock nämnas att RFHL-S, dvs. avdelningen i Stockholm, som torde vara den största, från den 1 januari till den 31 december 1974 omsatte 403 054:70 kr., varav 374 889:58 kr. var anslag från landstinget och socialstyrelsen.

DKSN har för sina samtliga RIA omsatt ca 4 milj. kr. På inkomstsidan ger landstingsanslagen 265 000 kr., kommunala anslag 1 176 499 kr. och genom DKSN-riks fördelat anslag från dagens debattpunkt J 7 171 290 kr., eller tillsammans anslag från riksdag, landsting och kommun i 612 829 kr. Gåvor från enskilda och församlingar ger 938 112 kr., främjarbidrag och RIA-tior – det är en verksamhet där man säljer sådana tior för att få in pengar – ger 207 977 och övriga intäkter i 145 856 kr., eller tillsammans 2 291 945 kr.

Som man ser, om man analyserar siffrorna, är det en betydande del av DKSN:s RIA-inkomster som kommer från frivilliga gåvor och insamlingar. Det är bl. a. detta som gör verksamheten så värdefull, eftersom varje satsad penning från det allmänna innebär förmerade inkomster på frivillig väg. Till detta kommer den värdefulla insats som alla de frivilliga medarbetarna gör och som är särskilt betydelsefull när det gäller kontakten med de utslagna, för vilka ofta just kontaktbrist är en bidragande orsak till missbruket.

I detta sammanhang kan jag inte underlåta att nämna att i beviljade anslag budgetåret 1974/75 har 150 000 kr. gått till RFHL-S och 163 000 kr. till ett annat narkomanprojekt. Dessa belopp har inte tagits ur den större avdelningen av Länkanslaget på 1,2 milj. kr., som anvisats till

Nr 101

Ondsdagen den
7 april 1976

*Vissa anslag inom
socialdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Onsdagen den
7 april 1976

*Vissa anslag inom
socialdepartemen-
tets verksamhets-
område*

RFHL m. fl., utan av det mindre på 800 000 kr. för frivilligorganisationer, kommuner, nya behandlingsformer m. m. Förfaringsrådet har alltså betydligt minskat utrymmet för bl. a. DKS:s RIA-verksamhet.

Jag vill än en gång understryka att jämförelsen mellan DKS:s RIA-arbete och RFHL inte innebär någon kritik av RFHL:s arbete utan endast gjorts för att visa att anslaget till RIA-verksamheten är i behov av en kraftig uppräknig, om anslagen skall bli någorlunda jämställda med hänsyn till verksamhetens omfattning och betydelse.

Jag hoppas att de synpunkter och fakta som jag framfört i mitt anförande kommer att beaktas vid kommande fördelning av de anslag som vi kommer att fatta beslut om under punkten J 7 i förevarande betänkande och att de även beaktas när man gör nästa års budget på detta område. Tag då gärna, herr socialminister, till litet i överkant för RIA-arbetet, som bevisligen har vuxit kontinuerligt och stabilt under de senaste åren. Enligt de uppgifter vi har tillgängliga i dag kommer den trenden att fortsätta.

Låt mig till sist uttrycka min uppskattning över att utskottet beaktat dessa fakta genom sin ökning av Länkanslagets frivilligorganisationsdel med 300 000 kr. Som påpekats tidigare i dag skall ökningen med 300 000 gå till den delen av anslaget. Jag betraktar detta som ett steg på vägen mot bättre anslagsgivning.

Jag instämmer i vad som tidigare sagts om att alla berörda bör läsa utskottsbetänkandet och fogar därtill för egen del förhoppningen att läsningen skall omfatta även mitt enkla inlägg i debatten och att detta skall medföra en noggrannare penetrering av de verksamheter som bedrivs och har anknytning till J 7-anslaget på socialhuvudtiteln. Jag står självfallet, om jag kan det, gärna till tjänst med vidare upplysningar för att ge en ännu klarare bild av RIA-verksamhetens omfattning och betydelse.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen om detta betänkande samt behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till kl. 19.30.

§ 11 Anmäldes och bordlades

Proposition

1975/76:203 om medel för det nordiska ministerrådets allmänna budget år 1977 m. m.

§ 12 Anmäldes och bordlades

Motioner

1975/76:2381 av herr *Ahlmark m. fl.*

1975/76:2382 av herr *Larsson* i Staffanstorp *m. fl.*

1975/76:2383 av herr *Nilsson* i Agnäs

1975/76:2384 av herr *Nilsson* i Tvärålund och fru *Wiklund*

1975/76:2385 av herr *Nordstrandh m. fl.*

1975/76:2386 av herr *Åkerlind*
med anledning av propositionen 1975/76:110 om radio och television
i utbildningsväsendet

1975/76:2387 av herrar *Svanström* och *Börjesson* i Falköping
med anledning av propositionen 1975/76:136 om ändringar i lagen
(1950:382) om svenskt medborgarskap

1975/76:2388 av herr *Börjesson* i Falköping
med anledning av propositionen 1975/76:155 om vissa körkortsfrågor

1975/76:2389 av herr *Jonsson* i Alingsås och *Norrby*
1975/76:2390 av herr *Winberg m. fl.*
med anledning av propositionen 1975/76:162 med förslag till lag om
alkoholutandningsprov

1975/76:2391 av herr *Hermansson m. fl.*
1975/76:2392 av herr *Oskarson*
med anledning av propositionen 1975/76:165 om ändring i lagen
(1974:203) om kriminalvård i anstalt

1975/76:2393 av herr *Börjesson* i Falköping och fru *Fredgardh*
med anledning av propositionen 1975/76:170 om ändring i föräldrabalken,
m. m.

1975/76:2394 av fru *Sundberg* och fru *Mogård*
med anledning av propositionen 1975/76:173 om kvinnor i statlig tjänst

1975/76:2395 av herr *Westberg* i Ljusdal
med anledning av propositionen 1975/76:185 om ytterligare industricen-
teranläggningar samt vissa andra regionalpolitiska frågor

§ 13 Anmälan av interpellation

Anmälades och bordlades följande interpellation som ingivits till kam-
markansliet

den 7 april

1975/76:170 av herr *Hagberg* i Borlänge (vpk) till herr arbetsmarknads-
ministern om urvalstester på arbetsmarknaden:

Sökande till utbildning för utbildningsbelagda tjänsteområden i statlig
tjänst får genomgå urvalstest genom PA-rådets försorg. Testet är avsett
att ligga till grund för urval bland de sökande och att svara på om den
sökande är lämplig för utbildningen och för utbildningsyrket. Liknande
tester förekommer även på den privata arbetsmarknaden.

Nr 101

Onsdagen den
7 april 1976

*Anmälan av
interpellation*

Den typ av urvalstest det här rör sig om har diskuterats mycket både bland dem som utsatts för testerna och bland psykologisk och sociologisk expertis. Således beslöts vid Statsanställdas förbunds kongress 1973 med stor majoritet, att man skulle verka för att avskaffa den här typen av test. Från vetenskapligt håll har i flera olika sammanhang levererats en förödande kritik mot urvalstesterna.

Man har i och för sig kunnat visa att de som genom testerna visat sig vara lämpliga för en viss utbildning och ett visst yrke också i stor utsträckning visat sig i praktiken klara utbildningen och yrket. Man har däremot aldrig på ett övertygande sätt kunnat visa att de som blir utslutna genom testet skulle vara mer olämpliga för utbildningen och yrket. Det är möjligt att man genom att utföra urvalstest på en stor grupp individer kan statistiskt säkerställa att bra resultat på testet sammanfaller med goda resultat i utbildning och arbete och att dåliga testresultat sammanfaller med svårigheter att klara utbildning och arbete. Detta säger emellertid bara att testet på en generell nivå ger ett visst utslag men i stort sett ingenting om användbarheten i det enskilda fallet, där tillfälligheter som testet aldrig kan täcka kan komma att spela en avgörande roll.

Urvalstesterna är således inte det objektiva mätinstrument som bl. a. PA-rådet försöker ge sken av. Man kan över huvud taget ifrågasätta om de fyller någon rimlig funktion. Däremot kan det visas att testen favoriserar individer som stämmer med testkonstruktörernas ofta mycket dåligt underbyggda uppfattningar om vilka kunskaper och egenskaper en person bör ha för att klara en viss utbildning eller visst yrke. I motsvarande mån diskrimineras personer som inte uppfyller testkonstruktörernas kriterier. Här finns således inbyggd en djup orättvisa, som grundar sig dels på vissa testkonstruktörers med nödvändighet dåliga insikter, dels på en mycket statisk och utvecklingsfientlig människosyn.

Ett annat problem i sammanhanget är att de testade, bl. a. med hänvisning till lagen om instrumentell sekretess, förvägras att få del av sina egna testresultat. Detta upplevs självfallet som en allvarlig kränkning av den personliga integriteten, och det är helt oacceptabelt att PA-rådet och de anställande myndigheterna på det här sättet samlar på uppgifter om enskilda, statligt anställda eller personer som sökt anställning, utan att den enskilde kan informera sig om innehållet i dessa uppgifter.

Under hänvisning till det anförda vill jag ställa frågan:

Kommer statsrådet att vidta några åtgärder för att avskaffa de orättvisa urvalstesterna på arbetsmarknaden eller åtminstone vid statlig tjänst och är statsrådet beredd att medverka till att de som genomgått och i framtiden kommer att genomgå urvalstester garanteras få ta del av hela testresultatet och kunskap om hur detta arbetats fram?

§ 14 Kammaren åtskildes kl. 17.52.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert